

Západ

A black and white photograph of a destroyed building. The foreground is filled with rubble and debris. In the background, a person is visible, and the building's facade shows signs of significant damage. The word 'Západ' is printed in large white letters across the top left. Below it, the text 'Ročník 7.', 'Číslo 4.', and 'Srpen 1985' is printed. On the right side, the text 'Časopis pro Čechy a Slováky' and 'Cena \$3.00' is printed. The word 'ograf' is visible on the building's facade in the background.

Ročník 7.

Číslo 4.

Srpen 1985

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.00

ograf

Západ

Časopis pro Čechy a Slovaky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks,
published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Václav Táborský, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma

Administrátorka: Milada Reinišová

Grafická úprava: Věra Držmíšková, Ctirad Smolík

Sazba: Prague Typesetting, Inc.

Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, On., Canada K1G 3T8

Články nemusí vyjadřovat názory redakce
Nevyžádané rukopisy se nevracejí

Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků
Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna,
října a prosince

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, On.,
Canada N2J 4A4

Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres
zasílejte na adresu administrace

Předplatné

1 rok:

Can: \$16.00

US: \$16.00

US: \$19.00

Kanada

USA

ostatní země (letecky)

nebo ekvivalent v cizí měně

2 roky:

Can: \$30.00

US: \$30.00

US \$36.00

Československo vzhledem k devizovým a poštovním
předpisům zdarma

Cena jednotlivého čísla \$3.00

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem
V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní
poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské
předplatitele)

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo
98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD
Bankovní směrové číslo 200 100 20

Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto
Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo,
On., Canada N2J 4H5 (TSA No. 5037-246)

Ročník 7.

Číslo 4.

Srpen 1985

Obsah

Československo

Militarizace Československa — východisko
z nouze? (Zbyněk Čeřovský) 1

Zpráva o mezinárodním svazu novinářů
(Alena Zadarová) 2

Případ předmětů ze žlutého kovu
(S. a M. Reinišovi) 3

Svět

Znovunavštívení Jižní Afriky - II. (Ota Ulč) 5

Vladimíra v Territorio libre (V. Burke) 11

Zajímavosti ze světa

Čechoameričané a Čechokanaďané po
dvou (šesti) letech (Vladimír Škutina) 14

Křovácké choutky (Miloš Ondrášek) 15

Interview

Dobrodruh unaveného slunce 19

Emigrace

Americký Slováci — splutvorcovia
slovenských dejín (Ján Mlynárik) 20

Fórum

Útok proti jmenovci Ulčovi (Ota Filip) 21

Odpověď jmenovci (Ota Ulč) 22

Jazyk

Byla by reforma pravopisu opravdu
zhoubná? 22

K odvrácení nebezpečí dalšího znásilnění
naší mateřštiny pokrokovou Prahou
(Josef Škvorecký) 23

Literatura

Autostopem kolem světa (Jiří Svoboda) 24

Malá splátka na dluh Janu Vladislavovi
(Karel Trinkewitz) 27

Jak to bylo (Vít Hrubín) 28

Z čs. tisku

Dopisy 31

Autorem fotografie *Náměstí bojovníků za mír* ze
srpnového Liberce 1968 (dům zničený sovětským
tankem) je Karel Lhoták.

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým
známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Zbyněk Čeřovský

Militarizace Československa — východisko z nouze?

Československé politické vedení na nátlak Moskvy a svého radikálního křídla, představovaného Bil'akem, iniciativně rozvinulo v Československu psychózu o možnosti třetí světové války a nastoupilo kurz všeobecné militarizace. Tato situace se dotýká všech vrstev obyvatelstva: od dětí z mateřských škol až po důchodce, všech orgánů a organizací - zahrádkářů, filatelistů, armády. V průběhu několika minulých let byly rozvíjeny a upevňovány další polovojskové organizace a byl vypracován celostátní plán civilní obrany a branné přípravy obyvatelstva. Hromadné sdělovací prostředky nevynechají jedinou příležitost, aby nevytvářely mezi obyvatelstvem vědomí možného nebezpečí vzniku třetí světové války. Difamační politikou a dezinformačními zprávami budují v celém národě podvědomí o přípravách západních zemí na válečné střetnutí. Jako hlavní nepřítel a agresor je jmenován prezident Reagan a USA jako takové, v úzké spolupráci a součinnosti se západním Německem a rozvíjejícím se zde tzv. revanšismem a neonacismem. Protože nepřítel není nikterak anonymní, ale naopak naprosto konkrétní, a většina obyvatelstva si nemůže a ani nemá možnost si představit a přesvědčit se o skutečných poměrech a záměrech těchto zemí, má válečnická psychóza určité úspěchy a v podvědomí lidí se zakořeňuje. Českoslovenští ideologové rozvinuli doslova válku o získání podvědomí a jsou si vědomi toho, že lidé mající strach o svoji budoucnost jsou lépe ovladatelní a manipulovatelní než ostatní. Z tohoto zámeru vychází také způsob ideologického nátlaku a ovlivňování obyvatelstva.

Není oblasti života společnosti, která by nebyla touto politikou zasázena. Ke všeobecné militarizaci a celonárodní přípravě obyvatelstva je zaměřeno veškeré úsilí, tomuto cíli je podřízeno vše. Proto i veškerá činnost v různých zájmových organizacích, spolcích a klubech je dobrou záminkou k politickému ovlivňování a působení. Každá schůze a shromáždění začíná přehledem mezinárodně-politické situace, v níž je poukázáno zejména na vojenské přípravy USA a zemí NATO a nutnost učinit protipatření ze strany SSSR a jeho spojenců a přinášet potřebné oběti na poli ekonomickém i v oblasti životní úrovně se zdůrazněním, že boj za mír a proti válce je spolu s přípravou na válku nejdůležitějším úkolem každé-

ho obyvatele. A tak se malé děti v mateřských školkách učí nasazovat protichemické masky, pionýři si hrají na vojáky a učí se střílet na nepřítele, diverzanty a všechny ty mírové kazisvěty, učňové a školáci se zúčastňují branných her a soutěží a povinné předvojenské výchovy. Lidové milice provádí v úzké součinnosti s armádou bojová cvičení, budují sklady se zbraněmi a výstrojí, plýtvají přitom nedostatkovými energetickými zdroji a materiálem. Jsou budovány jednotky civilní obrany na základě vojenské organizace a samozřejmě jsou rozvíjeny další polovojskové organizace jako Svazarm, Červený kříž, Svaz požární ochrany, které dostávají konkrétní úkoly pro případ ozbrojeného střetnutí. Pod záminkou zájmové činnosti jsou piloti cvičeni pro spojovací letouny a radiální průzkum, spojaři, řidiči, ale i zdravotní sestry a zdravotnický personál pro připravené nemocnice, jsou budovány sklady materiálu a potravin se zásobou minimálně na dva měsíce, sítě podzemních rozvodů ropy, naftu a benzínu, sklady nedostatkového zdravotnického materiálu, náhradních dílů a prostředků, jež jsou na trhu nedostatkovým zbožím. Rovněž musí být dostatek pohonných hmot a obilí pro zásobování vojsk. Všichni obyvatele se na svých pracovištích musí podrobit povinnému školení a cvičení v ovládnutí prostředků individuální ochrany a vybraní pracovníci, oddáni režimu, jsou vyčleněni ze všeobecné branné povinnosti a připravováni pro úkoly za tzv. branné pohotovosti státu. V podnicích a závodech jsou vypracovány plány činnosti a určeny úkoly pro takové období a připraven materiál na přechod k úplné nebo částečné vojenské výrobě a evakuaci různých zařízení, podniků a závodů do prostorů, o nichž se předpokládá, že nebudou cílem vojenských útoků. Ve městech jsou pro funkcionáře

KSČ a územní správy vybudovány nebo se budují betonové úkryty s kompletním vybavením a zařízením pro dvouměsíční pobyt, odolné přímým úderům zbraní hromadného ničení. Vrchní telefonní vedení se kabelizuje a rozvíjí se síť radiového směrového spojení, jež se dá velmi těžko odposlouchávat. Televizní vysílače a převaděče jsou zároveň zřizovány i jako radionavigační protředky pro letectvo a rušící systém. Jsou budovány nové velkokapacitní mrazírny pro ukládání masa a masných výrobků, ačkoliv na trhu je masa nedostatek a stojí se na něj neustále fronty.

Byla zřízena řada nových podniků a závodů, v nichž je zcela, nebo zčásti zavedena vojenská výroba. Armáda má nové sklady zařízení a přibývá zakonzervovaných zbraní a letadel připravených k válečnému střetnutí. Ve vojenských výcvikových prostorách jsou zcela uzavřeny oblasti, kde je uloženo a uskladněno velké množství vojenské techniky.

Toto všechno se děje v období, kdy vedoucí českoslovenští představitelé hovoří a píší o míru a mírových iniciativách "československého lidu", podporují budování a rozvíjení různých pacifistických organizací v zahraničí, financují je a vytvářejí tak v míru párou kolonu proti zájmu svých vlastních zemí a svěmu lidu.

V Československu je běžné, že malé děti vědí, kdo je Reagan, ale nevědí kdo je prezidentem jejich vlastního státu. Pokud se vůbec o vlastním státu dá ještě mluvit. Československo již dávno není vlastním státem Čechů a Slováků, ale je jen západní kolonií Sovětského svazu, která ochotně a proti zájmu vlastního lidu plní příkazy a záměry, jež v konečném cíli vedou k celosvětové nadvládě komunismu sovětského typu a připravuje se na třetí světovou válku, jež má podle jejich představ tohoto cíle dosáhnout. □

SRPEN 1968

Zpráva o Mezinárodním svazu novinářů v Praze

Mezinárodní den žen, Mezinárodní den dětí, Mezinárodní fond solidarity, Mezinárodní mírová rada, Mezinárodní svaz studentstva, Mezinárodní organizace novinářů, a kolik ještě názvů s přídatným jménem "mezinárodní" v Československu existuje! Stačí se podívat do pražského telefonního seznamu. Hned jinak zní, když se taková organizace může honosit svou mezinárodností. Jejím nadřazeným členem, i když často stáhnutým v pozadí, je ovšem na prvním místě Sovětský svaz a dalšími členy jsou jeho satelity. Od přídatného jména mezinárodní se čeká, že se nějaká ta naivní ryбка z rozvojových zemí chytí. A ona se pokaždé nějaká chytí; je otázkou, na jak dlouhou dobu a jestli stát chce být pouze pasivním nebo aktivním členem. Jinak organizace tohoto druhu poskytují dobře placená místa pro různé protekční a zasluhující pracovníky.

Mezinárodní svaz novinářů (International Organization of Journalists) je konkurenční organizací, to "pro světovou rovnováhu", k FIJ (Federation International of Journalist) se sídlem v Bruselu. MON má sídlo v Praze, v Pařížské ulici číslo 9. Je to krásně opravená secesní ulice vedoucí ze Staroměstského náměstí k Vltavě a s pohledem na podstavec, z něhož kdysi Praze vévodil gigantní Stalinův pomník. Na zachování vzhledu domu jako cukrářských výrobků byly zakoupeny zahraniční barvy. Domy působí stále čisté, i když je otázkou, jaké množství barev bylo použito na domy v Pařížské a jaké množství posloužilo na soukromé domy a chaty odpovědných pracovníků.

Ve stanovách MON se říká, že sídlo MON je v Praze pouze prozatímně a je v moci sjezdu, který se pořádá každé čtyři roky (poslední v roce 1982 v Moskvě), přemístit sídlo do kterékoliv členské země. Osmkrát se už tak nestalo. Na sjezdu se volí nový před-

seda. Funkce předsedy je čestná a obvykle je jím někdo ze západních zemí (Francie, Finsko). Už druhé čtyřletí je jím Carl Nordenstreg z Finska. Organizaci řídí vedoucí tajemník se svým týmem (vedoucího tajemníka zase řídí třetí manželka a jedna slečna z oddělení mezinárodního protokolu). Tajemníci se rekrutují po jednom ze SSSR a z bratrských států Varšavské smlouvy, a protože v MON jsou silně zastoupeny latinsko-americké země (tuším 23 i s Kubou), zastupují je dva tajemníci mluvící španělsky, jeden z nich je Kubánek. Tajemníků je celkem osm a panuje mezi nimi velká rivalita. Každý usilovně hájí své teritorium, informace nepostupují horizontálně.

Jednou za dva roky se schází výbor, pokaždé v jiné členské zemi. Konal se i ve Vietnamu. Operativními jsou zasedání, která se pořádají každý týden. Úřední řečí je francouzština. Ústřední výbor KSC je o výsledcích těchto zasedání pravidelně informován.

Propagandistická činnost:

Skoro každý den vysílá MON do světa telexem zprávy. Jsou to nejčastěji prohlášení k aktuální politické situaci, válce, bojům, raketám a bombám - a hlavně se vede boj na pomoc utlačovaným národům, které bojují za svou nezávislost a právo na sebeurčení - samozřejmě, když jsou utlačovány západními mocnostmi, zejména Spojenými státy. MON obhajuje novinářská práva. V socialistických zemích utlačování nebo zavření novinářů neexistují. Prohlášení obvykle začínají slovy: Jménem 150 000 demokratických novinářů světa protestujeme proti...válce, zavření toho a toho západního novináře, proti pronásledování, proti diskriminaci, proti rasové politice USA, proti vměšování se USA do vnitřních záležitostí toho a toho státu, územně položeného nejčastěji v Jižní Americe nebo v Africe,

protože to jsou zájmové sféry Sovětského svazu. Velice často používaným slovem je genocida, kterou samozřejmě nejvíce provádějí zase USA, kdežto Sovětský svaz bojuje za světový mír a za demokracii. Aktuality také začínají slovy: Jménem 106, či kolika členských organizací, prohlašujeme, protestujeme, žádáme...

MON má své vlastní vydavatelsví a redakci časopisu "Demokratický novinář"; ne socialistický, protože slovo socialistický je na Západě již trochu zprofanované. Časopis vychází desetkrát ročně v jazykových mutacích: anglicky, španělsky, francouzsky, německy a rusky. Vydavatelsví vydává různé agiturní brožury, tiskne plakáty s protiválečnou a promírovou tematikou. Brožurky jsou určeny pro export do rozvojových zemí a jako učebnicová literatura do škol MON.

Školy MON jsou v Maďarsku, NDR a ČSSR. Mohou na nich studovat politicky spolehliví a prokomunisticky zaměření novináři, hlavně opět z rozvojových zemí. Školy poskytují stipendia. Čas od času pořádají exkurze pro západní novináře s účelem jim ukázat, jak prosperují socialistické země pod nadvládou Sovětského svazu. Bývá vinou západních novinářů, že tyto výlety, které financuje MON, je pokaždé neuvádějí v bezvýhradné nadšení a úžas. Proto je třeba výběru novinářů věnovat zvláštní péči a znát výhradně komunisty a ne příliš všetečné osoby. Od novinářů prošlých školami MON se předpokládá věrnost, nadšený souhlas s mezinárodní politikou socialistického bloku a další propagace škol MON ve světě. MON velmi odsuzuje veškerou rasovou diskriminaci, ale k černošským novinářům se chová jako k duševně zaostalým dětem.

Pro rekreaci a odpočinek svých členů disponuje MON rekreačními středisky v Bulharsku ve Varně a v Maďarsku na Balatonu. Poukaz je výběrovou záležitostí a je všelijak odstupňován. Pro funkcionáře organizace je vše téměř či zcela zadarmo, kdežto kapitalističtí novináři jsou povinni si pobyt platit, samozřejmě, že v tvrdých valutách.

Vědecká práce:

MON samozřejmě odsuzuje konkurenční organizaci FIJ, a proto s velkým zájmem sleduje její činnost. Spolupracuje s UNESCO zejména v získávání materiálů ze společenskovední oblasti. Veliký zájem je o helsinský tzv. třetí koš - oblast lidských práv. Odebírají se západní časopisy a noviny jako Morning Star, L'Humanité či Volkstimme. Přírus novin a časopisů je omezený, protože, což je bolestí všech socialistických organiza-

FOTO: TOMÁŠ ROSENFELD

cí, chybí na jejich objednávku dostatek valut. A tak jedny noviny kolují od jednoho tajemníka k druhému v přísném kolovacím pořádku. Informace nejsou dostupné každému a být informován dřív než ti druzí znamená mít větší moc a váhu.

MON má statut soukromého podniku v socialistickém státě a má povinnost si sám na sebe vydělat. Vlastní dvě tiskárny, které tisknou na křídovém papíře objednávky zejména ze západního Německa. Tiskárny jsou vybaveny vyraženými rotačkami zase z kapitalistických států. Ve srovnání s ostatními tiskárnami v Československu působí supermoderně. Automobily pro potřebu tajemníků jsou taktéž koupené v západním Německu nebo Rakousku, i když ojeté. MON vlastní překladatelské středisko. Největší přísun peněz je ovšem z další činnosti, kterou organizace obhospodařuje, a to je loterie MON. Šance vyhrát v této loterii je velmi malá; pouze jedna třetina získaných peněz jde na výhry. Výhry jsou ovšem na poměry v socialistických zemích exkluzivní: automobil Lada nebo Žiguli, norský kožík (tentýž slouží na výhru už deset let) či japonský motocykl nebo japonské kalkulačky a digitální hodinky. Tyto věci na trhu nejsou, anebo jsou tak drahé, že jsou pro normálního smrtelníka nedostupné. A tak malou šanci nahrazuje vidina výhry. Slosování je jednou z několika let a provádí se v některé ze satelitních zemí, jež se na výtěžku podílí. A tak jednotlivé země soutěží o každé slosování.

Občas MON dostane nějaké peníze darem nebo také odkazem, jak např. učinil malíř Jean Effel.

□

Alena Zadarová byla ještě donedávna v této velmi pokrokové organizaci zaměstnána.

Kanadská literární cena pro Josefa Škvoreckého

V kanadském literárním světě se stalo něco zcela nového — Governor General Award za rok 1984 byl prvně v historii udělen autorovi, jehož dílo nebylo původně napsáno ani v anglickém, ani ve francouzském jazyce.

Hlavní cenu za prózu obdržel *Josef Škvorecký* za román *The Engineer Of Human Souls*.

GRATULUJEME!

S. a M. Reinišovi

Případ předmětů ze žlutého kovu

Zprvu jsme tomuto případu nevěnovali mnoho pozornosti. Někdo si upravil vztah, nikdo ho pořádně neznal, s nikým se nestýkal, odjel do Československa a nevrátil se. Po nějaké době se jeho manželka, rodilá Kanadanka, dozvěděla, že je v Československu ve vězeňské nemocnici. Udělala poplach, dala zprávu do novin, že se manželovi v Československu něco stalo a že mu ve vězení dávají nucené drogy, zburcovala kanadské velvyslanectví v Praze a nakonec se jí podařilo ho z Československa dostat. Exilové komunity to vše přijaly se škodolibým zadostiučiněním. Proč tam lezl, proč se bránil s nepřáteli? Dobře mu tak.

Nic na světě však není jednoduché. Černobílý obraz skutečnosti, který nás naučili ještě na druhé straně, dostává trhliny dnes a denně. Některým lidem to komplikuje myšlení, a proto dávají přednost černi a bělobě.

Abych začal od Adama. Jaromír Kozumplík přišel do Kanady v roce 1968 a bylo mu sedmnáct let. Oba jeho rodiče a všichni příbuzní zůstali v Československu. Přežíval tu sám, mladý chlapec, a v době, kdy strana a vláda přišly s návrhem, abychom se pokorili a odprosili, s nikým se neporadil, odprosil a pokoril se. Snad k tomu přispěl jeho otec, který ho k tomu kroku nutil, protože měl v rodné víscce pozemek a chtěl si tam postavit dům. Nepodezírejte však, uvažujme.

Po upravení vztahu, kde sdělil Československému konzulátu výši svého platu, to, že je svobodný, i to, že se s nikým z Čechů v Kanadě nestýká a že nikoho nezná, se Jaromír Kozumplík oženil. Na konzulát to neoznámil, protože co je komu do toho.

Nějakou dobu nato jeho otec v Československu zemřel. V loňském roce v létě zemřela i matka a Jaromír Kozumplík se vydal do Československa na pohřeb. Byl předtím v Československu již dvakrát a bez obtíží. Na pohřbu byl pozván i k advokátovi, který spravoval dědictví. Advokát Jaromíru Kozumplíkovi předal to nemnoho, co mu po jeho rodičích v Československu zbylo - pár prstýnků, sportovní knížku, zlatý zub...

Vyšetřovatelka VB, poručička JUDr. Olga Kepková, později o věcech napsala, že se "jednalo o věci ze žlutého kovu v hodnotě nejméně 24.960 Kčs, žlutý zubní kov a úlomky žlutého zubního kovu v hodnotě nejméně 4.200 Kčs a vkladní knížku s vkladem 6.189 Kčs". Jinými slovy, předmětem sporu byl žlutý kov v ceně asi 1.450 kanadských dolarů. Vkladní knížku nepřepočítávám, protože ta je mimo území Československa bezcenná. Jaromír

po pohřbu ještě navštívil sestřenici, žijící na vesnici u Prahy, a pak se vydal k hranicím. Měl pronajaté auto z Mnichova, odkud se chtěl vrátit letadlem do Kanady, do Londonu v Ontariu, kde žije.

Hranice měl přejet 16. srpna 1984.

Pak se nám naše informace rozcházejí. Jaromír tvrdí, že před hranicemi s autem havaroval a probudil se až po době, kterou neumí odhadnout, ve vězení v Českých Budějovicích. Auto prý bylo, a to je jeho poslední vzpomínka z havárie, převrácené na střechu, s rozbitým sklem a dveřmi. K havárii přijela i Bezpečnost, která jej pak odvezla. Na hranicích vůbec nebyl a ani být nemohl, protože auto bylo zcela nepojízdné. Jak k havárii došlo, neví. Čili, retrográdní - a také anterográdní - amnesie jako hrom. Retrográdní amnesie je stav, kdy si člověk nepamatuje, co se stalo před úrazem. Anterográdní amnesie je taková, kdy člověk neví, co se dělo po úraze. Uprostřed moře zapomnění může být eventuelně ostrůvek izolované vzpomínky.

Nepamatuje si ani, zda předtím navštívil svoji sestřenici u Prahy, jak jel autem k hranicím, nic. Takováto amnesie předpokládá, že došlo ke zranění, které na něm muselo být vidět. Aspoň boule. Když pak po delší době odjížděl z Československa, auto prý stále ještě nebylo pojízdné a snad tam stojí dodnes.

Druhým zdrojem informací jsou soudní spisy. Výše jmenovaná vyšetřovatelka z Českého Krumlova, poručička Kepková, jakož i okresní prokurátorka z Českého Krumlova, JUDr. Eva Vykoukalová, shodně napsaly, a jedna od druhé asi opsaly, že "Skutkové podstaty trestního činu a pokusu trestního činu se dopustil obviněný tím, že dne 16. srpna 1984 při výjezdu z naší republiky nepřihlásil na celnici v Dolním Dvořišti k celnímu odbavení věci ze žlutého kovu..." atd. podle popisu, který jsme již uvedli.

"K vyvezení věci nedošlo," dodává ještě Kepková.

Čili, podle uvedených dam Jaromír Kozumplík s převráceným autem k hranicím dojel, pokusil se převézt žlutý kov a byl zadržen. Nikdo si, tvrdí Vykoukalová, nevšiml, že by Jaromír Kozumplík byl v nepořádku a že by na autě bylo třeba jen škrábnutí. Jak to teď vidím, musí provoz na československých hranicích probíhat bleskově a idylicky, na strážnici tam sedí unuděný dědeček, který si ničeho nevnímá a jen razítkuje pasy. Prohlídky aut? Ale jděte mi někam. V Československu můžete narazit třeba do sovětského velvyslance. Ujet přes

hranice a nic se vám nestane, protože si vás a vašeho auta na hranicích nikdo nevšimne.

Čili, auto na hranicích zvenčí neviděli, ale zevnitř podrobně prohlídli a zjistili, že dotyčný veze poklad. Pak jej, tvrdí Kepková, zadrželi. Ještě maličkost: Vladimír Kozumplík má v pase razítko, že opustil ČSSR dne 16. srpna 1984. Ve skutečnosti tam byl skoro do vánoc. Čili, od okamžiku zatčení vlastně Kozumplík formálně již v ČSSR nebyl. Nebyl nikde. Dostal razítko do pasu, že s převráceným autem překročil hranice a od té chvíle po něm neštěkl pes.

Československé úřady ovšem nevěděly, co nebylo v Kozumplíkově žádosti o vystěhovalecký pas: že totiž Jaromír má v Kanadě manželku a dítě a že jej tudíž někdo někde čeká. A že ten někdo ztropí v krátké době povyk a Jaromírovi tím zachrání život.

Jaromír se probudil ve vězení a nic mu nebylo jasné. Když se na to dívá z odstavu času, říká, že "tam ty dny nějak rychle utíkaly. Probudil jsem se ráno - a už byl večer." Je asi první z těch, kteří seděli v československé base a tvrdí, že dny tam rychle utíkají. Anebo v tom bylo něco jiného, něco, co se o StB jen šušká.

Z této doby si hlavně pamatuje, že jej bolelo za krkem, že jej bolela hlava a že cokoliv snědl, zase vyzvracel. To jsou samozřejmě neklamně známky otřesu mozku. Nikdo jej však nebral vážně, vlastně se ani nedostal k lékaři. Když tyto příznaky oznámil dozorcí, ten mu řekl: "Tohle není žádný hotel!", a práskl dveřmi. Tento stav trval 18 dní a Kozumplík se začal bát. Ztrácel na váze, nemohl se pohnout, nemohl ani chodit, byl v zoufalém stavu. Později dostal do ruky protokoly, které v době svého pobytu ve vězení v Českých Budějovicích podepsal. Do Budějovic jej zřejmě dovezli v bezvědomí nebo v těžkém poúrazovém stavu, přesto jej vyslyšali a nechali jej podepisovat protokoly. Vyhržovali mu, že bude delší dobu ve vězení, o auto se nestaral, jen mluvili o zlatu, že je někde ukradl. Přinesli mu odhad škody na autu, prý 2.000 Kčs.

Podářilo se mu však v té době poslat dopis manželce do Kanady. Chtěl také advokáta, ale ten pro něj nic neudělal. Když dostal text žaloby, ani mu neporadil, co má napsat do odvolání.

Kepková o tom ve svém protokolu napsala:

"Při zahájení trestního stíhání a vznesení obvinění, k němuž došlo, když byl na celnici zadržen, obviněný neuváděl k výslovnému dotazu žádné zdravotní potíže. Uvedl, že havaroval s vozem, ale vcelku bez následků. Během vyšetřování se však u něj objevily zdravotní potíže, které si vynutily jeho hospitalizaci v nemocnici, začal uvádět, že v době, kdy byl v celním prostoru, měl příznaky otře-

su mozku. Nakonec byl vyžádán znalecký posudek znalců psychiatrů k tomu, jaké zdravotní potíže měl, a zejména zda v době, kdy nepihlásil shora uvedené zboží k celnímu odbavení, u něj byly plně zachovány schopnosti ovládací a rozpoznávací, případně čím a do jaké míry byly změněny."

Ač má Kepková doktorát, z jejího slohu by moje třídní a češtinářka Růžena Jírková zmodrala.

Teprve po osmnácti dnech se mu podařilo vězitele přesvědčit, že mu něco je, a dostal se k civilnímu lékaři v Českých Budějovicích. Ve vězení byla jen sestřička, s tou se nedalo mluvit. Civilní lékař jej okamžitě poslal do Prahy a ve vězeňské nemocnici na Pankráci mu zjistili prasklou lebku a těžký otřes mozku. Manželka v té době už alarmovala kanadské ministerstvo zahraničí a kanadské velvyslanectví v Praze a dala v Kanadě zprávu do novin.

Kanadské velvyslanectví s ním mluvilo, sehnali mu pořádného advokáta a věci se začaly hýbat. Přesto si na Pankráci ve vězeňské nemocnici pobyl jeden a půl měsíce. Teprve úředníkovi kanadského vyslanectví se podařilo zjistit, že podle rentgenového snímku má frakturu lebky. Tady se také teprve dověděl, že zlato se smí vyvážet jen na zvláštní povolení, které on nemá. Vyšetřovatelka Kepková s ním také mluvila až na Pankráci.

Děly se ale i jiné věci. Do cely dostal člověka, spoluvězně, který se na vše podrobně vyptával, vedl protistátní řeči a snažil se jej vyprovokovat k politickým výrokům. Onen člověk se také pokusil "propašovat" jeho manželce dopis do Kanady. Kozumplík tomu v posledním okamžiku zabránil, dopis svému spoluvězni sebral a roztrhal. Stěžoval si na toto chování zástupci kanadského velvyslanectví a pak podobné provokace přestaly. To už ale byl listopad, měl už být dávno doma a pomalu se blížily vánoce.

Kanadský reprezentant tam však chodil často a staral se o něj pečlivě. Dostával nějaké léky, co to bylo, neví, bylo mu po nich špatně, točila se mu hlava a měl po nich neobyčejně zostřený sluch. Léky pak odmítal. V té době teprve vyšetřovatelka Kepková na nátlak kanadského zástupce začala brát autonehodu vážně. Předtím mu říkala: "To je váš problém, že jste havaroval." V té době Kanadané prosadili i nový odhad škody na autě z původních 2.000 Kčs na 30.000 Kčs. Nikdo však nehodu nevyšetřoval a Jaromír Kozumplík dodnes neví, co se vlastně stalo.

Měl mít soud, ale koncem listopadu jej bez soudu a bez dalšího vyšetřování propustili. Doktorka Vykoukalová toto rozhodnutí zdůvodnila takto:

"Podle znaleckého posudku se zdravotní stav obviněného podstatně snižoval, až prakticky vylučoval rozpoznávací a ovládací schopnosti."

A Kepková si povzdechla: "Vzhledem k tomuto zjištění nezbylo než trestní stíhání proti němu podle §172 odst. 1, písm. e) tr. řádu zastavit, neboť v době činu pro nepřítomnost nebyl trestně odpovědný."

Toto zjištění bylo sepsáno 30. listopadu 1984. Trvalo to tři a půl měsíce, než se Jaromír Kozumplík dostal z vězení ven. Říká o tom: "Kdyby nebylo kanadské vlády, ještě bych tam byl."

Historie ještě nekončila. Protože měl v pase napsáno, že odjel z Československa 16. srpna, tak vlastně v Československu legálně nebyl a musel žádat o novou výjezdní doložku. Stále jej hledali, kamkoli se pohnul. Když v Praze měnil v Živnobance dolary, přiskočil k němu ochotný pán a nabízel mu, že mu dolary vymění soukromě.

Netřeba dodávat, že se mu ztratily kufrы a všechny osobní věci. Zmizely tak zvané ve víru československé justice. O osudu předmětů ze žlutého kovu se v usnesení soudružky Vykoukalové neříká nic. Zabaveny tedy nebyly. Jenom se o nich neví.

Příhoda je to poučná. Pokusme se zrekonstruovat, co se vlastně stalo. Majitel dostal předměty ze žlutého kovu od advokáta, který je oprávněn jednat s upravenci a jinými devizovými cizinci. To není jen tak někdo. Ne každý může takovou funkci vykonávat. Advokát, ačkoli to musel vědět, neinformuje dotyčného majitele, že musí žádat o zvláštní povolení, bez něhož nemůže předměty vyvézt. Ohlásí však "nahoru", že dotyčný předměty dostal a že směřuje k hranicím. To je jeho povinností, když už jednou byl stranou a vládou schválen k tomu, aby s devizovým cizincem směl jednat. Je to logické a nemůže tomu být jinak.

Majitel předmětů jede k hranicím a před nimi havaruje. Může to být nehoda, ale nemusí. O předmětech se kupř. mohl dovědět někdo, kdo na ně dostal zálsuk. Dověděl se to v rámci svých služebních povinností, jak jinak, a má dosti moci, aby se mu bez trestně podařilo zinscenovat nehodu. Je to člověk natolik mocný, že může opatřit i razítko do pasu, že majitel opustil ČSSR.

Nemusí být sám, může to být třeba i skupina lidí.

V kádrovém materiálu majitele předmětů je napsáno, že dotyčný žije v Kanadě sám, že nemá děti, manželku ani kamarády Čechy. I to pachatel ví. Majitel se tedy může ztratit, aniž by to způsobilo rozruch. Kdyby při nehodě zahynul, ani pes po něm neštěkne. Proto stojí za to nehodu nastražit. Nehoda má smysl i proto, že kdyby byly šperky zabaveny na hranicích, propadly by státu, psaly by se protokoly, zkrátka, mohly by se dostat do nepravých rukou.

Při nehodě měl majitel předmětů zahynout. Nestane se tak, a protože

Ota Ulč

Znovunavštívení Jižní Afriky — II.

se nehoda stala na frekventované silnici, je najednou okolo plno lidí, třeba turisté z Německa nebo odněkud, autobus se zájezdem, prostě, není možné majiteli šlápnout na krk a oddělat jej na místě. Pachatelé tedy odvezou majitele do vězení spolu se šperky, které se bleskurychle najdou.

Majitel předmětů však nezemře. Probere se z bezvědomí a začne se po vzoru Kanadánů rozčilovat, chce advokáta, nadává příslušníkům a dokonce pošle dopis v angličtině své kanadské manželce. Ouha. S manželkou v Kanadě se nepočítalo. Je tu tedy někdo, kdo o majiteli ví a asi se bude starat. I kdyby se dopis neodeslal, může z toho být průsvih. Dopis tedy musí do Kanady jít. Pachatelé začínají zametat stopy, o špercích se mluví veřejně a dokonce vezmou majitele do civilní nemocnice k neurologovi a ten vysloví podezření na frakturu lebky, ke které mohlo dojít při nehodě nebo po ní.

Dovezou tedy majitele do vězeňské nemocnice na Pankráci, kde se do toho ale už vloží lidé z kanadského velvyslanectví a s nevinnou drzostí občanů demokratického státu majiteli opatří advokáta, navštěvují jej, prostě starají se. Dokonce zabrání provokacím nastroženého spoluvězně. Ted' už to musí jít skoro úřední cestou a hra bráchy na bráchu se musí hrát opatrněji. Bohužel předměty ze žlutého kovu jsou již dávno rozzebrané, jsou rozzebrané i džinsy z kufry a dokonce i magnetofon z mnichovského auta. Jeden z pachatelů se již pyšní novým zlatým zubem v ústech. Naštěstí se však najde soudkyně, která napíše jakés takés vyjádření, ve kterém prostě existenci předmětů zmlčí a svede vše na nebohého majitele, který si při přechodu hranic na nic nestěžoval. Nakonec jsou všichni rádi, majitel z Československa odjíždí a ani se po svém dědictví moc neshání. Pachatelé jsou rádi, že to takto dopadlo, a každý je prostě rád, že je rád.

Chtěl jsem na konci vyslovit několik moudrých poučení, ale neudělám to. Co budu komu vykládat. Jedno je však jisté: neznámí pachatelé se v Československu dopustili loupeže, těžkého ublížení na těle, zanedbání lékařské péče a pokusu o vraždu a - prošlo jim to. Dále - pokusu o zamlčení trestného činu, a tedy zneužití moci úředního činitele se pravděpodobně dopustily aspoň dvě osoby - JUDr. Olga Kepková a JUDr. Eva Vykoukalová

Zlatý, barbarský kov, co se leskne a nerezaví ani po tisícovkách let v náhrobcích s mumiemi, kov užitečný, měkký, snadno zpracovatelný. Z jedné unce (troy ounce - 31 gramů) lze ukout jemňoučký drát v délce 50 mil nebo neméně delikátní plát, veleplát v rozsahu 108 čtverečních stop. A 75% všeho zlata na světě se vydoluje právě v Jižní Africe. Pásmo se táhne 500 kilometrů od východního Transvaalu na jih do Oranžského státu k městu Welkom - městu "Vítáme vás". Hlavní činnost je ale soustředěna na 50 kilometrech v blízkosti Johannesburgu.

Manažer jednoho z dolů nás pozval na exkurzi, jenže než jsme se dohodli na datu, důl zasáhla stávka-rebelie, takže jsme se spokojili s návštěvou kdysi dolu, nyní muzea. Oblékli nás do galoší a žlutých kabátců a s kahanou na čepici jsme vypadali jako zlovestní brouci. Sjeli jsme do šachty a starý štajgr nás vzal na procházku. Svalnatec se opřel o sbijecí kladivo, pekelný randál, a pustil se do ukázkového úkonu.

Děsná práce, zdálo se nám. A děsný nepoměr mezi horami vydolovaného materiálu a špetkou vydobytého kovu: z jedné tuny se v průměru získá 15 gramů. Armáda 4,000 lidí za den vyprodukuje jednu cihlu zlata. Celkem 37 dolů vyprodukuje přes 50,000 kg měsíčně, kolem 700 tun ročně.

Při návratu na povrch před námi ulili jeden ingot. Kdo cihlu zvedne jednou rukou a nevysmekne se mu, může si ji ponechat. Zejména japonští turisté se snažili, pověšené fotografické aparáty se jim srazely na břicho.

Čím hlubší kutání, tím nákladnější. Doprava materiálu se prodraží, výstavba šachet se prodraží, ventilace, klimatizace. O každých 100 metrů přibývá o 1° Celsia. Některé doly jsou už 4 kilometry hluboké. V zlatých dolech pracuje půl miliónu osob; 10% jsou běloši a zbytek "nedomáci" černoši, méně nároční gastarbeiteři, ochotní tuto dřinu zastat. V průměru si měsíčně vydělají 500 randů, výlohy mají minimální, po splnění kontraktu (9 až 18 měsíčním) mohou domů přinést poměrně dost peněz.

Rodiny si sebou ale vzít nesmí. Žijí ve svobodárnách, což je neveselá, málo svobodná, hodně celibátní existence. V neděli se pořádají kmenové tance, prý vybijení sexuální energie. Nešli jsme se ale podívat - podivná má příliš turistickou, zvěřincovou pověst.

Jak se domluví? Osoby z deseti různých zemí, mluvící padesáti jazyky a dialekty? Jsou zaškolováni do jednoduché hornické řeči, zvané FANAKALO. Tato lingua franca pak pomáhá, aby se vzájemně nepomlátili v komplikovaném a nikoliv nejbezpečnějším provozu.

Legenda praví, že v burské válce britský důstojník, občanským povoláním geolog, analyzoval kunku, jež ho zasáhla a zjistil, že obsahuje víc stříbra než olova.

Inu, toto je končina s největší koncentrací užitečných, ba i vzácných, strategicky nepostradatelných kovů na světě - 83% chromu, 86% platiny, 64% vanadia, atd.

Nebýt černošské polootrocké práce, slyšíme, co by to bohatství bylo bělochům platné? Jsou bohatí, poněvadž utlačená většina je chudá.

Jenže skutečnost není tak zcela jednoduchá. Například výdělky jihoafrických černochošů jsou značně vyšší než v okolních zemích. Vlastní víc automobilů než černoši v celé ostatní Africe dohromady. Když zimbabwský marxistický vůdce Robert Mugabe zatratil podmínky v jihoafrických dolech, Jihoafričané se revanžovali obnovou kontraktu těmto dělníkům. Ti se museli vrátit domů a prodloužit dlouhou již řadu nezaměstnaných.

Líbí se mi mírový budovatelský předpoklad vyjádřený slovy "rising tide lifts all the boats". Příliv pozvedne všechny naše životní lodičky. Existence bohatých není podmíněna existencí chudých, ale prosperita jedněch může pomoci prosperitě druhých a pak, doufejme, že i všech.

Těž mi dává smysl tento druh uvažování: Jestliže mi leží na srdci blahobyť dosud neblahobytných, tedy se pokusím o změnu jejich údělu k lepšímu. Je-li někdo neprávem za mřížemi, pokusme se ho odmřížovat. Trpí-li černošský tovární dělník diskriminací v Jižní Africe, přinuťme továrnu, aby netrpěl.

A to se stalo v podobě takzvaných Sullivan Principles: barvoslepá pravidla o stejné odměně za stejnou práci, o integraci v pracovním prostředí, o hospodářské pomoci černošským sídlištím. Ne všechny americké společnosti působilí v R.S.A. podepsaly tyto závazky. Z těch, co podepsaly, některé plní sliby chabě, jiné - zejména Ford - výtečně.

Jenže dobře živení zahraniční přátelé jihoafrického lidu Sullivanovy principy zavrhuji. Usilují o pokrok ní-

In Memoriam

Se zármutkem oznamujeme,
že odešel hudební skladatel
a kamarád Evžen Illin.
Čest jeho památce!

koliv vylepšením, ale zničením. Nikoliv lepší plat proletáři, ale nezaměstnanost. Lenin svého času též obhajoval hladomor, neboť plnil historicky užitečný úkol.

V řadě západních zemí je v průběhu tzv. disinvestment kampaň - zrušit, odvézt investice, dostat rasisty na kolena, aby zavedli řadu reformů včetně všeobecného hlasovacího práva, jež ovšem nezavedou, neboť kdyby zavedli, zničení země by věru zaručili. Proto volání po krocích garantujících odliv, pokles existenční hladiny a případně i ztroskotání všech lodiček.

Disinvestment, bojkot a sankce lze snadněji proklamovat než uskutečňovat. Jak se například odváží továrna za moře? Do vakua pak vstoupí investoři na apartheid méně hákliví (např. z Japonska a Taiwanu.)

Oprávněná obava z obtíží s přístupem k trhům s olejem, přiměla Pretorii pustit se už před mnoha lety do mimořádně úspěšného projektu bez konkurence kdekoliv na světě. Zmodernizovali totiž starou Hitlerovu metodu a vyrábějí benzín z uhlí. Tak vznikly mamutí komplexy Sasolburg I, Sasolburg II, zdroje 40% potřeb v zemi; budování pokračuje, růst procenta rovněž. V r. 1984 byl benzín k dostání v jakémkoliv množství za značně nižší cenu než v Evropě.

V OSN odhlasovali zákaz vývozu zbraní do Jižní Afriky. Potrestané zemi nezbylo, než si vybudovat svůj vlastní zbrojní průmysl. Zásadou mezinárodního potrestání zbraně vskutku již nedovází. Vyváží je.

Ironie překračuje veliké pěšiny na tomto našem třídě a i jinak rozděleném světě. Jihoafričané a Sověti kontrolují světový trh se zlatem. O ceně a tržním množství diamantů se pravidelně dohodnou v Londýně, pryč v hotelu Savoy. Marxisté-leninisté svěrují vzácné zásoby do rasistických trezorů.

OSN poručila ekonomickou blokádu a bojkot Jižní Afriky. Trestních kroků se zejména domáhají africké země, láteřice nad nedostatečnou poslušností západních států. Jenže obchod mezi Jižní Afrikou a zbytkem kontinentu stále roste; za posledních pět let se víc než zdvojnásobil. Pretorie obchoduje s většinou zemí, je hlavním obchodním partnerem aspoň u třinácti z nich, poskytuje zahraniční a technickou pomoc, vyváží jídlo - a jak to v Africe vypadá, toto poskytování a vyvážení poroste i nadále, místo aby se zmenšovalo.

Ale dost těchto politických hádanic. Přijeli jsme se putovat, cestovat - tedy vyjíždíme, Johannesburg opouštíme.

* * *

S pronajímáním vozidel bývají všelijaké zkušenosti. Z Ameriky jsem si do Evropy zařídil rezervaci a vyřkl jen jednu podmínku: že nechci auto čer-

né barvy. Takže na letišti ve Frankfurtu na mě čekalo auto černé barvy. Kdysi v Izraeli transakce trvala sedm úporných hodin a papírů se muselo podepisovat jako na závěrečném sezení mírové konference.

Zcela jinačí, lahodně brskní, jednání u Machala Auto-Market na rohu Geldenhuis a Stanhope Roads v Johannesburgu. "Tadyhle máte klíče," pravil František Machala, štíhlý dlouhán, nejneformálnější obchodník. Ptám se na papíry od vozu - jaké papíry, prosím vás, dozvídám se, a pojistka - dokument, aspoň to, domáhám se, ale na to se tady nedá, jsem poučen. Placení, ale to až pak se tohle, vyrovnáme. Jakkpak se otvírá kufr, žádám - chyběl totiž manuál, instruktažní brožura. Nakonec jsem se to dozvěděl a takového stavu poučení jsme se vydali na expedici.

Máme mapy, pár adres a plno dobré vůle. Nože, baterky, kuchyně, to je manželčin rezort. Výborná vína za babku, to je zase můj rezort; i ta ve čtyřlitrových krabicích jsou příjemně pitelná. Společně nakupujeme BILTONG, poznámky hodnou hodnotu - totiž sušené maso. Koupili jsme tvrdé pásky hovězího skotu, též kudu (laňky koňské velikosti), pštrosa a slona. CERTIFIED ELEPHANT BILTONG vyrobil národní podnik v národním parku Kruger. Tuhá substance k pomalému, vytrvalému žvýkání. To prý stačí k dlouhému přežití, je-li v dosahu voda, vláha, pivo či ono naše čtyřhranné víno. Hádali jsme se, která ze ze substancí je nejlahodnější - volil jsem pštrosa, rodina mě přehlasovala.

Máme namířeno - po levé straně vozovky - k severu, Transvaalem téměř až k zimbabwské hranici, odtamtud doprava, směrem k levicovému Mozambiku, ale ne až zcela do doupěte tamějších marxistů-leninistů, nýbrž podél, územím čtyřnohých šelem v Kruger parku, a na jih do království Swaziland, pak Zululand, pobřeží Indického oceánu, Natal, horské království Lesotho, zpět k pobřeží až do Kapského města, tam odpočinek, poločas a odtud na sever do Namibie, do pouště a k občanské válce, nahoru k pokrokové, kubánsky a východoněmecky prošpikované Angole, otočit se směrem ke Kalahari, ještě záskok do Botswany, poté návrat do Johannesburgu; čili celkem asi patnáctitisícikilometrový pohyb, téměř dokolečka.

"Tak takhle si to Hurvínek představuje," opakoval skeptický krajan, povoláním zeměměřič, životabudič, neboť inženýr, vody hledatel. Ale nezviklal nás. Ano, tak si to der kleine a už dost alte Moritz vorstell. Všechno dobře, ba výborně dopadlo, jen jedna zničená pneumatika. Datsun sloužil spolehlivě, má naprostá automechanická negramotnost neměla příležitost nám zdrsnit objevitelské zážitky.

* * *

Napřed ale zastávka v Pretorii, hlavním městě JAR, z Johannesburgu necelá hodinka po perfektní pilné autostrádě. A před Pretorií odbočka k podivnému výtvaru, krychlovité pyramidě vysoké 40 metrů, postavené na bázi rovněž 40x40 metrů - tot' proslulý, smutně či vesele, tzv. VOORTREKKERS MONUMENT. Voortrekkers - oni Burové, pionýři, co se v r. 1834 dali na pochod jako praotec Čech před nimi a praotec Mao po nich. S volskými povozy se plahočili přes hory a doly, pouští a polopouští do totálního neznáma. Cestou se utkávali s válečnickým lidem Zulu a Ndebele, většinu Ndebeliánů zahnáše za řeku Limpopo, za hranici dnešní Zimbabwe, kde žijí dodnes.

Soutěž na vytvoření historického památníku vyhrál architekt veřejných budov. S odkazem na hluboké křesťanské přesvědčení pionýrů se inspiroval představou oltáře, z čehož vznikla ona krychle, jež budí vyložené pohanský dojem.

Veliké, velikánské, větší než náš Stalin kdysi na Letně, pionýrské dílo dobudováno, dáno do provozu v prosinci 1949, zrovna když J.V.S. slavil sedmdesátiny, a vděčně osvobozené národy přetížily železniční síť expedičními darů. Tři obrovské postavy pionýrských vůdců svírají pušky. Vkročili jsme do tzv. cenotaphu - kobky zbudované k počtě osoby, jejíž tělo ale odpočívá jinde.

Přesně v jedenáct hodin dopoledne každého 16. prosince - výročního to okamžiku, přesně na minutu, kdy začala bitva u Blood River v r. 1838, kde se 470 Burů vypořádalo s 12.500 Zulu - pronikne stropem světlo na tableau, na němž si Voortrekkers dávají závazek vystavět chrám, jestliže Všemohoucí jim umožní vítězství.

A venku kolem všeho je kamenný okruh s reliéfy 64 volských zpřehzení - tot' burský LAAGER, legendární kolová vozba, sedlácké šance proti divoškému přívalu.

Odevšad je velepamátník na kopci vidět. Po setmění je osvětlen. Kus něčeho naprosto nevelkého, ale solidně zde zapasovaného - tady jsme, byli a zůstaneme.

Cosí se přece jen změnilo. Ještě při mé minulé návštěvě dvojjazyčná informační tabule apartheidně prikazovala, že nebělochům je vstup dovolen jen v úterý a bělochům po zbytku týdne - čili dobrý příklad praxe "separate but unequal". Nyní je tabule desegregována, ač bledé stopy po odstraněných písmenech lze stále rozluštit. Fotografoval jsem tehdy a teď - je co porovnat.

Tak či onak, neběloši se na toto burské poutní místo nehrnou. Nepřicházelí tehdy, nepřicházejí ani teď.

* * *

Legenda tvrdí toto: Burové se pustili na pochod do vnitrozemského neznáma, dorazili k Oranžské řece a spatřili nápis "Burům vstup zakázán". Ti gramotní se vrátili do Kapské provincie, ti ostatní pokračovali, založili Oranžskou republiku, Transválský stát, a podle toho to vypadá.

"Buráka nepřehlédnete. Klobouk do buše, pick-up truck, ostříhanej a odstávají mu uši, to je vždycky on. Skoro všichni vypadají stejně! Dyt' to jsou sami bratrance - těch Bothů, Malanů, Strydomů, van der Merwů, podle toho to vypadá - Habsburkové hadr," přísně vyslovil jeden z našinců.

Tvrzení, že Burové mají všeho všudy dvacet příjmení, je přehnané. Však příjmení mnohých Burů je HORÁK, zřejmě našinci, ale z rozmělněného kolena Komenského a jeho učedníků.

Burové svět pojmají se zpožděním - a jak by byli mohli jinak. Však jsou také podílíky zcela univerzální zkučenosti.

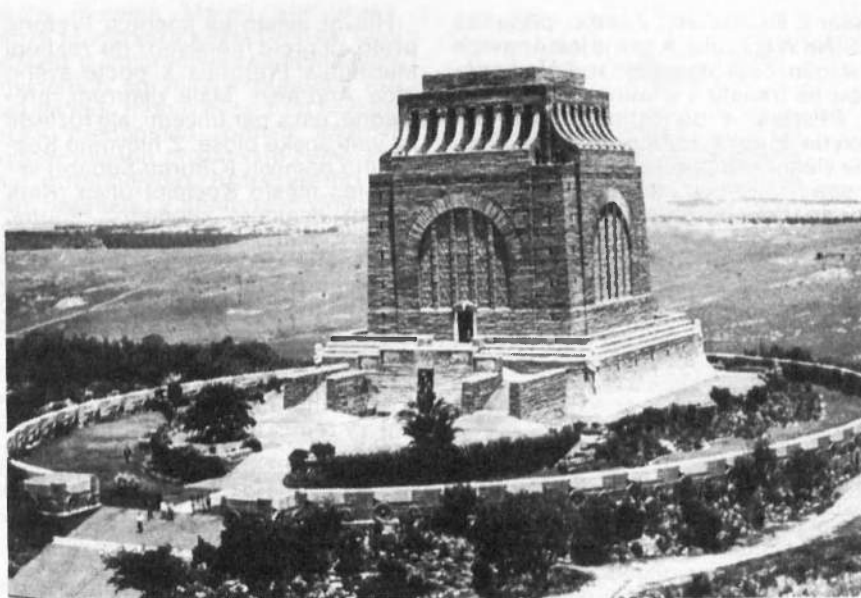
Kdysi jsem psal o roztržštěných hodinkách na hraničním kamení. Z rodného prostředí odcházíme se vzpomínkami, jež nám pak zamrzou. Uprchlík z r. 1948 se na Československo dívá předúnorovýmá očima, a tím se liší od uprchlíků z pozdějších vln.

V burském světě je zakázáno pořádat o nedělích a svátečních dnech filmová a divadelní představení. Sport dovolen, pokud se tam nevybírá vstupné. Veřejná doprava funguje, ale činí tak zcela protizákonně.

Nedávno jsem viděl obrázky ze vzorné moskevské školy - holčičky v uniformách buržoazního střihu třicátých let, drdůlky a volánky, jako by jim inspiraci poskytl Shirley Temple. V Jižní Africe nic tak antikvárního není, ale disciplína je tam jako řemen. A trestání řemenem při jejím porušování existuje také, zejména rákoskou či holí. Čeští rodiče se nad tím radují - to ve staré vlasti nebylo, už jen proto stálo za to sem utéci. Sází se na zadnici buď zahalenou, nebo odhalenou, zásahů povoleno maximálně šest. Klučina, jenž nesdílel rodičovský entuziasmus, mi řekl, že po jedné aplikaci této výchovné metody marodil čtrnáct dní. Lze si ale příjem trestu vyjednat na "installment plan", inkasovat na splátky, jednu ránu týdně - jenže to se zas moc protáhne, komentoval týž klučina.

Trestá se nejen za nezbednictví, ale i za chabý prospěch. A rovněž za pozdní docházku - i když ji třeba zavinil pozdní příjezd školního autobusu. Nejen tedy bolestivé, potupné, ale i neférové. Aspoň, že bez rasových předsudků: do tmavomodra jsou lískány hýždě všech barev, tvarů a odstínů.

Burská odloučenost může též znamenat odloučenost od novot problematické hodnoty. Až donedávna televize do země nesměla. KLEIN BIOS-

VOORTREKKER MONUMENT

KOOP - malý biograf a nástroj zhouby, tak to nazval nepokrokový ministr pošt a telegrafů dr. Albert Hertzog, a třeba měl pravdu. Na jihoafrické univerzity teď se zpožděním dorazila a doráží naprosto neatraktivní móda politického levičáctví, oné New Left, jež v americkém, francouzském (ne však západoněmeckém) prostředí konečně dokonale dodýchává.

Ale to jsme odběhli. Povšimněme si počínání politicky proskribované divšiny se zajímavým jménem Zola Budd. Laňka běhá bosa, neboť veškerý jihoafrický bílý kmen se vyhýbá obuvi. Byli jsme pozváni do sídla vysokého vládního funkcionáře: jen co přišel domů, odložil nejen sako, ale i ponožky, a tak nás přijal. Jeho nóbl chot' byla rovněž na boso.

"Něco na tom je," pravil Evžen Effenberger, pražský profesor hudby a skladatel v mezinárodně sporné Namibii, a dodal, že kult bosé nohy není schopen odborně vysvětlit. Nevada, jeho odborné vysvětlení bych patrně nebyl schopen pochopit.

Afrikaans mluvící Jihoafričané mají v rukou vládu.

Anglicky mluvící Jihoafričané mají v rukou ekonomii.

A obě skupiny se domluví, rozumí si - jazykově, byť ne nutně jinak. Země je totálně biliguální, v neporovnání s Belgií či Kanadou. Jaká to je dvojjazyčnost? V Quebecu se mluví francouzsky a ve zbytku Kanady jen anglicky. Kdokoliv ve veřejné službě v R.S.A. musí znát dva jazyky. Kolik amerických byrokratů umí španělsky?

Telefonuji, na drátě se ozve afrikaans, jen co mě uslyší, přejdou do angličtiny. Úřad, obchod, pozdraví, osloví, okamžitě přešaltují. Jejich vzájemné telefonáty, radost poslouchat. Přechází z jedné řeči do druhé.

nebo si aspoň promíchávají věty občasným výrazem.

Afrikaans se stala spoluúřední řečí teprve v r. 1925, kdy nahradila hollandštinu. Její mluvčí jsou hákliví na uznání tohoto jazykového povýšení. U nás musel za Protektorátu německý text předcházet textu českému. V Jižní Africe se přednost dělí přesně na půl. Jestliže vládní vyhláška začíná afrikaans, ona samá vyhláška na téže zdi začíná anglicky. I různé nevládní publikace se snažily o stejnou rovnováhu.

Tohle je možná světový unikát: Alternativní jazykové komandování v armádě. Leden, březen, květen atd. velet v jedné řeči; únor, duben, červen, atd. v řeči druhé.

Jenže příkaz se dodržuje ledabyle, svěřil mi záložní důstojník. Vesměs velí Burové, činí to po svém, afrikaans vyložené převládá.

"Nejsou přesvědčeni o naší loajalitě, pro některé z nich burská válka ještě neskončila. A jejich pocity méněcennosti? To hlavně ti z nižších sociálních skupin," řekl.

Těž jsem se dozvěděl, že jeho burští spolusloužící velmi obdivují izraelskou armádu a že je šokuje, když slyší, že Izraelci jsou židé.

Předsudky, včetně antisemitismu, se mohou projevat všelijak. Britský golfový klub v Pretorii zakazuje vstup židům. Židovský golfový klub opodál nepouští spoluobčany britského původu. A oba kluby nic nenamítají proti přítomnosti Burů.

Mládež je podrobena ne dvojjazyčnému, ale trojjazyčnému vzdělávání. Nejen afrikaans a English, ale i jeden černošský jazyk - v Natálu nejspíš zulu, v Transvaalu sotho či tswana. Takže české děti, aby se vyznaly ve čtyřech řečích a věděly, že CHLĚB je BREAD anglicky, BROOD v afri-

kaans, BOROTHO v sotho, případně ISINKWA v zulu. A pak je ještě navrch náročná československá rodičové posloupou na franštinu a latinu.

Přístřeší a pohostinství nám poskytl burská rodina nejvyšší možné vládní kategorie. Ani je, ani nás nenapadlo, že vlastně porušují archaický apartheidní zákon. Dáma vyrostla na farmě a první řeč, již se naučila, bylo zulu. Takže SAMBONA čili NAZDAR. Slepice je INKUKU a koláč je AMAKUKU. Dodnes si s černoškami povídá v obchodech i na ulicích. Zepatl jsem se, zda se v zulu domluví i s jiným kmenem. Prý ano, swazi je příbuzná řeč. AMANTI je AMANZI, obě je pak voda.

Můj třeba mylný dojem: Černochoy mají v nelásce především lidé ve městech, kde se s nimi tlačí na týchž chodnicích; nenávidí je hospodářsky slabí jedinci, též nedávní přistěhovalci. Kdežto naše nejmenovaná dáma patří mezi ten druh lidí, kteří černochoy respektují a mají je svým způsobem rádi. Rozumí jim lépe než kdokoliv jiný a jsou přesvědčeni o jejich jinakosti. Proto odmítají integraci s těmito tak jinými tvory a tvrdí, že zkušenost je přesvědčila, že integrace možná není, že nedává smysl.

Černoši se nepochybně do integrace rovněž nehrnou. Jim jde o lepší zacházení, lepší život. A mnohým též o politickou, a pak i veškerou ostatní moc. A leckomu též o pomstu.

V tomto pohostinném domě, a pak i jinde, jsem slyšel otázky: Je naší mezinárodní povinností spáchat národní sebevraždu? To my nemíníme!

One man, one vote - všeobecné hlasovací právo - jednou. Pak už nikdy. Pak diktatura jedné strany. Který příklad demokracie v Africe nám doporučujete, abychom následovali?

Černoši znají jen jednu loajalitu, jednu sounáležitost, a ta je kmenová. Snášenlivost je přece podstatou demokracie, a ta jim chybí. Podívejte se na výsledky tady vedle v Zimbabwei!

A že by dovedli hospodařit? Podívejte se kamkoliv po Africe! A tam, kde to jakž takž funguje, to je jen proto, že tam Evropané zůstali. V bývalých francouzských koloniích je jich dokonce víc než před nezávislostí.

Vy, Američané, jste Indiány vyvraždovali (já, Američan, jsem se toho navyváždil!), my jsme jim tu zavedli medicínu, očkování, my jsme zabránili kmenovým válkám; nechat je tehdy řádit, byli bychom na tom dnes lépe.

Však jak to zatím v Africe s nezávislostí, se sebeurčením národů, dopadlo? Kterým směrem tam jde pokrok? Už jsou vesměs zpátky v barbarství jako v době před příchodem Evropanů.

Otázky, otázky, ošemetné argumenty.

"Já přece netvrdím, že tomu tady rozumím," krčil jsme rameny.

* * *

Hlavní město se jmenuje Pretoria proto, či preto, poněvadž tak rozhodl Marthinus Pretorius k počtě svého otce Andriese. Malé centrum, přehledné, jen s pár ulicemi, ale rozlehlé na velkánské ploše. Z hlavního Kostelního náměstí (Church Square) vede přes město Kostelní ulice (Kerk Straat) osmnáct kilometrů dlouhá, jedna z nejdelších na světě. Na náměstí mohutná socha - Paul Kruger s notně potřísněným cylindrem. Stále na něm sedí holubi.

Náš kluk se chtěl podívat do policejního muzea. Nevábná zaprášená budova už neúřadovala, hlídali ji černoši v uniformách a se zbraněmi. Novinka v zemi. Dřív směli nosit jen klacky.

Restaurace v shopping centru: obsluhovala nás černá děvčata. Pak se všimnu, že za stěnou byla ještě jedna místnost, bílá děvčata roznášela stejné jídlo za vyšší ceny.

Jacaranda je strom až patnáctimetrový a kvete modře. Nejlepší doba k návštěvě města je právě tehdy, kdy strom kvete. To se nám poštěstilo - pětapadesát tisíc jacarand vlezkrášlilo ulice. Některé předměstské kouty předčí lahodným luxusem to nejlepší, co jsem viděl v Americe. Potěšilo mě zjištění, že i v nejprestižnější čtvrti Waterkoof bydlí a vlastní sídla někteří z posrpnových našinců. Mohou tihle zcela potlačit prosovětské sympatie? Nebyt tanků, dodnes by dřepěli v paneláku, 2+1.

Našinci se též dostali do Výboru pro vědecký a průmyslový výzkum (Council for Scientific and Industrial Research, CSIR), mamutí to organizace.

A zemi se vládne z mamutí budovy, Union Building, superministerstva byrokratických Hradčan; v parku tam legie černochoů piplá rajskou květenu.

Při první návštěvě před sedmi roky mě indický přítel svezl do oblasti kmene Ndebele, k ženám s odrátovanými údy, do vesnice zajmavé, barevné, ne však dryáčnický malované. Turistická nevyhnutelnost, zdálo by se, a teď to nemohu na mapě najít. Pouze jsem si pamatoval, že tam vedla postranní prašná stezka.

Zaskočil jsem na turistické bureau a vyřkl požadavek. Ochotné dámy předstíraly nepochopení. Že si nejsou vědomy. Asi jako kdyby v informační službě pražského kraje popřeli existenci Počernic.

Naléhal jsem a pak z nich vymáčkli, že "tam se jezdit nedá".

"Proč nedá?" - "Nevíme proč".

Ale domýšlime se proč, že ano. Země přece neprožívá své nejmírumilovnější období. Tak zvané "bush colleges", univerzity zřízené vládou v padesátých letech, jsou produktem apartheidu poskytnout vzdělání černochoům - a tím jim poskytnout i notné dilema: vzděláním si polepším, ale zároveň vlastně kolaboruji s nepřítelem. Jdu se tam učit, ale současně se chci

distancovat, demonstrovat nespolu práci. Vějit do učebny, ani nikoliv do tělocvičny, postoj pochopitelný, byť asi poněkud schizofrenický. Jen 13% studentů dostuduje v terminu. Na Fort Hare University vystudovali mně neznámým tempem pozdější vůdci ilegální organizace African National Congress - Nelson Mandela (ve vězení), Oliver Tambo (v Londýně). Mezi absolventy je též Robert Mugabe, zimbabwský ministerský předseda.

V době našeho pobytu se počet stávkujících studentů odhadoval na jeden milión. Stávkuje se na všech devíti černošských univerzitách. Černoši rovněž stávkují na všech čtyřech bělošských univerzitách s anglickým vyučovacím jazykem. (Ne tedy tam, kde se vyučuje v afrikaans a kde je jich beztoho pramálo.)

A důvody bojkotu? Fundamentální politická frustrace, jistěže. Též přízemnější stížnosti - že zavírací hodina v kolejích je příliš brzká, přípravné zkouškové období příliš krátké, zkoušky příliš přísné.

Zdaleka nejvíc stávkujících je ale v nižších školách. Tam se velmi často protestuje proti nízké připravenosti pro studium na univerzitách. Protesty trvají měsíce, roky, připravenost protestujících se nezvyšuje.

* * *

Pozval nás potentát vysokého nomenklaturního kalibru na BRAAI - BARBECUE po našem - zde v Jižní Africe snad nejmilovanější činnosti. Velká masa na rožeň, převracet, natírat správnými mastmi a výsledek zapíjet vynikajícími víny.

Předák převracel a já se do něho pustil s instrukcemi o emigraci, o příchodu, někdy i přívalu nás Evropanů z méně příznivé části kontinentu, a jak kde se zakořeňujeme a jak jsme přijímáni. Že na rozdíl od těch Evropanů, kteří se nikdy nepotkali s opnou ze železa, my neodjíždíme na návštěvu okusit, okošťovat, a znelibili se nám, vrátíme se do bezpečného rodného zázemí. Odešli z reálného socialismu nemají návratné mosty - reálný to handicap třeba, ale též psychologické plus. Vědomí, že tady to je permanentní. Že děti tady mají své jediné kořeny, jim pak je přece bližší modrá jacaranda než český strom s neméně modrými švestkami.

V porovnání se západoevropskými příchozími mají našinci daleko víc co ztratit, a tedy mají víc zájmu na zabránění stavu věcí, v němž by ke ztrátě došlo. Čili dobré předpoklady občanské spolehlivosti.

Hostitele překvapila fakta jihoafrického establishmentu zřejmě vesměs neznámá: jaký že byl přínos posrpnových Čechoslováků. Že vystavěli i továrny a dnes poskytují živobytí mnoha domorodcům. Že mnozí noví talentovaní zájemci by chtěli přispět a jako nemohou.

Hostitel cosi věděl o Polácích, ale ne o nás.

Hlavní chyba je v našich řadách. Staré politické přísloví, prý francouzského původu, pravi: Ti co mlčí, nejsou přítomni. Ergo neplatí, nejsou.

Občas se nejspíše chvástáme s naší údajnou superioritou nad bratřenci Poláky. Jak to, že ale oni jsou tak dobře organizováni, vzájemně si nápomocní, tak viditelní, a proto tedy i schopní uplatňovat svůj vliv?

Přistěhovalectví se věnuje MAATSKAPPY VIR EUROPIERSE IMMIGRASIE. S jejím ředitelem jsem si popovídá dlouze a snad i užitečně. Tvrdil, že stát poskytuje bezplatné jazykové vzdělání po dobu jednoho roku. Systém je decentralizován, takže skoro každý zájemce se může dostavit. Jihoafrickou tradici je přednost pro přistěhovalectví rodin a ne jednotlivců. Stát není přímým vábitelem: to obstará budoucí zaměstnavatel, jenž pracovní sílu chce. Ovšem teď je ekonomická situace špatná, takže vlastně...

Takže vlastně chodíme v káfovském kolečku. Zájemce nemůže přijet, poněvadž potřebuje pozvání budoucího zaměstnavatele; zaměstnavatel má ruce svázaný mnoha pouty, jež ukoval nedostatky hospodářského růstu a přebytek byrokratického vměšování.

Dodatečně mě napadlo, konečně mi došlo: což mohou Burové mít zájem o "jakékoli", jakkoliv bílé, bělostné přistěhovalce? Sice by posílili vládnoucí menšinovou rasu, ale neposílili by burské řady. Naopak, přispěli by k jejich oslabení. Mezi bělochy je 60% Burů a tato malá převaha se stále scvrkává a brzo nebude. Kdo z Evropanů - s výjimkou některých Holanďanů - přijme afrikaans jako svou první řeč? Ale i ti, co řeč přijmou, by se těžko ztotožnili s mentalitou bílého afrického kmene.

Kmen tedy zápolí s dilematem, který dobře vyjadřuje anglické slovo AMBIVALENCE. V češtině výraz chybí: dvojakost, rozpornost, rozporuplnost. Tato slova zní falešně, šejdrem, věru rozporuplně. Pokusím se vypomoci příkladem ambivalence, jak didakticky vyjádřil člen Kongresu ve Washingtonu: "To jako když vidíte svou tchýni říti se do strže za volantem vašeho zbrusu nového Cadillacu."

Chtěl jsem vědět, kolik Českoslovaků přijelo do Jižní Afriky. Ředitel mi věnoval kopii statistiky s titulem AANKOMS VAN IMMIGRANTE IN SUID-AFRIKA VOLGENS LAND VAN VORIGE PERMANENTE VERBLYF. V ní plno zemí, z našeho konce Evropy je Oostenryk, ze Slovanů jen Poland. A co my? My jsme Ander, ti ostatní, bídné zlomky jednoho procenta.

Od burského ředitele jsem poodešel do vedlejší kanceláře, v níž sídlil hlavní motor úřadu, dáma se sloven-

ským jménem Margit Mihaliková, jenže Maďarka a kdysi lékařka, nyní vševěd o imigračních komplikacích, mysteriích, agoniích a triumfech. Potvrdila můj, mohlo by se zdát šovinistický předpoklad, odhad kádrové kvality našeho přísunu do země. Prý nic schopnějšího, užitečnějšího jim tam nepřijelo. V posrpnové vlně převládaly vzdělané, inženýrské, mladé, dravé a pak úspěšné kádry. Jaký kontrast s maďarskou vlnou po roce 1956, když přijížděli málo gramotní zemědělci.

Pustil jsem se do vyslýchání: "V čem mají přistěhovalci z komunismu větší problémy, než ti, co přijdou z demokracií?"

"Umět si poradit se svobodou, zvyknout si na samostatné rozhodování, je to pro ně těžké břemeno," pravila.

"A na co si stěžují?"

"Jim jde o práci, co nejrychleji si hospodářsky polepšit. Například si nestěžují, když kvůli práci musí žít v nehezké končině - jen když si vydělají. O to jim jde, takže ani nemají čas a zájem se integrovat. Tvrdě pracovat, to je jejich motivace. Znáám řadu lidí z východní Evropy, kteří když sem přišli, stěžují se uměle podespat a nyní jsou to milionáři."

"Nejsou pak zdrojem závidosti, třeba i nenávisť?"

"Přijde na to - negativně reaguji příslušníci nižších tříd, ti v nich vidí konkurenci. Však ti noví vesměs začínají dole na socio-ekonomickém žebříčku. Nezapomínejte, že mentalita lidí, bělochů stejně jako černochoů, je tady jiná. Produktivita je nízká. Nikdo se nepřetřhne."

To se v teplém, někdy až příliš teplém, klimatu stává. Nicméně mě tvrzení překvapilo - přece při pomýšlení na kalvinistické dříče na farmách. Ale tohle nejsou farmy.

"Tak to je snad dobře, že sem právě ti energičtí jezdí..."

"Není to dobře," přerušila mě. "Nikomu neradím, aby sem teď emigroval - ne z důvodů rasových, ale hospodářských. S ekonomikou to tady jde z kopce, pracovních příležitostí přibývá daleko míň než obyvatelstva. A rovněž roste kvalifikace černochoů. Když tu máme k dispozici schopné černošské sekretářky, proč si je sem vozit z Evropy?"

Takto mluvila funkcionářka organizace, od níž by člověk čekal vábení bělochů jako vítané posily proti rostoucí černé převaze.

Nicméně: zatímco někteří běloši opouští Jižní Afriku, větší množství se tam stěhuje. V roce 1983 přírůstek byl víc než třicetitisícový. A stále tvrdle vládních údajů - nedostatek manažerských a značně kvalifikovaných kádřů. Remeslníci již nechybí.

Zrovna v době naší přítomnosti vešel v platnost zákon o vojenské služební povinnosti pro mladé přistěhovalce. A ti, co navléknou uniformu,

PRVNÍ A TŘETÍ SVĚT

mohou okamžitě dostat jihoafrické občanství.

Zeptal jsem se pár našinců, zda je novinka zkušila.

Ale kdepak, vždyť ti mladí to potřebují jako prase drbání, libovali si ti nad věkovou odvodovou hranicí.

Naše první setkání s našineckou obcí se uskutečnilo hned první den, či tedy večer. Právě přistavši, sotva rozkoukání, a na jak dobrou notu jsme hned započali! Na smetanovskou! Czechoslovak Society of Arts and Sciences, Pretoria Branch, pořádala THE SMETANA CENTENNIAL: CONCERT OF CZECH MUSIC.

Událost se konala ve vábných moderních a elegantních prostorách. Skulptura nad vchodem africko-aztécká, téměř picassovská, prý majetek katolických mnichů - k nevíře. Jak jinačí v porovnání s patetickými polosokolovkami starousedlických obcí v Americe. A nikoliv babičky a dědečkové ševalici habsburskou češtinou, ale naši současní, nenuzáčtí. A přišlo jich hodně. Dvě stě, možná tři sta.

"Těch mercedesů!" žasl náš kluk.

"Tohle jsou nejméně neurotičtí Českoslováci, co jsem kdy potkala," usoudila manželka, veteránka krajských setkání a počinání v mnohých zemích.

Však na diagnózu je plno času, hlavní dnes nemáme nejrozsvícenější.

Profesionálně provedený program a pak zlatý, ba přímo platinový hřeb: Věrné naše milování, duet nejproslulejší. Pani Jarmila Tellingerová, do invazního srpna, členka opery v Čechách, pje v roli Mařenky o lásce a věrnosti, a Jeniček, jihoafrický nenašinec de Jaeger, rovněž profesionál,

oplácí stejně, leč nesterjné, totiž anglicky. Tedy situace na ledu tak tenkým, že svědkovi zatrne a hrozí propadnutí všeho se všim.

Jsem-li smělý toreador a francouzsky burácím své árie, býk se chropotivým basem opáčí španělsky, nepopřu překvapení, nicméně, prosím, chápu, vždyť jsme dva nikoliv nekompatibilnější, nejideálnější partneři, ruku v ruce, tedy s kopytem společně pokračovat životem. A teď tady ten anglický Jeniček a česká Mařenka - a výsledek byl výborný, převýborný. Sólisté se během produkce z absurdity radovali, obecenstvo si vynutilo encore. Marně jsem si vyčítal, proč jen jsem nechal v kufru magnetofon.

Když jsme posléze paní Jarmilu navštívili na jejím rustenburském sídle, zmeškaná příležitost se již nedala odčinit. Dvojazyčný duet nezvládne ani ta nejtědřejší hostitelka.

Před rokem 1968 byl příspěvek Československa k populačnímu růstu Jižní Afriky nepatrný. Změnu způsobil Leonid Iljič, jehož tanky ponoukly tři až čtyři tisíce, odebrat se tímto směrem.

Pořádal jsem nevědecký průzkum a vypytař se též na motivy, proč právě zvolit Jižní Afriku.

Odpovědi se ovšem lišily: vždy jsem tam chtěl, nevím proč; nejkratší čekací doba v rakouském lágru na emigraci; mám tam kamaráda; je tam zlato a diamanty; je tam prima počasí; nemají tam komunistickou stranu, pravil Jiří Troják, tvůrce NAŠINCE.

Pídil jsem též po odpovědích na otázky o obtížnosti začátků a výsledků, jak lepší či horší to bylo, než jste čekali, jak tohleto a tamhleto, a známkujte mi to od jedničky do pětky.

Vesměs dobré až chvalitebné, tedy nic příliš výborného nebo nedostačného. A faktory negativní? Ekonomika, superkomplikovaná rasová situace, izolace země - ne zeměpisná, ale politická; neschopnost či spíš neochota světa naše problémy pochopit.

Začátky byly ovšem obtížné. Pořádně se ohánět; snaha po materiálním úspěchu, zajištění a dokázání, že tohle nejsou nuly, co sem přišly, pozřelo téměř všechn čas a energii. Většině se teď vede dobře, většina má dům, auto, dvě auta, často i swimming pool. Kolik privátních bazénů potřebuje člověk ke štěstí? Netřeba se již pachtit za materiálními požitky, a tak dochází k znovunalézání něčeho původního, toho příjemně původního.

"Naše vlna sem byla ta první - nebylo na co navazovat, jako se dalo v USA či Kanadě," poznamenal Václav Kunft, spolutvůrce výrobního podniku PRAGA a pokračoval: "Většina nás sem přišla velmi mladá. Teprve zde jsme pořádně dospěli. Když se uspořádala zábava, dokazovali jsme si

tam, kdo je silnější, dokonce jsme se prali. A to se pak vyvinula móda, 'že my se přeci s Čechama nestýkáme, jsou to blbci, pak se beztoho poperou'. Tohle už přešlo. Už jsme taky ve středním věku, snad rozumnější, nemáme nutkání si co dokazovat. Pomaloučku tady nastupuje jakási česká pospolitost."

Zeptal jsem se, zda někdo zná Otto Stehlíka, doktora medicíny, mogula hotelového kombinátu PROTEA. Neznali, ale pověděli o řadě existenčně velmi úspěšných našinců. Podnikatelé, stavitelé, milionáři. Kluci s průmyslovkami a dnes mají fabriky. To se mi líbí: z průmyslováků průmyslníci.

A co ti neúspěšní, nepovedení, co se vrátili, spáchali sebevraždu, nebo je zavřeli za loupežnou vraždu?

Jeden mladík si za vraždu, zásluhou výborného advokáta, odseděl jen dva roky. Loupežníků se vyskytlo více, nyní jsou úspěšní v jiných, zcela legálních povoláních. Všelijací kovbojové a potulná chamrad' se ztratili: zmizeli nebo se napravili. Do Československa se vrátilo deset, možná že víc osob: jeden manželský pár už je zas zpět v R.S.A., druhý je někde jinde venku na Západě, třetí je ve vězení za pokus o útěk, o zbytku se neví.

Překvapily mě nářky nad hospodářskou situací, nad burským způsobem vlády - připomíná totiž "komunistické" vládnutí, jaká to ironie. Však D.F. Malan, první předseda vlády nacionalistů, se o kapitalismu vyjádřil jako o systému odsouzenému k zániku.

"Této zemi vládnou farmáři," řekli Češi. "Zatímco všude jinde ve třetím světě se prosazují zájmy měst proti venkovu, což je jeden extrém, tady je to obrácené. Tak se uplatňuje farmářská mentalita: čemu nerozumím, to musím kontrolovat. My tu máme i cenový vládní výbor na rajská jablílka, jiný výbor na mléko, další na mléčné výrobky, a tak dále. Každý třetí člověk v téhle zemi pracuje pro stát. To stojí obrovské peníze. Úspory se vysoco zdaňují, takže lidi nespoří. A málo se investuje. A politická opozice? Tu vedou dobří, schopní jedinci - ale schopní pouze být v opozici. Alternativní program nemají."

Apartheid je ovšem drahý špás. Škrtil ekonomii, jeho dodržování stojí hrůzu peněz. Tak jsme se dostali k rasové, té kardinální otázce.

Co že si o tom myslím.

Vyhnul jsem se odpovědi s odkazem na to, že jsem právě přijel, kdežto oni jsou tu patnáct let, Burové tři sta let a že by bylo mimořádně arogantní, abych se tasil s rozumy, abych je zasypával rozhořčenými soudy - ať povídají oni.

Tak povídali.

"Apartheid - na začátku nás to šokovalo. Ale pak jsme viděli přístup černochoů k práci, majetku, k životu a vůbec. Život pro ně má pramalou hodnotu. Zavraždí pro pětník. Nejsou

vůbec hrdí na dobře vykonanou práci. Práce je nutné zlo, proto, když se jim na platu přidá, o to miň budou dělat. Časem jsme zjistili, že Burové rasisté nejsou. Ti dovedou s černochem vyjít lip než kterýkoliv Evropan. Černochoům rozumí, chápou je. A rozumí, jak jsou odlišní."

"Jsme proti apartheidu z lidských důvodů, z důvodů srdce i rozumu. Píno segregačních předpisů je potupných, zbytečných, hloupých. Ale rovné hlasovací právo? To tedy ne. To by zničilo tuhle zemi, dopadlo by to hůř než v Zimbabwe. Trpěli by všechny rasy."

Bážil jsem po podrobnostech o Tokološovi nemaďarského původu a dozvěděl jsem se: Tokološ je trapslík strašičího typu. V noci chodí po domě. Pokud by kde hlavou narazil o postel, tedy nemohl by pod ní pohodlně nesehnout projít, ihned se pomstí. Tudíž je nutno si pod nohy postele dát cihly nebo plechovky s piskem.

Tokološ se též uplatňuje ve funkci vykonavatele spravedlnosti, byť podivného typu. Příkladem posloužil Mikoláš Špálovský, elegantní bratislavák. Vyprávěl o svém obchodním partnerovi - asimilovaném černochovi s vlastními osobními strážci. Pozval Špálovského domů na večeři a když se ten vrátil k autu, byla všechna okna vymláčená. "To my zjistíme okamžitě," řekl černý boss a poslal své hlídače do tmy. Za pár minut přivlékli zmláčeného muže, zpřeráželi mu žebra železnými tyčemi, chudáka pak odhodili přes ohradu jako kus hadru. Špálovský se zeptal, zda si jsou jisti, zda to tento člověk vůbec udělal, a dozvěděl se, že velmi pravděpodobně to neudělal. Tak proč že oni - toto? Ze dvou důvodů. Jednak to působí výchovně na okolí - přišťe si určitě nikdo netroufne okna rozbít. A jednak ten dotyčný dopadený se provinil něčím jiným, za což nebyl potrestán, a Tokološ ho poslal právě na místo, kde byl chycen, a tak se mu dostalo náhradního potrestání.

Tohle jsme si povídali v hezké české restauraci. S informátorem Mikolášem jsme se pak zvedli a venku potkali uniformované noční hlídače. Muž z Bratislavy se s nimi rozpovídal dvojazyčně - anglicky a v jejich domorodém jazyce: "Líbí se vám apartheid?" "Yes, yes," souhlasili.

"Líbí se vám diskriminace?" vmísil jsem se.

A oni se culili. Buď nerozuměli, ale asi spíš švejkovali.

Ještě toto: krajané mají pro černochoy standartní přízvisko - říkají jim čerti.

(Pokračování přístě)

□

Vladimíra v Territorio libre

Na Kubu jsem jet nechtěla. Ale s Burkem jsou potíže. On je po prapředcích Skot a za tu dobu, co jsem s ním, jsem se přesvědčila, že co se o Skotech povídá, je absolutně pravda. Jsou to lakomci! Pro cent by si nechali vrtat zub. Ladu si Burke našťestí nekoupil, ne proto, že jsem mu hrozila rozvodem, ale protože se mu do ní nevešla basa. Zato na Kubě trval, ačkoliv Barbados je jenom nepatrně dražší, a tak jsem jela. Svěho muže a pána nakonec vždycky poslechnu, byť to byl Burke. Zjišťuju, že jsem staromódní manželka.

Nakonec jsem nelitovala. Jako kanadští turisté, byli jsme od místního obyvatelstva pečlivě oddělováni, jenže diskriminace odjakživa funguje jen v případě mužů a pitomých ženských, a to já jsem jen zčásti, i když jsem si utřížila tu ostudu s tím kreacionismem. Stejně si ale myslím, že je to něčí krutý kunderovský žertík, a žádný přirozený výběr a takové hlouposti. Buď jak buď, co se mi snad nedostává na rozum, to mi Pán Bůh vynahradil jinde. Když se odustrojím (je to tak správně česky?) do koupacího oděvu (dá se tomu říkat "oděv"?), pak žádné oddělování od místního obyvatelstva nevyjde. Taky to umožnil Burkeho zvyk, že co je laciné, to koupí, i když to nepotřebuje. Kdyby bylo na Kubě laciné třeba pro jímadlo, vrátili bychom se do Kanady se zásobou na půl století. Naštěstí to byl rum, a ten Burke spotřeboval na místě. Normálně on je žárlivý a hlídá si mě, ale na Kubě se hned první den na pláži naložil do toho rumu a zůstal v něm naložený až do konce pobytu. Ve stavu naloženosti obvykle neznamenával, kde jsem já.

Já jsem obvykle byla jinde. Hned první den si kousek od nás a blízko ke mně přisedl mladík, který vypadal jako pejsek Hush Puppy, ten smutnej pejsek z reklamy na boty, ale celkem pohledný pejsek. Burke už byl naložený a spal, mladík si tedy připoosedl a oslovil mě jazykem, v němž jsem rozpoznala pokus o španělštinu "made in Prague". Slovo dodalo (?) slovo, a než bys řekla Heč!, už mě mladík vezl nějakým paruským automobilem do "territorio libre", tj. do té části Havany, kam se turisté nepřípouštějí. Zdá se, že ho navíc vzrušoval i fakt, že jsem ze zrádné emigrace, třebaže jsem zradila ještě v předškolním věku. Jmenoval se Tonda a byl něčím přes obchod na čs. ambasádě (jméno jsme si vymyslela, aby z toho neměl malér).

V baru, kde prý píval (?) Hemingway, se rozpovídal, což vyústilo v normální svěřovačku. Smutný byl, protože to vypadalo, že ho brzo pošlou

zpátky do Prahy, na což se netěšil. Na exil nepomýšlel: poctivě řekl, že má obě ruce levé a moc už si zvyk na "dolce vita". Měl už o světě trochu přehled, takže na rozdíl od mnoha čerstvých exulantů věděl, že "dolce vita" existuje právě jen v Československu. Všude jinde se musí budovat kapitalismus. Cesty domů se obával, neboť za místo v Havaně vděčil strejčkovi, a ten byl právě ve velkém maléru.

Strejček unikl na Kubu před dvěma bývalými manželkami, ale podle toho, co mi synovec řekl, musel to být vůl. Chtěl totiž, podle příkazu s. Bilaka diplomatickým pracovníkům, bojovat na ambasádě proti korupci, a takové dubčekiády se ovšem nevyplácí. Brzo se na ambasádě znelibil, a navíc upadl do pastí. Trpěl osamělostí, a tak si pozval dvě kubánské dívky, věk 19 a 20 k sobě do bytu, aby jim vyprávěl o "territoriu libre" Evropy, čímž minil Československo. Nalil jim koňaku, sám se napil, a byl v limbu. Od Burkeho vím, že se tomu říká Mickey Finn. Daly mu ho tam, když se nedíval, takže na dvě hodiny umřel, a mezitím mu soudružky vybilily byt: dolary, magneták, zlaté manželové knoflíčky, všechno. Po dvou hodinách vstal z mrtvých, šel na policii a děvčátka oznámil. Tím si neposloužil. Ukázalo se, že jsou to socialistické dcerunky. Papínek jedné je tč. generálem v Angole (trochu mu pošramotilo pověst, že se jeho vojskům nepodařilo osvobodit čs. poradce ze spárů Sawimbiho band, ale ne zas moc: je zadobře s "el lidrem"); papínek druhé, rovněž tč. v Africe, se zas stará o to,

aby potraviny posílané do Habeše americkými křesťany nepřišly do nesprávných, tj. nemarxistických žaludků. Dívky byly tedy politicky imunní, ne tak strejček. Soudruzi z ambasády ho u velvyslance zažalovali ze svedení dvou kubánských pannen, jimž pro jistotu snížili věk na patnáct. Strejček, inspirovan pokrokovými filmy z Barandova, v nichž se doporučuje boj proti nešvarům, se rozhodl bojovat, jenže život není film. Ze tří nejpokrokovějších expertů sestavili na ambasádě komisi, a ta vynesla rozsudek: okamžitý odchod do ČSSR za trest, a stranický trest "druhého stupně", což jak mi vysvětlil smutný synovec, je "důtka s výstrahou" - ovšem to pouze za předpokladu, že strejček nebude trvat na požadované audienci u velvyslance. Pokud by trval, dostane trest nejvyšší: vyloučení ze Strany, výpověď za trest do Sovětského svazu a oznámení do Prahy, že na Kubě zprznil dvě dělnické panny. Strejček tedy netrval, a pouze odjel k dvěma bývalým manželkám.

A proč se znelibil? zeptala jsem se. Inu, chtěl dle příkazu s. Bilaka bojovat proti ambasádní šmelině, místo aby se do ní zapojil. Šmelina, vysvětlil synovec, je pro československé diplomaty na Kubě přímo životní nutnost. Na rozdíl od diplomatů z Endéer, Polska a Maďarska, kteří dostávají část platu v amerických dolarech, pobírají Čechoslováci a Bulhaři požitky pouze v kubánských pesos, aby se tak dokázala vysoká ideologická úroveň čs. reálného socialismu. Tato je pak vháň do náruče soukromého podnikání. Aby v něm člověk dosáhl úspěchu, musí mít jednak konexe, jednak základní kapitálek v US dolarech, např. \$100.00. Za ně nakoupí 10 jeansů po \$10. Jeansy prodá kubánskému překupníkovi po 120 pesos. Sumu 1,200

ILUSTRACE: MIRO MALIŠ

pesos vymění u kubánských vextráků za \$200. Vykáže tedy čistý zisk 100%. Nejschopnější realsocialističtí experti si takhle dokáží vydělat až \$1,000 měsíčně, čímž jejich příjmy daleko převyšují dolarový plat jejich soudruhů z méně reálných socialistických zemí.

Bohužel, povzdychl synovec, v poslední době se situace zhoršuje. Jednak do země proudí méně dolarů: v USA se příbuzní dozvěděli, že Kubánci si za darované dolary nesmějí nic koupit, a tak je vyměňují na černém trhu v kurzu \$1 rovná se 6 pesos, nikoli - jak se donedávna příbuzní domnívali - v oficiálním kurzu, kde jeden pesos je víc než jeden dolár. Proto tito lakomci posílají čím dál míň. Na druhé straně se do šmelinářské sítě zapojuje čím dál víc pracovníků z Palestiny, z Habeše, z Angoly a z jiných afrických zemí, kteří dlí na Kubě na ideologickém školení, a konkurence se stává pro zhyčkané čs. experty příliš nelítostnou.

Smutný synovec ještě víc zesmutněl, pokusil se o pass, ale příliš neuspěl, a odvezl mě tedy zpátky do hotelu. Probudil však ve mně zvědavost. Zatím co Burke se dál plynule nakládal do rumu, dala jsem se já do studia kubánského "Rudého práva" zvaného "Granma" a havanské televize. Nabyla jsem dojmu, že Kubánci jsou nejfikanější příslušníci tábora míru.

Dle porůznu roztroušených údajů v tom latinsko-americkém světovém formátu má Kuba dnes asi 3,5 biliónu dolarů dluhů vůči kapitalistickému světu, zato úkoly třídního boje - to vím ovšem z jiných zdrojů - plní znamenitě. Do nedávného masového exodu měla světový primát v politických věznicích na jednoho obyvatele, a i po exodu se už opět dere na světovou špičku. Kolik má celkem dluhů vůči socialistickému světu, list neříká, uvádí však, že na příští pětiletku dostali od SSSR 20 biliónů rublů, splatných někdy po roce 2000 a zapůjčených na "nízký úrok" (přesnější údaj jsem nezjistila). Na příští návštěvě u smutného synovce mi on, jako obchodní expert, sdělil svůj odhad: Kuba visí SSSR už asi 80 biliónů rublů. Kolik si smí odepsat za jednoho Kubance zabitého v Africe nevěděl. Těžkoslovensku (sic) měl Fidél začátkem roku 1985 zaplatit úrok asi 180 miliónů rublů, místo placení však požádal o odklad. Žádní mezinárodní exekutoři neexistují, takže po téhle stránce je Kuba nedobytná.

Přes tu zadluženost - nebo právě pro ni - podporuje, dle synovce, Fidél režim asi 60% obyvatelstva. Je totiž plná zaměstnanost, aniž se kdo čímkoli příliš zaměstnává. Lidí mají co jíst, lékařské ošetření zdarma, rovněž tak školu, včetně univerzity, a chodí dobře oblečení. Pro oči amerického touristy představují důkaz, jak komunismus funguje. Za to představení jsou komunismem dobře placeni.

Takže na Kubě se žije vesele, přes všemožné drobné malérky, jež jsem vesměs vybrala z místního tisku a televize, tedy ne z buržoázní propagandy.

Cigára. Tradiční exportní artikl, navíc propagovaný věčně báním "el lídrem". Výroba i kvalita katastrofálně poklesla. Přes 80% pracovníků totiž odešlo buď do partajního aparátu, nebo do exilu.

Cukr. Tady je to poněkud lepší. Výroba se plní na 82%. Přesněji řečeno: plnila až do roku 1982. V letech 1983-84 zůstalo na polích přes 10 miliónů tun třtiny, tj. asi jedna třetina produkce.

Výrobní i stavební stroje jsou využity cca 52 minut denně.

Plán vykládání lodí počítá s 600 tunami na loď na den. Plní se stachanovskoy: 80 tun na loď na den.

Řada tepelných elektráren nepracuje, čekají na opravu. Když se dočkají, oprava je provedena tak odborně, že spotřeba paliva se zdvojnásobí. Výroba se tedy přeruší, a čeká se na opravu.

Kubánští rybáři plní plán na celých 50%. Tady snad ale nejde o neodbornost nebo malou produktivitu práce. Ryby totiž hynou znečištěním pobřežních vod, díky čilému provozu ušpiněných sovětských plavidel.

Farmy neplní dodávky mléka. V srpnu 1984 se vydojilo o 8,7 biliónů litrů méně, než předpokládal plán (to snad je ale chyba tisku - 8,7 miliónů?).

V letech 1980-83 oseli značnou rozlohu orné půdy zeleninou. Sklidili 50% předpokládané produkce, z toho 30% shnilo, než se zelenina dostala na trh. Dnes 61% techniků vycvičených na zelinářskou výrobu pracuje - tj. válí si šunky - jinde.

Začátek sklizně 1984-85: 76% začích strojů neschopno práce.

Při převozu hnojiva ztráty 20% - pytle se roztrhaly, řidiči vesele rozsvělovali hnůj po betonkách.

Kuba vyrábí též ocel a hliník: 30% ocele je nehodnotný odpad; u hliníku je to 45%. Co dělají s odpadem, noviny nepravily.

Všeobecné využití pracovní doby: asi 30%.

Sekáči třtiny z vojenských útvarů, tj. vojáci nakomandovaní na záchranu třtiny, mají pracovní morálku nižší než civilové, jejichž pracovní morálku charakterizuje 30% využití pracovní doby.

Tohle všechno jsou oficiální údaje, vybrané z masových medií. Ve skutečnosti, pravil smutný synovec, je to horší. On sám je využit jen asi na 15%: zbytek pracovní doby nemá prostě co dělat. Musím mu přiznat, že líný nebyl, a volný čas se snažil vyplnit mnou. Vzhledem k Burkemu, byť naloženému v rumu, jsem ho ale držela od těla a jenom z něho tahala rozumy. Ještě víc zesmutněl, ale naději neztratil: zvýšil pouze vyzrazování státních tajemství zrádné emigrantce.

Řídící pracovníci, zdá se dle toho, co mi vyzradil, jsou poněkud nezodpovědní. Ve východních provinciích zahynulo v roce 1984 15 tisíc kusů dobytka, protože nedostaly nažrat. Nedostaly nažrat, neb odpovědný řídící pracovník zabudol zařadit.

V roce 1983 zahynulo v jezeře Zaza 500 tun ryb znečištěním. Stejně je na tom i Havana, v jejichž vodách žijí snad už jenom bacily.

Ve skladu v Motanzasu se rozmočilo 10 tisíc knih, většinou dovezených učebnic. Teklo tam, nikdo nezařídil, aby neteklo.

U Havany stavěli, ale nepostavili stadion. Pytle s cementem ležely na dešti a ztvrdly.

Z SSSR dovezli sádlo. Nechali je na slunci, takže se rozteklo. V televizi jsem viděla veselé dětičky, jak se brodí v tuku a navzájem se olizují.

Na výzvu, že se má šetřit elektrikou, vedoucí v supermarketu na Municipio Playa vypnul ledničky. Desítky tun masa zasmradlo, což mi připomíná historku, jak Kocourkovští postavili dům bez oken a nosili pak do něho světlo v pytlích.

Jediní pracující, zdá se, jsou zloději. Rybáři si stěžují, že jim někdo vykrádá pastě na lobstry, takže přicházejí až o 600 kg této exportní pochoutky denně.

Celkově to s pracovním trhem (job market?) vypadá asi takhle: 15% praceschopných lidí je v armádě, 15% v zaměstnáních, kde se pouze píchá (hlídači, podniková milice). Zbytek pracujících pracuje jen sporadicky, až ovšem na politické pracovníky, kteří konají porady a konference. Jedno umějí všichni opravdu dokonale: řečnit. Když dořeční, unavení řečením odpočívají do příštího řečnění. Snahou ostatních Kubánců je stát se vedoucím čehokoliv. Vedoucí vedou, nepracují, a předměty luxusní spotřeby nakupují za ceny pro vedoucí, nikoli pro pracující: např. pracující zaplatí za televizor 600 pesos, vedoucí pouze 120 pesos.

Kuba je tedy skoro ráj, umožněný mezinárodní solidaritou pracujících. Jiných zemí; socialistických, ale i kapitalistických. Proto je 60% obyvatelstva pro Fidela.

Zbývajících 40% je v opozici: především starší lidé, kteří si nemohou odnaučit zlovyk pracování, a pak ti z mladších, kteří si nedokázali odvyknout měšťácky nešvar něco umět. Na 600 tisíc těchto reakcionářů si letos (tj. 1985) zažádalo o vystěhování do USA, jak to umožňuje nedávno uzavřená smlouva mezi Havanou a Washingtonem. Povolena kvota je ovšem 20 tisíc ročně, takže i když se nepřihlásí další zájemci, bude tento nový exodus trvat 30 let. Přitom žádost o vystěhování má okamžitě za následek tvrdá, leč spravedlivá opatření: výpověď z práce, žádná podpora v nezaměstnanosti, vyloučení dětí ze školy, odebrání potravinových listů.

ků (na Kubě tahle instituce pořád ještě existuje). Schází jen žlutá Davidova hvězda. Možná i ta přijde.

Zbytek - poctiví nepracující - si žije jako o uskutečněním "permanentním posvícení" pana Peroutky, nebo spíš o permanentním karnevalu. V moři se klidně vykoupu v šatech, na pláž tahají drahé magnetofony, zakoupené americkými strejčky, a v nových autech stejného původu vesele brázdí vlny oceánu při pobřeží, takže po roce se ukáže, jaký šmejdi jsou auta z Detroitu. Služební vozy se používají převážně jen o víkendech a svátcích: přes týden stojí, neboť služební příděl benzinu se za sobotu a neděli vy-potřeboval. Vyjeveně jsem koukala na velké autobusy, z nichž mi vesele mávali řidiči, vyvázející tříčlennou rodinku v neděli na pláž, a spatřila jsem dokonce i sanitku, jejíž šofér si vyjel na nedělní lustrajz s dvěma zbinokovanými sestřičkami.

Fiděl se to všechno periodicky pokouší zatrhnout, a zrovna když jsme byli na Kubě, pronesl velkou řeč (5 a půl hodiny; povinná účast pracujících) o nutnosti šetření. Druhý den se na dálnicích objevily bryčky s koňmi a všude po domech transparenty s hesly Šetřit! Šetřit! Šetřit! Hotely pokrokově vypnuly klimatizaci, ve věžákách přestaly jezdit poslední jezdící výtahy, v obchodních domech a v ouřadech eskalátory. Šetření trvalo několik dní, pak bryčky z dálnic opět zmizely a objevily se bouráky, v prázdných hotelových pokojích se na plné pecky rozběhly klimatizátory a v noci se okna prázdných kanceláří rozzářila víc než na torontské Yonge Street.

V domech - totiž v zříceninách. 10% veškerých staveb v Havaně jsou opravy neschopné zříceniny. Opravy ostatních se provádějí většinou jen povrchově: prostě se shnilá budova přetře jásavou barvou a je to. Oprava reprezentačního hotelu "Los presidentes" trvá už dva roky, koroze betonu a oceli se ignoruje, a jak se oprava chýlí ke konci, může se hned začít s novou.

Smutný synovec pravil, že kdyby dodávky ze socialistických zemí na týden přestaly, Kuba se položí, a pass mu, vzhledem k Burkemu, opět nevyšel.

To se ovšem nestane - myslím, že by ustaly socialistické dodávky. Fiděl to ví, a velkoryse smazal dluh Nicaragui, která Kubě visela 78 miliónů za nový cukrovar, aby tak naznačil Americe, jak se má zachovat vůči němu. Toho marxismu se prý chytil jiný zadlužený fuhrer tábora míru, Ceauscescu, a detailně jej rozpracoval v teorii, že dluhy, jakožto přežitky kapitalismu, se mají smazat a má se začít (půjčovat si) znovu.

Druhý den dopoledne přišla na pláž prořídla výprava z Prahy. Pět prý jich unesla kanadská jízdní policie na le-

tišti v Montrealu. Zbylí si libovali, jak je to na Kubě pěkné, pěknější než na přeplněných plážích v Bulharsku. Zeptala jsem se jedné dámy, na kolik jí ta kubánská dovolená přišla, a ona mi řekla, že se ani nemám ptát. Tak jsem se neptala, ale počítám, že vzhledem k odloženým úrokům 180 miliónů rublů za rok 1985, a vzhledem k tomu, že Československo má dnes snad 16 miliónů obyvatel, přišla tu paní Kuba, jenom na úrocích, asi na 11 miliónů rublů, tj. asi 110 miliónů korun. Tolik si za čtrnáct dní u moře nemůže dovolit ani Rockefeller, a svědčí to jenom, jak vysoká je životní úroveň pracujících v ČSSR.

Na schůzku odpoledne smutný synovec nepřišel, jak měl. Asi se vzdal nadějí, nebo se splnily jeho obavy a následoval strejčka do Prahy. Burkeho začala bolet játra, tak jsme jeli domů do Toronta.

Služba čtenářům

Hezká hnědovláska s dcerkou by se ráda seznámila s čestným a hodným mužem přes 35 let. Zn.: "Domov".

Jsem žena zralého věku a hledám nezištného partnera od 62 let, který s city nežertuje, cenil by si mé náklonnosti a nepočítal vrásky. Jsem poměrně sensiblní typ. Prosím pouze o upřímné odpovědi, jsem osamělá v Norsku. Zn.: "Touha není hřích" ..

Svobodný, 43/183 by se rád seznámil se ženou přiměřeného věku, žijící v Torontu. Zn.: "Nový domov".

Padesátiletý hledá ženu kolem 45 let k vážnému seznámení. Zn.: "Upřímně".

Hledáme Miroslava Zimmera, Petra Šebelku, Pavla Sysla nebo Antonína Chramostu, naposledy v Zürychu. Zn.: "Jana".

K vážnému seznámení hledám 24-30 letou dívku bez závazků, která má ráda přírodu. Je mi 34 let, dobře situovaný rodilý Kanadčan, spolujitel rodinného podniku. Zn.: "Ontario".

Máte-li zájem o zakoupení nebo prodej jakéhokoliv pozemku, domku, činžovního domu nebo obchodu, či o zprostředkování koupě kdekoli v USA a Kanadě obraťte se na

FRANK HEROLD

421 Greenbrooke Drive, Kitchener, Ontario, N2M 4K1, Canada
Tel.: kancelář: (519) 744-7304
Tel.: residence: (519) 885-1374

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO, ONT., M6J 1E4

Tel.: (419) 364-1787

VALENTIN MOLPECERES, LL.L. (MONTREAL)
HYNEK ZIKOVSKY, B.C.L. (McGILL), JUDr. (PRAGUE)

MOLPECERES, ZIKOVSKY

AVOCATS, ATTORNEYS AT LAW, ABOGADOS, PRÁVNÍCI

225, Notre-Dame Ouest, suite 230
Montréal, Québec, Canada H2Y 1T4

Tel.: (514) 282-8050
Télex: 055-61271

Vladimír Škutlna

Čechameričané a Čechokanad'ané po dvou (šesti) letech

Byl jsem na devíti místech v Kanadě a na šesti na severu Spojených států. Setkal jsem se, podle mého odhadu, s přibližně 3.000 našinci, kteří přišli na mé povídání o českém humoru. A taky s jedním Indiánem, který slyšel řev a smích a halas a myslel, že přenášejí na velké plátno Stanley Cup a že Winnipeg dal gól Edmontonu. Pak tam zůstal a chtěl vědět, kde by se mohl naučit tak veselou řeč.

Shledal jsem situaci Čechokanad'anů a Čechoameričanů daleko lepší, než jsem původně očekával. Někde ale hroznou. Jako třeba v Clevelandu. Ausgerechnet v této tradiční krajanské baště. Naproti tomu tam, kde předcházela zastrahující pověst, to bylo úplně naopak. Zrovna v Calgary a v Edmontonu, kde soudičky věstily zánik čs. emigrace, kterážto si houfně upravuje politické i gynekologické vztahy se všemi třemi pány lékaři (Husákem, Biřákem a Strougallem). Kvůli diagnóze. Aby to bylo posichrováno, kdyby se jeden z nich pomýlil.

V Calgary Hanka Semerádová, dcera spisovatele Vratislava Blažka, dala houby na paniku, že odbočka Sdružení Čechů a Slováků se rozpadla. Obtelefonovala 140 rodin - a nakonec přišlo tolik lidí, že snad ani sami nevěděli, že tolik našinců v Calgary žije. A mladí. A úplně noví. V Edmontonu se zas podařilo socializující se kanadské poště můj meeting tak dobře utajit, že pozvánky docházely, když

už jsem byl dávinko za horama. Ukázalo se, že nejspolehlivějším sdělovacím prostředkem je šeptanda. Do posluchárny na univerzitě se pak snášely zidle z vedlejších poslucháren. A přišli zas většinou mladí lidé, o jejichž existenci nemělo SVU ani ponětí.

Hokejový Stanley Cup mě provázel celou cestu. Vlastně spíš já jej. Zvláště v těch městech, jejichž kluby se dostaly do vylučovací play-off - v Montrealu, v Chicagu, v Calgary, v Edmontonu. Montreal Canadians v neděli před mým přiletem do Kanady prohrál nečekané s Bostonem, takže právě v úterý v tutéž hodinu, kdy já měl kanadsko-americkou premiéru, se hrálo rozhodující utkání. Naštěstí se Richard Drtina obával zbytečně. Montreal vyhrál 1:0 a postoupil. A lidi na mne přišlo požeňnané. Včetně mých vzdálených příbuzných, s nimiž jsem se shledal přesně po 37 letech. Dušku Václavou jsem neviděl ještě déle. Naposled, když jí moje maminka dělávala gardedámu v tanečních, což musí být už nejméně let 47. Čimž si připadám jako ten starokrajan v Chicagu, který se pamatoval, jak můj tatínek v roce 1913 na obchodní akademii v Resslově ulici slízl sardel od dr. Edvarda Beneše, protože místo domáci kompozice rozepisoval pozvánky na fotbalové utkání členů orchestru Národního divadla s pražským Hlaholem. Onen krajan v mančafu Hlaholu kopal levého halva. Jinak zpíval druhý tenor. Za války přeběhl k legiim

v Rusku, a když v roce 1921 přistáli na cestě z Vladivostoku v Americe, vystoupil a už tam zůstal, ukrutně nazloben na československou vládu, že je v Rusku nechala jezdit jak jurodivé po sibiřské magistrále, ačkoli stačilo v roce 1918 neposlechnout oportunistické Francouze a celý Lenin i se Stalinem a jeho antisoudruhem Trockým se mohli jít klouzat na Sibiř. Tohle všechno mi pověděl v Chicagu muž, který vůbec nevypadal tak starý, kolik pamatoval. Obávám se, že má paměť spěje do pravého opaku - že záhy bych mohl žít jako spokojený konzument v Husákově ČSSSR. Tam se totiž sklerotici mají veledobře. Seženou všechno, nač si vzpomenou.

* * *

Mluvim-li o setkání s Čechy a Slováky na severoamerickém kontinentě, pak nemohu opominout čs. hokejisty. Bratři Šťastní v Quebecu patří bezesporu v současné době k nejlepším na světě. A jak to oku lahodilo, když při přestávkovém rozhovoru s coachem na chodbě stadionu zabírala kamera nápis:

VESTIAIRE
LOCKER-ROOM
ŠATNA

* * *

Od Jana Šrámka v Detroitu jsem dostal knížku, vydanou Čs. národní radou americkou (pěči Anny Faltusové), "Zrod Československa". Anglický dokument o čs. legiích a Čechoameričanech v nich. Napsal mi tam:

Mile nebo kilometry - čím můžem měřit naši historii?

Tentýž Jan Šrámek prodává české knížky - a má na skladě přes 300 titulů: všechny exilové, české knihy pro děti a antikvární české knihy, z nichž některé mají unikátní sběratelskou cenu. Jako novodobý Kramerius putuje s knihami po všech československých podnikcích a setkáních v Michiganu.

* * *

Nutně se v každém z nás, pro něž se televize stala víc posláním než zaměstnáním, rozbuší srdce, když se na obrazovce v Kanadě objeví titulek: "Československá televize Ottawa uvádí..." Už jedenáct let vstupuje Arnošt Wagner do českých domácností v Ontariu (ale také jinde, kde ottawské programy přejímají). Půlhodino-

Eventualita transatlantického napojení, koordinace či aspoň publikační solidarita vyjádření mezi ZÁPADEM a REPORTÉREM

V Kanadě vychází dvouměsíčník ZÁPAD každý sudý měsíc roku; ve Švýcarech vychází dvouměsíčník REPORTÉR každý lichý měsíc roku. Někteří autoři přispívají do obou časopisů, jež mají stejný počet stran (32), téměř totožnou velikost a porovnatelný, byť netotožný obsah. Však dobře, že netotožný; v tom případě by přece jeden z nich nemusel existovat. Obě redakce dostávají dopisy s doporučeními, ba i výtkami. Proč že se ještě nepovyšily na tvůrce měsíčníku, však šestkrát do roka je málo, ztrácí se kontinuita, povědomí mezi výtisky, vzdálenými si na šedesát dlouhých dnů. A redakce schliple odpovídají, že dosud není v silách se takto zdvojnásobit.

Tudíž napadá snad jen dočasné, jistěže jen náhražkové řešení. Doporučit čtenářům REPORTÉRA, jenž vychází v jednu, březnu, atakdále, předplatit si ZÁPAD, jenž vychází v únoru, dubnu atakdále a opačnou iniciativu doporučit těm druhým abonentům. Tak vznikne transatlantický nejměsíčník, či dvou-dvouměsíčník, bez fúzí, sjednocování, dalších koordinací; však proto jsme tu v demokracii, abychom se těšili z luxusu být demokraticky nejednotní.

Tady jsou adresy těchto dvou demokraticky se nesjednocujících časopisů:

ZÁPAD,
Box 322, Waterloo, On.,
Canada N2J 4A4

REPORTÉR
Postfach 1737, CH-8048 Zürich
Switzerland

vý televizní kaleidoskop je perfektní skládanka reportáží, rozhovorů a politické satiry, která mi velice připomínala můj Publicistický magazín a pořady Příložte životopis, vysílané Čs. televizí v Praze v roce 1968.

Doufejme, že se podaří aspoň některé z těchto výborných půlhodin v blízké budoucnosti prostřednictvím satelitní TV ukázat i divákům v Husákovcích a Biřakovu.

Totéž platí i o sestřihu hodinových relací Čs. televize v Kitcheneru-Waterloo, která byla navíc posílena profesionálními machry - Julio Pattou a Vladimírem Kabelíkem.

K putování mezi našinci patří neodmyslitelně i zastávky v českých restauracích, hospodách a kavárnách. Vedle těch tradičních a už zavedených jsem navštívil i nové. A musím říct, že tyto zastávky patřily k příjemnostem mé cesty.

Bohemia Crystal v Chicagu vydupalí Mičovi ze země. Před proskleným a zelení provoněným sálem stojí fronta - až se uvolní jeden z 38 stolů. Čerstvé škvarečky s domácím voňavým chlebem jsou pozorností pani Mičové místo vizitky. Bohemia Crystal není hospoda - to je Repré, Expo v Chicagu.

Uprostřed Edmontonu je kavárna Praga - kavárna s jídelním lístkem, kde je cibulačka, hrachovka, gulášovka, bramboračka.

V Ottawě to byla odvaha od Lubora Havla, když otevřel s manželkou Radkou restauraci na místě, kde předchůdce krachoval. Není to jen tím, že ve Slávii pořádají své podniky redakce Západu a Čs. sdružení - a podniky navštěvované. Je to především kuchyní. Vepřoknedloželo, svičková, španělské ptáčky - a především palačinky. Za štíhlou linií se tam chodit nedá.

Pak mě ještě Frank Vojta v Seattlu vzal do české hospody na báječnou kachnu a Reinišovi v kanadském Cambridge na jehněčí steak, jenže tahle stylová a útulná hospůdka s několika stolky má tak zamotané jméno, že se mezi české hospody počítat nedá. I když se tam vaří počesku. A dobře.

Jana Drábka zvolili předsedou Svažu kanadských spisovatelů. Když mě ve Vancouveru uváděl, trpce si stěžoval, že jako kluk měl kvůli mně doma patálie - že mé známky, zvláště z češtiny, byly pro něho metlou. Doktor Drábek se mnou v boji proti pánům synům - Jášovi a Jankovi - zaštiťoval (u nás v rodině tomu bylo zas naopak). Stejně si myslím, že byli křemencářnější češtináři na Jana ještě málo přísní. Jeden z nejlepších na-

šich exilových spisovatelů píše anglicky a do češtiny je překládán.

V Readers' Digest vyšla zrovna jeho reportáž o Osvětimi.

Taky jsem se potkával s budoucími vládami. Českými. Jedna (tříčlenná), která se dokonce nazývá nadfederální, si chtěla z mého představení v Torontu udělat svůj propagandistický náborový meeting. Divili se, že je lidí vypískali. Místo aby tato vláda získala aspoň čtvrtého do mariáše, ztratila třetího. Takže už je jen dvoučlenná. Zajímalo by mě, kde bere peníze. Prezident téhle vlády, co je v emigraci, nepracuje, žije jako playboy a cestuje po celém světě. Aby nebyl kór tak podezřelý, dává se fotografovat pod portrétem prezidenta Masaryka a nechává si pod tím napsat, že je budoucí T.G.M. A pak ať někdo řekne, že našinci ztrácejí v emigraci humor. A hravost.

Mně osobně je mnohem příjemnější druh recese, jaký dělá divadlo Jára da Cimrmana v Torontu. Tak si hrají, ale jejich legrace je k smíchu. A nepředstírají, že nemají konkurenci.

Jak jsem tedy shledal Čechoameričany a Čechokanadany po dvou a po šesti letech? Lepší i horší. Někdy až úděsně vyhaslé. To o nich napsal Přemek Kocián ve sbírce "Pod javorovým listem":

*Zadival jsem se znova
do vody chladné
zvadlých leknínů
a z tichých hloubek
již utopenců mnoha
zahoukla vyplašená sova
pak ztratila se ve stínu.*

Ale jsou tu naštěstí úplně jiní Čechokanadané a Čechoameričané. Nejen ti, kteří přišli do exilu nedávno. Mladí, kteří se už narodili v Kanadě a ve Spojených státech a kteří prostřednictvím humoru a české legrace teprve jako opožděnou pubertu do sebe začínají vstřebávat mizu z kořenů své staré vlasti. Ti mě překvapili nejvíce - a že jich je tolik. Zvadlé lekníny by jim však neměly nikdy zakrýt výhled do hlubiny. To by už pak nebyli Čechoameričané a Čechokanadané, ale jen Američané a Kanadané.

V říjnu budu v New Yorku, Washingtonu, Portlandu, San Franciscu, Los Angeles, San Diegu, Phoenixu a Denveru. Jestli na té druhé letošní anabazi skrze našeince objevím taky tolik pozitivního, podám zas referenci

Miloš Ondrášek

Křovácké choutky

Poušť Kalahari je zdánlivě nekonečná a vyprahlá savana řídké porostuhými travami, trnitými keři a nízkými stromy. Patří k nejdolehlejší a nejnehostinnější oblasti Afriky. Na rozloze velké jako Francie žije kolem padesáti tisíc původních kalaharských obyvatel - Křováků. Je to jejich domov po tisíciletí; někteří sem byli ale zatlačeni z jižnějších úrodných oblastí jak černými pastevci, tak později bílými kolonisty. Křováky dnes najdeme v západní části Botswany a na východě Namibie; v Angole a v Jižní Africe již velmi málo. Původním životem lovců a sběračů žije jen několik set Křováků v těžce dostupném středu Kalahari, ostatní jsou poznamenaní cizími kulturami, mísí se s příslušníky jiných kmenů a do jisté míry i soudobou technologií.

Český výraz "Křovák" se mi zdá docela vhodný - popisuje člověka obývajícího křoviny, je volným překladem holandského slova "bosjeman" a anglického "bushman".

Jiní obyvatelé Botswany, kteří, narozdíl od Křováků, patří k bantuským kmenům a mluví jazykem cvána, je nazývají Basarwa - lidé z neobydlené krajiny. Tito lidé z houštin se od Bantuů výrazně liší - jsou menších a slabších postav, mají světlejší barvu kůže, šikmo posazené oči a jejich řeč se nepochybně liší od ostatních negroidních jazyků. Holanďané nazvali Křováky a jim příbuzné Khoiny - Hotentoty. Nyní se již nedívám, proč se u nás říkalo "mluví jako Hotentot". Vyjadřují se mlaskavými zvuky s mnoha přízvuky a ještě více významy. Naučit se křováčtině je pro Evropana nadlidský výkon a nepovede se ani nezručnějším kočím. Křováci a Khoinové nemají písmo, řada mlasků nemá v latině ekvivalent. Nepochybně ani v azbuce! Jak to mohou lingvisté stalinové proveniencí přežít, si ani nedovedu představit. Socialističtí češtináři vyvinuli k hotentotštině velmi úzký vztah. Také se jim nezamlouvá slovo Křovák, prý je pejorativní a tak nazývají tento lid Sány, což nevyjevuje, že žije v křovi, nýbrž že sbírá v křovi. Křovákům je to stejné jedno, sami se nejmenují nijak; napadlo mne, zda by se jim líbilo, kdyby naši mičurinci rozhodli, že z těchto křovin pochází sánská koza.

Křováci netvoří žádný národní celek a vzhledem k jejich společenskému zřízení se nerozdělují do kmenů, nemají vládky, náčelníky, předsedy či tajemníky. Jsou geograficky rozdělení na severní větev !Kung, střední G/wi a jižní !Xong; jazykově pak na 45 skupin. Některé křovácké jazyky se od sebe liší jako čeština od angličtiny.

JABLONECKA BIŽUTERIE NA KALAHARI

Příroda Křovákům poradila, aby se nesdružovali do početných celků a nezakládali vesnice. Každá banda s 20-40 příslušníky byla doma na několika stech čtverečních kilometrech, krajina by je jinak neuzivila. S tím, co jim příroda nabízí, musí pečlivě hospodřit; obdělávání půdy a pěstování dobytka je jim cizí. Husté osídlení by snížilo možnost obživy. Banda kočuje tam, kde je voda a kde je co jíst. Křováci jsou obdivuhodnými znalci divočiny, rozlišují a jmenují desítky rostlinných a živočišných druhů s ohledem na jejich užitek.

Výraz Kalahari je Evropany zkomené slovo. Křováci nazývají svoji zemi Kgalagadi — Matka žizně. Tak jednou za deset let se naplní dešťovou vodou na Kalahari rozeseté mělké pánve, ale voda se brzo odpaří a vsákně. Na některých místech se nahromadí v podpovrchových vápencových kapsách, odkud jí Křováci vysávají dutými stébly. Proudící povrchová voda na Kalahari neexistuje. Lidé se osvěžují dužnami divoce rostoucích plodů. Další důležitým zdrojem tekutin je tělo uloveného zvířete. S tekutinami se přísně hospodaří a přebytečné se uchovávají i po dlouhou dobu v močových měchýřích zvířat a ve výduncích — vyfouknutých skořápkách pštrosích vajec. Otvor ve skořápce je ucpan smotkem suché trávy a taková 'polní láhev' je zahrabána do písku pro dobu nouze. Skořápky jsou zajímavě zdobené — nejde o velikonoční zvyk, ale o identifikační nutnost. Křováci pouště Namib ryjí do skořápek geometrické vzory, kalaharští obrysy žiraf, antilop a pštrosů. Tato výzdoba je dnes jediný projev jejich výtvarného citění Skalnými kresbami, které se v této oblasti zachovaly po několik tisíciletí, se Křováci již nezabývají. Někteří je pokládají za dílo bohů, většina za součást životního prostředí a o vzniku neuvažují. Snad je to projev společensko-kulturního

úpadku od dob, kdy Křováci patrně žili na vyšší úrovni.

Není pochyb o tom, že příchod bantuských pastevců a zejména pak burských farmářů změnil ekologii Kalahari a ovlivnil tak původní obyvatele. Burové, potomci holandských přistěhovalců, kteří se začali usazovat v Kapsku od poloviny 17. století, přišli na Kalahari před sto lety, jednak aby kolonizovali a jednak aby vytvořili obranný val proti expanzivní Jihovýchodní Africe, tehdy kolonii cisařského Německa. Pilní a odolní Burové začali na Kalahari pěstovat dobytek, vyvrtali studny, oplotili rozlehlé farmy, vyhubili slony a dodnes ostře pronásledují lvy a leopardy. Farmy zabraňují kočování Křováků a migrační stád divokých sudokopytníků. Křováci ztrácejí závislost na divočině. Přivydělávají si na farmách a prodávají kůže ulovených zvířat či náramky a náhrdelníky vyrobené z kousků skořápek pštrosích vajec a různých semen. Mohou si tak koupit nože, sekery, kbelíky a kousky oděvu. Na jedné straně by snad bylo přirozenější tuto pospolitost zachovat původnímu primitivnímu způsobu života, na druhé straně je naše povinnost její úroveň zlepšit a konzervovat zebry a hrochy.

Na Kalahari působím v místě, kde nežije více než 14 Evropanů. Je to sídlo okresních úřadů, křižovatka silnic, jednou za týden sem přijde pošta a je zde, pokud máme štěstí, možno koupit základní potraviny a potřeby. Svítíme petrolejkou. To ale stačí, aby toto místo bylo pokládáno za velké město s dopadem na tradice a kupodivu i fyziologii. Křovácké ženy se vyznačovaly steatopygií, která následkem civilizizačních změn ustupuje. Steatopygií? Tak jako pouštní velbloud si ukládá zásobu tuku do hrbu, tak se hýždě křovácké ženy v reprodukčním věku stávaly tkáňovými zásobárnami a dosahovaly rozměrů, o kterých se dámám v rozvinuté společnosti a v exilových kruzích nezdá ani v nejhroším snu. Stačilo otevření obchodu a zavedení vyživovacích podpůrných programů a opulentní zadnice Křovaček se daly na ústup, i když nejsou týrány v odtučňovacích tělocvičnách a saunách. Afričtí muži ale nemají námitky proti plnoštíhlým postavám svých partnerek. Důvody zde nebudu rozebírat, mohu je sdělit na požádání, pouze však zletilým čtenářům.

Křovácká domácnost se skládá z mála. Lidé Kalahari jsou nenároční na pozemské statky, stále mění místo pobytu, stěhovací služby neznají a říkají, že majetek neudělá člověka lepším.

Nedávno jsem dostal v buši hrst oříšků, podobaly se lískovým a po upražení chutnaly spíše jako jedlé kaštany. Byly velmi syté. Křovácké ženy je pilně sbírají a říkají jim mongongo. Také vyhledávají nejrůznější

bobule, ovocné plody, pouštní melouny a zelené části jedlých rostlin, špičatými holemi vyhrabávají poživatelné kořeny, hlízy a cibule. Rostlinná strava se na výživě Křováků podílí třemi čtvrtinami, zbytek tvoří maso zejména teplokrevných zvířat a ptáků, v době nouze nepohrdnou ani ještěrkami, hady, mravenci a různými larvami. Med divokých včel pokládají za lahůdku.

Vyhledávaným a ceněným cílem křováckých lovců je velké zvíře, které poskytne mnoho masa, vnitřnosti, kosti a kůže. Honební zbraní je luk a šipy s doletem kolem sta metrů a přesným zásahem na 25 metrů. Lovci musí projevít neobyčejnou znalost a opatrnost, aby se na tak krátkou vzdálenost k plachému a rychlému zvířeti přiblížili. Přednostně loví žirafy, antilopy losí a lesoné, nepohrdnou bůvolem, pakonem či přimorocem. Drobnější zvířata jako osináky, hrabáče, prasata bradavičná a antilopí telata loví vrženým kyjem, tak jako dropy a jiné těžce vzletající ptáky hnízdící v křoví. Vybírají také jejich vajíčka.

Noháč africký je zajícovitý, malému klokanu podobný hlodavec sídlící v noře často hlubší než čtyři metry. Křováci jej 'vypichnou' pruty napojenými na sebe akáciovou pryskyřicí, jeden konec je opatřen špičatým růžkem chocholátky schované, kterým dostanou noháče na pekáč. Křováci nikdy neloví více zvířat, než potřebují k okamžitému nasycení a lovecká soutěživost je mezi nimi neznámá. Nezáleží na tom, kdo kořist ulovil, důležité je, aby celá banda měla co jíst.

Při loveckém nezdaru a hladu se Křováci odhodlají zahnat lva od strženého zvířete a přizívají se na něm. Lvy samé Křováci nikdy nezabíjejí, proto-

PŠTROSÍ VEJCE PŘED CHÝŠÍ

VYRÝVÁNÍ HLIZ

že věří, že člověk se často mění ve lva a naopak. Slona také nikdy nelovili — jednak neznají hodnotu slonoviny a jednak věří, že v těle slona dlu, pokudžé na jiném místě, kousek lidské bytosti a tu nechtějí zranit. Válka je na Kalahari neznámý pojem, k vraždě tam dochází výjimečně.

I když maso má ve výživě obyvatel Kalahari více méně doplňkovou hodnotu, lov samotný a dělení (čeští řezníci říkají bourání) masa jsou neobvyčejně důležité v sounáležitosti Křováků. Úlovek je chápán jako společný majetek. Bez tohoto povahového rysu by lidé na Kalahari nemohli existovat. Na lov nikdy nejde Křovák sám. Vždy ve tří-čtyřčlenné skupině, aby bylo možné dopravit i několik metrů těžký úlovek okamžitě do tábora, aby se maso nezkažilo. Padne-li zvíře od tábora ve vzdálenosti větší než 20km, maso se zpracuje na místě. Zvíře se rozřeže na 5cm široké pruhy, které se nechají zavěšené na větvích stromů jeden, dva dny sušit, pak se ve svazcích přinesou do tábora. Biltong, jak Burové říkají usušenému masu divokých i domácích přežvýkavců, je konzervační proces okoukaný od Křováků a vylepšený solí, koriandrem, případně pepřem, cukrem, anýzem a česnekem.

Křovák, který se vydává na lov, má na levém rameni zavěšenu brašnu z jemné, na semis vyčiněné kůže antilopy černouché. V brašně nese luk, toulec s šípy, krátký oštěp, nůž a nářadí na roznícení ohně třením - křesání neznají. Luk je vyroben z prutu žluté grewie, tak jako oštěp. Za tětívu luku slouží usušená šlachta širokého zádového svalu přímorožce šavlorohého. Šíp je vyroben z grewie, prosvirníku a rákosu, býval zakončen ostnem obratlového výběžku nebo dikobrazím ostnem. Po příchodu Evropanů Křováci zjistili, že hrot je možné ukout

v polní výhni nebo i za studena z kousku starého železa nebo ostatního drátu používaného k oplocení pastvin. Toulec se zhotovuje z kůry akácie a je uzavřen z obou stran kůží z šourku antilopích samců.

Luk a šíp nemají takovou razanci, aby usmrtily zvíře na místě. Hrot šípu je opatřen jedem získaným z larev mandelinky. Vida ho, amerického brouka! Larvy se vyvíjí v kořenech korkovníků dobrých 20cm hluboko v písku a naleziště svěřují otci jen synům. Z larev vymačkaný jed se přechovává v růžku chocholátky i po několik měsíců a těsně před lovem se rituálně rozetře v hmoždíři vyrobeném z jamky kyčelní kosti žirafy. Jed se opatrně nanese na hrot šípu — při neopatrnosti může u člověka způsobit nevolnost, horečky i komatózní smrt. Protijed Křováci neznají. Na zvíře jed nepůsobí okamžitě. Jeho účinkem se mění srážlivost krve; patří tedy do skupiny haemolytických jedů. Vyvolává také sníženou schopnost vidění postiženého zvířete, což je pro lovce vítané. Jakmile je úlovek dohledán, rána po šípu a její okolí se vyřízne, hlava se oddělí za čepovcem a celá i v kůži se upeče. Kůže z těla se opatrně stáhne po nařiznutí ve střední linii břicha a hrudi. V této rovině se pak otevrou tělní dutiny a zvíře se vykolí vyjmutím všech vnitřností. Dostupná krev se buď vypije hned, nebo se v močovém měchýři donese do tábora na prejt — ten křovácký je pohříchu bez krup a majoránky. Prvolovec má právo na játra upečená na místě vykolení, ostatní členové lovecké skupiny se přizívají — bývají hladoví. Na mnohdy až tři dny trvajícím lovu, při kterém se ujde a uběhne i třicet kilometrů za padesátistupňového vedra, si lovci neberou nic k jídlu ani k pití. Z uloveného zvířete nepřijde nic nazmar. Ze skolené březé samice se vypije plová voda a zkonsumuje nedonošené

mládě. Obsah bachoru se vytlačí a vypije nebo uschová do skořápek pštrosích vajec. Bachor slouží k přenašení tekutin a na sucho vyčištěný čepec, kniha a slez jdou na dršťky. Tak se vyčistí a sní i střeva s výjimkou části mezi dvanácterníkem a konečným. Ta se použije na výrobu provázků. Vemeno se pokládá za lahůdku. Před upečením se z něj nechá mléko vykapat a vypije se. V pražských noblesních restauracích se kulinářským upraveným varlatům říkalo býčí láska. Ani Křováci nad ní neohrnou nos. Každému podle zásluh a potřeby.

Obyvatelé Kalahari mají samozřejmě svá konzumní tabu. Pštrosí vejce jsou prý vhodná jen pro staré ženy. Požívání masa malých zvířat se řídí pohlavím, věkem, manželským stavem i počtem dětí spotřebitele. V systému jsem se nemohl vyznat. Maso se všeobecně peče na otevřeném ohni nebo se zahrabe do jámy se žhářným popelem. Dnes již mají Křováci k dispozici železný hrnce na trojnožce, maso se vaří až do odpaření vody nebo připravuje na bílo zadělané s prosnou nebo kukuřičnou moukou.

Dlouhé kosti se rozštípnou před nebo po uvaření a morek se sní nebo použije při zpracování kůží. Lopatková kost žirafy slouží jako prkýnko na krájení. I křovácké ženy se potí. Pot si stírají stěrkou z žirafího žebra. Při této příležitosti musím poznamenat, že kalaharská hygiena je diametrálně vzdálená té, kterou hlásáme my. Bez újmy na těle nebo duchu se Křováci po celý život nemyjí, káli v těsné blízkosti svých chýší a nedbají na sanitární opatření; je-li Křovákovi horko, vystele si mělkou jámu listím, vymočí se do ní a lehne si tam.

Lidská moč se také používá při vyčiňování kůží. Smíchaná se zvířecím morkem a mozgem se nanese na kůži příkolíkovaou chlupem k písku. Kůže se pak změkčuje hnětením a vtíráním

REPRODUKCE SKALNÍ KRESBY, TSOILO HILLS JENOM MYTUS?

NA LOUVU

oleje z cibulí pouštních rostlin. Kůže je důležitá k odívání. Pánové ani dámy své kožené zástěrky nikdy neodkládají, pouze odhruňují v případě různých potřeb. Kůže slouží k zhotovení vaků a brašen, sandálů, řemenů a řemínků. Nevyčíněná hřbetní kůže se používá na podrážky nebo se zpráškuje a sní v době nouze. Kožešiny ze šakala čabrakového a psa ušatého (angličtina tomuto zvířeti říká liška s ušima netopyra) jsou ceněným mate-

riálem k výrobě pokrývek a čepic podobných beranicím.

Křováci věří, že všechna zvířata byla kdysi lidmi, jako jsou oni dnes. Antropomorfní otázka "co bych dělal, kdybych byl zvířetem" na Kalahari stále platí. Naše věda ji stále odmítá. Znalost buše, chování zvířat, lovu a využití úlovku jsou témata, která se stále kolem ohně diskutují. Křováci se od dětství o nic jiného nezajímají. Jsou to šťastní a bezstarostní lidé. □

Nové vedení Hlasu Ameriky

S radostí oznamujeme, že 19. dubna 1985 byl jmenován novým šéfem čs. vysílání Hlasu Ameriky redaktor a spolupracovník časopisu Západ, **Pavel Pecháček**. Gratulujeme!!!

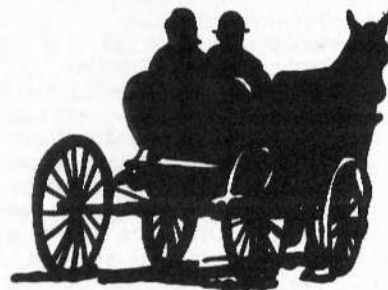
Služba čtenářům

Česká rodina po 5ti letech pobytu ve Vídni by chtěla přesídlit do zámoří. Kdo poradí s pracovním povolením? Praxe: IBM 4331-CMS (REXX, EXEC); DIRMAINT; COBOL; FORTRAN PC-IBM, WANG, ZENITH. V Čechách: užitá geofyzika; vysypávání odpad. košů. Nejraději snad západ USA nebo Kanady, ale Zn.: "Příjmu cokoliv".

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte
krajanskou

RESTAURACI METRO

164 Victoria Street North,
Kitchener, Ontario, Tel.: (519) 743-2720

Deset druhů řízků a další jídla.
Otevřeno sedm dní v týdnu.

V Kanadě je k dostání nejmodernější pračka!

DODÁME VÁM JEDEN Z NEJNOVĚJŠÍCH
MODELŮ ZÁPADONĚMECKÉ PRAČKY

BLOMERG
WA 909

Automatická pračka
na 230 voltů, 60 Hz

- * 20 programů při praní
- * Teplota vody do 95°C
- * Ždímačka, která prádlo téměř vysuší
- * Spořič energie a prачiho prášku

VENTAX AYR TRADING INC.

166 Piper Street, Ayr, Ont., N0B 1E0
Tel.: (519) 632-8907

Antonin
Bartůněk
Colour TV
Hi-Fi
Sales, Service
144 Kennedy Rd. S.
Brampton, Ont. L6W 3G4
(416) 453-8817

HITACHI

JVC

Prodej Sales

Audio — Video — Service

Dobrodruh unaveného slunce

Člověk, jehož takhle poeticky popisujeme, není nikdo jiný než Miro Mališ, dobrodruh, bohém a malíř, jehož osobitý styl a barvy byly jedním kanadským kritikem popsány jako odraz unaveného slunce. Miro odpovídal na otázky Václava Táborského ve slovenštině. S jeho dovolením byly jeho odpovědi přeloženy do češtiny.

Interview se konalo v garáži, přestavěné na docela útulný byt, ačkoliv se nemůžete zbavit pocitu, že dovnitř brzy někdo vjede. Umělcovo studio a obývací je na pokraji torontského Cabbagetownu, Zelného města, kde se prolíná svět chudých, opilců, prostitutek, bohémů i avantgardních měšťanů, kteří vyukují ze svých nedalekých domů za čtvrt miliónu dolarů, aby poznali, jak žijí ty nižší třídy. Je to prostředí jako stvořené pro dobrodruha unaveného slunce.

Západ: *Povězte nám něco o svém životě.*

Miro Mališ: Narodil jsem se v r. 1944 v Bratislavě. Taky se tomu říkalo Prešpurk. Otec byl diplomat, za války působil v Berlíně. V r. 1954 byl vystěhován na Kysuce a nasazen do výroby jako soustružník. Já jsem se pak vrátil do Bratislavy studovat Šupku.

Z: *Co je to Šupka?*

M: Škola uměleckého průmyslu, střední škola. Studoval jsem keramiku a taky jsem hrál. Napřed dětské role, jedna byla v dokumentárním filmu "Ulička zlých dětí". Pak jsem měl hrát režisérovi Barabášovi ve filmu "Trio Angelos", ale oni tu roli zrušili a já měl po herecké kariéře. Ten Barabáš teď žije v Hamburku. No, v roce 1968 jsem se oženil a odešel jsem se ženou do Švýcarska. Asi po půl roce jsme se odtěhovali do Kanady. Byl to špatný vliv z mládí. Četl jsem hodně knížek od Marka Twaina a Jacka Londona. Tak mě tento kontinent lákal. Žena tu v Torontě jezdí s limuzínou na letiště. Stará se o naše tři děti. Ted' je jim, myslím, patnáct, čtrnáct a jedenáct. Všecky jsou umělecky nadané, zůstalo to v rodině.

Z: *Kdy jste začal malovat?*

M: Když mi byly čtyři roky. Napřed jsem kreslil po nábytku, ale to mi doma zakazovali. Právě proto jsem u toho malování asi zůstal.

Z: *Kdy jste začal malovat v tomhle svém surrealisticko-fantasmagorijním stylu?*

M: Ale ono to není moc surrealistické. Jsou to lidi, lidské tváře a tvary. Jenomže trošku zkreslené. A proč ne? Kam se podíváte, tam vidíte samé absurdity, všechno je zkreslené a tak trochu zkurvené. A protože mám respekt k těm absurditám obyčejného života, tak takhle maluju. Lidi jsou skoro normální, jen trochu pokrivení, trošku posunuti do jiného světa, do jiné dimenze.

Z: *Slyšel jsem o vás plno neobvyklých historek. Zdá se, že v poslední době vás trochu pronásleduje osud nebo andělé nebo furie. Co se vám všechno přihodilo?*

M: No, je to samá pohroma. Ale já už jsem to spočítal. Mám dvanáct životů. Napřed po mně stříleli na polských hranicích, když jsem pašoval, to ještě jako mladík. Ale to už je dávno. Stačilo by, kdybych vám jen vyjmenoval, co se mi stalo tady v Torontě. Jednou vyhořel barák málem i se mřou. Pak jsem spadl ze schodů a jenom náhodou jsem zůstal naživu. Pak mě milienka probodla nožem.

Z: *Proboha, vy jste probodenej?*

M: Nojo, osmnáct centimetrů mi sešivali v břiše. Taky to mám natočené na videu. Kamarád mě točil, když jsem seděl dole na chodníku a držel jsem si v břiše ten nůž a čekal na ambulanci. Držel jsem si ho tam proto, abych nevykrvácel.

Z: *To byla takhle krásná dívka tady na té fotografii?*

To můžeme potvrdit. Ovšem je třeba dodat: nadaný dobrodruh. Mališovy obrázky jsou kouzelné, osobité, fantastické. Je v nich technická zručnost, poezie, zpitvoření, naivita i psychologie. Mališ dostal v posledních letech několik zlatých medailí za své ilustrace. Jeho originální obrázky najdeme v časopisech Esquire, Quest, Homemaker, Rolling Stone, v mnoha obchodních a průmyslových publikacích. Přečasně ilustroval knižku kanadského básníka Irvinga Laytona "Spider Danced a Cozy Jig" a také nejnovější vydání pohádek bratří Grimmů, které vyšly v exkluzivní edici ve Franklin Library. Mališ maluje dva až tři obrázky týdně. Pak je přestřiká konzervační chemikálií, jednak aby nevyšisovaly, jednak aby docílil té kouzelné barvy unaveného slunce...

MIRO MALIŠ

M: Jo. Ona byla na drogách. Brzo potom se zasebevraždila. No a pak mě taky vykradli.

Z: *Počkejte, kdy se to stalo, kdy vás to ta dáma píchla? Vloni?*

M: Ale co, před měsícem, před třemi roky, vždyť je to jedno. Lidský život je krátký a letí moc rychle. Tři roky jako tři dny. No a když jsem se před několika týdny vrátil ze Švýcarska - byl jsem tam lyžovat, mám tam bratra a sestru - byl vykraden. Taky mě odtud chtějí vyhodit, protože nikdo neplatil nájemné. A telefon je odpojený. Tak já nevím. Asi se odstěhuju do Švýcarska nebo do Ameriky. Tady mám takový pocit, že moje obrázky mají asi takový význam jako hovno v trávě.

Z: *To se vám tu nelíbí?*

M: Ale líbí, jenže já potřebuju nějakou jistotu. Já si to tady vylepšuju, dělám na zahrádce, pěstuju si tam rajčata a papriky, rostou mi tam květinčky. Ale musím z něčeho žít.

Z: *Kdyby se vám něco mohlo povést, co by to bylo?*

M: Asi bych měl být lepší obchodník. A pak bych asi měl mít lepší štěstí s haluzemi.

Z: *S haluzemi?*

M: Jo. Haluze. Nebo fujavice. Vy tomu říkáte kočky. Mám moc problémů s fujavicema.

Z: *Nojo, ženy...*

M: Ale já ještě nevím, co udělám. No, jsem dobrodruh.

Ján Mlynárík

Americkí Slováci — spolutvorcovia slovenských dejín

Najväčšou a najvýznamnejšou organizáciou Slovákov s Spojených štátoch na konci 19. a začiatku 20. storočia bol Národný slovenský spolok v Spojených štátoch amerických. Založili ho 16. februára 1890 v Pittsburghu. Aj keď jeho význam neskôr prekryl význam iných organizácií ako bola Slovenská liga, založená roku 1907, predsa uskutočnil až do polovice nášho storočia výnimočné politické dielo a stal sa jedným z osnovateľov strechovej organizácie Slovákov v zahraničí — Svetového kongresu Slovákov.

Zakladateľom a prvým predsedom spolku bol Peter Vítazoslav Rovnianek, rodák z Dolného Hričova. Študoval teológiu v Budapešti, odkiaľ ho pre slovenské národné presvedčenie vylúčili. Roku 1888 sa vysťahoval do Spojených štátov a tam sa ihneď ujal národnouvedomovacej činnosti. Bol medzi prvými predstaviteľmi slovenskej inteligencie, ktorá prebúdzala národné povedomie vysťahovalcov, ktorí sa dovtedy združovali v svojpomocných odborových, či lokálno-konfesionálnych organizáciách, pričom nemali ambície národné sa presadzovať.

Rovnianek vedel, že národné uvedomovanie sa môže robiť okrem organizačnej práce predovšetkým prostredníctvom slovenskej tlače. Preto sa stal jedným z vedúcich predstaviteľov slovenskej krajanskej tlače v Spojených štátoch. Redigoval *Novú vlasť*, bol redaktorom a spolujateľom *Amerikánsko-slovenských novín*, ktoré si jeho zásluhou osvojili spisovnú slovenčinu. Po založení Slovenského národného spolku, roku 1893 spolu so slovenským katolíckym kňazom v osade českých vysťahovalcov Štefanom Furdekom založil *Maticu slovenskú v Amerike*, o rok neskôr literárne združenie *Maják*, roku 1895 spolupracoval na znovuzaložení *Živeny*. Patril tiež k zakladateľom Slovenskej ligy.

Významným Rovniankovým činom bolo založenie *Slovenského denníka* roku 1901 a vydanie prvého slovenského kalendára, ktorý vyšiel pod názvom *Americký Slovák*. Rovniankove osobné osudy sú v istom zmysle aj dejinami Národného slovenského spolku, lebo ako jeho vedúca osobnosť mu svojou neobyčajnou aktivitou vtlačal politickú a národnouvedomovacie koncepty. Rovnianek mal za sebou morálnu podporu spolku, a tak mohol uskutočňovať aj širšie koncepty, ktoré upozorňovali ame-

rickú verejnosť na existenciu a útlak Slovákov v Uhorsku. Už roku 1893 vydal pre Američanov informačnú príručku o slovenskom národe *Who are the Slavonians*. Roku 1900 sa zaslúžil o to, aby pri sčítaní obyvateľstva Spojených štátov sa slovenskí vysťahovalci poprvý krát evidovali podľa materinskej reči a nesplynuli v amorfnej mase obyvateľov Uhorska.

Národný slovenský spolok na čele s Rovniankom sa usiloval aktívne podporovať slovenské národnobránne hnutie. Nadviazal styk s viacerými vedúcimi predstaviteľmi slovenského verejného a kultúrneho života, finančne podporoval kultúrne a literárne snaženia. Na podnet spolku a Rovnianka podnikol roku 1912 Pavol Blahoc cestu do USA. Podľa politickej Blahovej orientácie, ktorá bola pre spoluprácu s českým národom, sa javilo, že aj Národný slovenský spolok sa usiluje o tú istú koncepciu, čo sa napokon ukázalo za prvej svetovej vojny a po nej.

Rovnianek sa so svojim spolkom usiloval zjednotiť slovenský politický a kultúrny život v USA. Narážal tu na mnohé ťažkosti, lebo spolky amerických Slovákov, najprv založené na náboženskom a regionálnom základe s podporno-sociálnym poslaním, mali rôznu národnouvedomelú úroveň, rozlišovali sa aj jazykovo podľa nárečí, pretrvávajúcimi domácimi zvykmi a obyčajov, odrážali celkový civilizačný stupeň slovenských krajov, odkiaľ vysťahovalci od konca 70. rokov 19. storočia prišli, a ten bol značne rozdielny. Väčšinu polmilióna slovenských vysťahovalcov v USA koncom 19. storočia tvorili vysťahovalci z východného Slovenska, teda územia dosť nevedomelého, podliehajúceho ľahšie maďarizačným vplyvom. Ťažkosťou bolo aj používanie východoslovenských nárečí a neznalosť spisovnej slovenčiny. Podľa všetkých týchto odlišností a stupňov sociálneho, civilizačného a národnouvedomovacieho charakteru sa delili aj slovenské spolky, ktorých už roku 1893, teda tri roky po založení Národného slovenského spolku v USA, napočítali 277, z toho 148 iba v samotnej Pensylvánii, teda v mieste pôsobnosti Národného slovenského spolku v USA.

Povedomie lokálnej a nárečovej spolupatričnosti, ale aj uhorského povedomia, ktoré bolo nielen v zmysle teritoriálnom, ale aj národnoveľstevnecko, hlboko zakorenené v radoch slovenských vysťahovalcov z celého

Uhorska, využívala pre svoje ciele Uhorská vláda. Na pôde USA podporovala spolky a organizácie prostredníctvom rakúsko-uhorských konzulátov. Vysielala do nich aj vlastných agentov, ktorí v nich rozširovali tlač, vydávanú za podpory uhorskej vlády, ako boli *Slobodný Orel*, *Slovenské noviny* a iné.

Situáciu komplikovala aj skutočnosť, že mnoho Slovákov ešte pred neexistenciou slovenských spolkov a organizácií vstupovalo do inonárodných spolkov, ako bola Československá podporujúca spoločnosť založená roku 1854 a do iných českých a poľských spolkov. Pre týchto Slovákov bolo potrebné vytvoriť podmienky pre ich členstvo a prácu v národných slovenských spolkoch a organizáciách.

Roztrieštenosť slovenského krajanského života charakterizovala aj rozmanitosť slovenskej tlače; do konca 30. rokov nášho storočia v USA vychádzalo na 230 slovenských novín a časopisov; niektoré síce trvali iba kratší čas, no niektoré vychádzali od poslednej štvrtiny 19. storočia. Významné však bolo, že tieto noviny a časopisy už na začiatku 20. storočia dosiahli náklad ako žiadne iné slovenské noviny v Uhorsku. Napríklad roku 1901 týždenník *Jednota* vychádzal v náklade 15 tisíc, *Americko-slovenské noviny* v náklade 14 tisíc a *Slovák v Amerike* päť tisíc výtlačkov. Spolky vydávali kalendáre, rôznu osvetovú, vzdelávaciu i krásnu literatúru, zakladali divadelné, folklórne a hudobné súbory, organizovali divadelné a iné predstavenia.

Bolo teda časovou úlohou vybudovať centrálnu národnú organizáciu, politický orgán, ktorý by zjednocoval v národno-politickom zmysle všetkých Slovákov v USA. A práve to bolo Rovniankovou ambíciou a ním založeného Slovenského národného spolku. Rovnianek v tomto zmysle uskutočnil rozsiahlu organizačnú a agitačnú ziskavaciu kampaň. V boji o zjednotenie slovenského politického života v USA sa nevyhol ani polemikám, ostrým útokom na jeho osobu a spolok zo strany predstaviteľov rôznych skupín. Nepodarilo sa mu síce vytvoriť jednotnú "strechovú" organizáciu, ale jeho činnosť a práca spolku prispeli k podstatnému vývoju slovenského politického života v Spojených štátoch.

Spolky slovenských vysťahovalcov v tom čase prechádzali postupne od národnej aktivity vyvíjanej vo vlast-

OUR FREE COLORS!

VOJTĚCH PRESSIG: PROPAGAČNÍ PLAKÁT VYDANÝ V AMERICĚ

nom prostredí, k pôsobeniu navonok. Osobitnú pozornosť venovali národnému vývoju a národnoobranému hnutiu v starej vlasti. Publikovali v slovenčine aj angličtine a zoznamovali Američanov so slovenskou problematikou. Na svojich zhromaždeniach a verejných vystúpeniach začali používať národnú zástavu. Rovnakoovou zásluhou a jeho spolku bolo, že roku 1899 vznikol v Pittsburghu Národný výbor a Národný fond, ktorý sústreďoval finančné prostriedky zozbierané medzi krajanmi na podporu kultúrnych, národných a finančných akcií slovenského národného hnutia. Roku 1905 vznikl v New Yorku Ústredný slovenský národný výbor, ktorý finančne podporoval boj za všeobecné volebné právo. Roku 1904 slovenské spolky protestovali proti návšteve grófa Apponyiho, jedného z najagresívnejších maďarizátorov, v USA. Od roku 1906 začal organizovať Slovenské dni, ktorých tradícia trvá dodnes.

Keď z poverenia Slovenskej ligy vypracoval Ivan Daxner roku 1914 memorandum, v ktorom požadoval spravodlivé štátoprávne riešenie slovenskej otázky, medzi jeho podpisovateľmi za Národný slovenský spolok boli Albert Mamatey, Ján Kulamer, Štefan Kubaššák, Jozef Ďuriš, Michal Belušár a Andrej Kováč. Nebolo náhodné, že predstaviteľ spolku Albert Mamatey sa stal najvýznamnejšou osobnosťou slovenského politického hnutia za vytvorenie spoločného štátu Čechov a Slovákov a prvým konzulom v USA po vzniku ČSR. Mal významný podiel na formulácii a prijatí Clevelandskej dohody z roku 1915 a Pittsburskej dohody z mája 1918 o postavení Slovákov v novej republike.

Ota Filip

Útok proti jmenovci Ulčovi

V zaujímavostech ze světa (Západ č. 2, 1985) si přítel Ota Ulč dovolil napadnout Bavorsko a Mnichov, překrásné to město, označil za "hnědou metropoli". Čímž mi přetekla žluč, ale ne zas tak moc, abych ztratil přehled o věci. A o jakou věc jde? Ota si tuze hned v úvodu svého článku o vydávání uprchlých osob stěžuje na Bavorsko a na "hnědý" Mnichov, že země Bavorská, včetně svého hlavního města Mnichova, vydala čs. úřadům dva československé uprchlíky, dále pak poznamenává, že se tady v souvislosti s vydáním dvou čs. uprchlíků zvedl "větrík, nikoliv uragán protestů" a že "mnichovští byrokraté vysoukali jakousi polochromou výmluvu".

Ten větrík protestů, který se bohužel - jak vysvětlím - nemohl změnit v uragán protestů, jsem tak trochu způsobil já. Ihned, jakmile jsem se dozvěděl, co se tady s uprchlíky přihodilo, "šel jsem po věci" - samozřejmě, abych ji publikoval v západoněmeckém tisku - a zjistil jsem následu-

Tlačovým orgánom Národného slovenského spolku v USA boli a zostali *Národné noviny*. Spolok sa organizačne delil na konvenciu, hlavný odbor, hlavný súd, odbory, pokladnicu, ktorá mala fond administratívny, národný, pre podporu chudobných a pre podporu pozostalých po smrti členov. Plnil sociálne úlohy, no odbory širili vzdelanosť medzi slovenskými vystaňovalcami, pestovali vzťah k národu, podporovali slovenské literárne a kultúrne snaženia v USA a na Slovensku. Na poli národného uvedomenia slovenských vystaňovalcov zohral pozitívnu úlohu. Za prvej, no aj za druhej svetovej vojny, podporoval akcie československého odboja. V rokoch 1945 až 1948 pomáhal organizovať Výbory na pomoc vojnovú a fašistickou okupáciou ťažko poškodenému hospodárstvu na Slovensku.

Národný slovenský spolok v USA, ktorý trvá už 95 rokov, svojou všestrannou politickou, kultúrnou, organizačnou a materiálo-finančnou činnosťou významne zasiahol do dejín Slovákov v Amerike, no v nemalej miere sa zaslúžil aj o vznik ČSR a zasiahol tak pozitívne aj do slovenských dejín. Jeho vedúce osobnosti z prvého tridsaťročia jeho existencie — Peter Vítazoslav Rovnianek a Albert Mamatey sa stali významnými osobnosťami slovenských politických dejín. □

jící: Oba mladíci přešli hranici mezi Jugoslávií a Rakouskem. V Rakousku se jim zůstat nechtělo, protože už před odjezdem z Československa na dovolenou v Jugoslávii se dozvěděli, že v Rakousku to prý nestojí za nic, ale v Německu je prý pro uprchlíky úplný ráj. Jednoho dne tedy uprchlíci dorazili na hraniční přechod do Bavorska - Spolkové republiky Německa a hlásili se u pohraniční policie. Německý policista, ostatně vyšší šarže, musel s mladíky sepsat protokol a zeptat se jich na důvod k útěku z Československa. Oba mladíci, každý svými slovy, ale vcelku shodně, do protokolu uvedli: V ČSSR nás nikdo nepronásledoval, dozvěděli jsme se však, že tady, v Německu, si může člověk za tři měsíční platy koupit auták, že si cestuje kam se mu zachce a že každý tady má "balík" peněz.

Od příslušného úředníka západoněmecké pohraniční policie jsem se dověděl další informace: Tři hodiny odmítal tuto výpověď čerstvých uprchlíků protokolovat, protože jejich důvod k útěku by tady žádný soud neuznal jako přesvědčivý k udělení politického azylu (a uznali by takový důvod Američané?). Mladíci však tvrdošjně trvali na své výpovědi. Později se ukázalo, že k tomu mají i důvod. Do protokolu totiž uvedli: Chtějí tady sice zůstat, požadují sice politický azyl, ale jinak s politikou nechtějí mít nic společného, jelikož - a to rekli doslova - si hned po udělení azylu hodlají uspořádat svůj vztah k Československému státu, aby mohli jezdit domů.

Týden to trvalo, než se německé úřady - v této ojedinělé záležitosti trochu bezradné - rozhodly oba mladíky poslat tam, odkud přišli a kam se chtěli jako političtí uprchlíci "s upraveným vztahem" vrátet.

Takže, milý příteli Oto, mnichovské "hnědé" úřady rozhodly správně. Být na jejich místě, nerozhodl bych v takovém případě jinak. Co se s mladíky stalo v Československu, nevím. A ani mě to nezajímá. Problém uprchlíků v NSR je opravdu vážný. Jistě víš, že se sem přes východní Berlín, kam je totiž z celého světa dopravuje letecká společnost Německé demokratické republiky anebo sovětský Aeroflot, hrnou lidé ze Sri-Lanky, z Indie, z Pakistánu, z Turecka a z Afriky. Na hranicích mezi východním a západním Berlínem nesmí berlínská policie na těchto "uprchlících" vyžadovat vstupní vízum; tak to mezi sebou vyjednaly velmoci, mezi jinými i USA...

Byla by reforma pravopisu opravdu zhoubná?

A protože (prý) západní Berlín není součástí NSR, nemůže ani vláda v Bonnu naříditi přísnější kontroly na hranicích mezi západním a východním sektorem Berlína, nemůže si dovolit zavést povinnost vstupních víz do západního Berlína. Je z toho teď velký malér, je tady několik tisíc Tamilů ze Sri-Lanky, kteří třeba v Bavorsku odmítají jíst naši stravu a požadují svou. Ale kde vzít v Bavorsku potraviny ze Sri-Lanky?

Zpět však k Cechům, tedy k našim azylantům: Německý azylový zákon je skutečně nejliberálnější na světě, kam se na NSR hrabou americké předpisy pro přistěhovalce, stanovenní ročních "kvót" atd. Jenže v Německé spolkové republice je také nejvíce čs. uprchlíků azylantů, kteří si houfně upravují vztahy k Československu. Ba dokonce ani Bavorsko (či dokonce, milý Oto, "hnědý" Mnichov) jim v tom nemůže bránit, protože ústavní zákon zaručuje zdejšímu občanu - a azylant má před zákonem stejná práva jako každý občan NSR - svobodu vlastního rozhodnutí.

Horší byl nedávný případ ve Švýcarsku, kde tamní "Fremdenpolizei" posadila skutečného uprchlíka do letadla a poslala ho "šupem" do Prahy. Pravda, Švýcaři se veřejně omluvili, ale taková omluva nebyla vydanému uprchlíku nic platná. A ruku na srdce, Oto: Je Německá spolková republika přistěhovaleckou zemí? Není. Poskytuje tato země záchranu, nový domov a novou šanci všem, kteří museli odejít z domova? Poskytuje. A vědí německé úřady, že 95 procent uprchlíků z Československa neuteklo z důvodů politického, rasového nebo náboženského pronásledování? Vědí to, moc dobře to vědí. A přece, až na ty dva smutné případy z Bavorska, Německá spolková republika nikoho nevydala; neznám taky případ, že by občan Československa tady nedostal politický azyl, i když v mnohých, dnes už ve většině případů, nejde o politické, ale o "hospodářské" uprchlíky.

Ota Ulč

Odpověď jmenovci

Pokusím se o "otonské" dorozumění. Překrásný Mnichov jsem neměl nazvat hnědou metropolí, přítel Filip má pravdu. Chybu přiznávám, měl jsem kvalifikovat: kdysi velmi hnědá, v této době již nikoli velmi hnědá metropole. Londýn rovněž není stále zamížený a Al Caponovo Chicago rovněž pozbylo, v tvrdé konkurenci, svůj primát nejmordýřtějšího velkoměsta.

Nicméně jsem potěšen, že moje neperfektní formulace, vzedmuvší Filipovu žluč, způsobila něco pozitivního

Psaní i/y v tzv. vyjmenovaných slovech, slabik jako bě, pě, vě, mě, slov zpěv, přes aj., stejně jako psaní velkých písmen, je zdrojem nesnází pro výuku češtiny. Nelze se divit, že už od minulého století existuje a mezi učiteli i lingvisty se stále šíří přesvědčení, že český pravopis by bylo možné upravit racionálněji. Ve výuce by bylo možné získat nejen stovky hodin (které by mohly být využity pro vlastní kulturu vyjadřování a pro podstatnější vrstvy jazykových a sdělovacích struktur než je vrstva pravopisných pravidel), ale také pěstovat v žácích daleko kladnější vztah k jejich mateřštině, kdyby vnější pravopisné konvence byly zbvaveny bodů, ve kterých nereflktují současný stav jazyka, nýbrž odpovídají stavu starému několik století.

Pokud by nešlo o reformu upřílišněnou, není třeba obávat se toho, že by se dospělá generace musela přeučovat nebo že by pro příští generace byla dosud vydaná literatura obtížně čitelná. Jde v podstatě jen o několik málo bodů, změny by vesměs směřovaly ke zjednodušení a nebylo by vůbec obtížné naučit se např., že místo dosavadního psaní bylina,

ho: dozvěděli jsme se, co jsme nevěděli - jací mladíci to vlastně byli. Žádné oběti teutonské, byrokratické zločiny, ale naprosto nepoliticky motivované šizuňkové, kalkulující a po spěšné normalizaci bažící pakáží.

Filip s jejich odsunem zpět za dráty souhlasí a další jejich osud ho nezajímá. Souhlasím, rovněž se nezajímám, ale něco mi přece jen nadále vrtá v děravé a nepřesnosti se dopouštějící mozkovici: Jestliže ti dva materialisté skutečně stáli za starou belu, proč se tedy bavorská vláda za svůj čin omlouvala a proč expedovala několik v případu zaangažovaných oficiálů do předčasné penze?

Tolik hodně či málo jsem o případu četl v transatlantickém krajanském tisku, za jehož případné nepřesnosti nechť mi jmenovec nelaje.

A že Německá spolková republika se chová vůči uprchlíkům i z Tramtárie šlechetně?

Ano, jsem rád.

A že s tím má potíže? Nejsem sice rád, ale ani krapet vás nelituji, panstvo. Naopak. Těší mě, že konečně vy v Evropě máte příležitost aspoň trošku okusit to, co víc než plnými doušky a na plné pecky dostává moje adonitivní americká vlast.

jazyk se má psát bilina, jazik (a proto, kteří by už byli vychováni "bez ypsilonu", by bylo snadné uvědomit si, že y se vyslovuje stejně jako i. Psaní i/y v koncovkách je ovšem spojeno se složitější problematikou, protože by bylo třeba rozhodnout, jak daleko má reforma jít, zda ponechat psaní koncovek jako dosud nebo odstranit ypsilonu jako tvarů jako měli, přišli (i při shodě s podmětem rodu ženského), nebo zda jít ještě dál a odstranit i rozdíl mezi sly a pytlí, Břeclavi a Bratislavy atd.

Čeští lingvisté podali návrh na reformu už v polovině šedesátých let a vrátili se k němu v poněkud jinak upravené podobě i v loňském roce, kdy iniciativa vycházela zejména ze strany ministerstva školství. V obou případech nakonec ústřední orgány - tehdy akademické, nyní stranické - provedení reformy znemožnily.

Jistě je možné na celou záležitost mít různé názory, protože nelze dost dobře předem tvrdit, jak by jednotlivé varianty reformy přesně působily. Byla vyslovena i obava, že by reforma pomohla odradit mladou generaci od četby té části dosavadní literatury, která dnešním režimem nevyhovuje natolik, aby ji vydával v nových edicích. Pokud by k takovému zhoršení vztahu ke starší literatuře vůbec došlo, bylo by ovšem třeba při celkovém hodnocení je porovnat s výhodami, kterými příznivci reformy argumentují a které jsme na začátku článku uvedli. Bez takového celkového zhodnocení a porovnání není patrně vhodné prostě se přidávat k brněnskému večerniku a pražskému Rozhlasu (nebo k červnovému číslu Novináře) a reformu paušálně odsoudit. Spíš je možné vyslovit politování nad tím, že dnešní situace znemožňuje, aby se celá věc meritorně uvážila a prodiskutovala.

Děti se tedy v českých školách budou i nadále učit, že se smí psát *dívky a pes vstoupili* (ale patrně jen *kočky a pes příběhly*), *s manželi* i *s manželky* (ale jen to první snad zahrnuje i manželky), *vymýtít*, ale *zamítnout*, *mlít*, ale *mlýn*, *pomněnka* a *zapomněl*, ale *výměna*, *napětí*, ale *objetí* atd. atd. K tomu, aby si generace dnešních školáků byla vědoma krás své mateřštiny a aby si ráda osvojovala celé její výrazové bohatství, to sotva může přispět. Ovšem, kdo nic nedělá, nic nezakázá a můžeme tedy být spokojeni: nic se nezmění, zůstane to, jak to je. Kdo vyznává takové krédo, jistě rád přijme rozhodnutí pražského vedení, které raději, než by připustilo diskusi, reformu zarazilo.

R.K.

K odvrácení nebezpečí dalšího znásilnění naší mateřštiny pokrokovou Prahou

Článek "Byla by reforma pravopisu opravdu zhoubná?" mi poslal jeden český lingvista, dleci na dovolené u děti v NSR. Podle něho se tedy zdá, že Stranovláda se zalekla spontánních výbuchů nechuti, jež se obyvatelstvu u méně důležitých záležitostech občas povolují, a reformě pravopisu je na nějaký čas odzvoněno.

Chtěl bych však zde, jako připomínku, uvést několik spisovatelských argumentů na obranu *statu quo*. Argumenty se obrací zejména proti značce -jg-, která v *Listech* 1984 č. 5 otiskla nesmělou obranu chystané reformy.

Lidé si prý zvyknou. Samozřejmě. Jenže jde o to, zda nový pravopis ochudí nebo neochudí výrazové možnosti naší mateřštiny. A nejde ani o to, jak moc nebo jak málo. Kvůli několika blbečkům, kteří nedokážou zvládnout celkem snadný český pravopis, byt' by to třeba byly papalášské ratolesti, je škoda každého, byt' sebelepšího ochuzení.

Vezměme si třeba magický verš ze známé moderní české básně:

*V půlkruhu trubců zvuk trub
v úlu u trůnu*

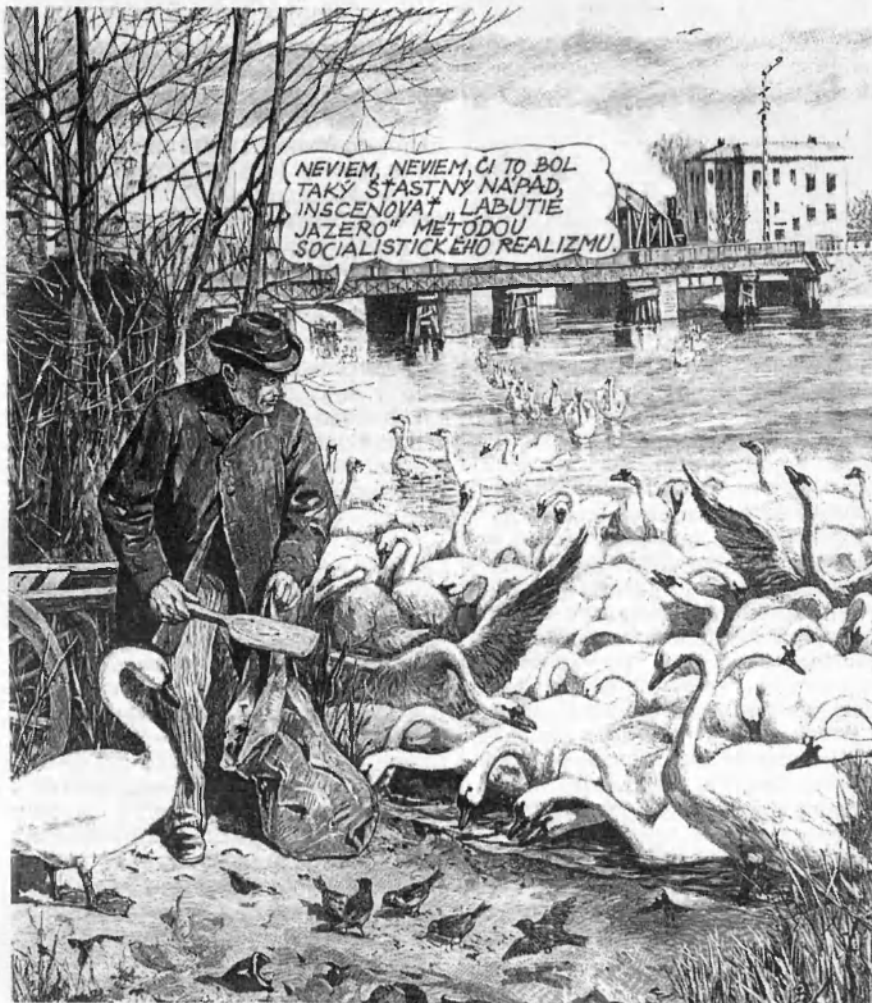
Kroužkovaná "ů" zde sice nenaznačují, že dlouhé "u" ve slově "trubců" se vyslovuje jinak než dlouhé "u" ve slově "úl". Avšak spojení písmene s elegantním kroužkem se asociálně váže na představu kruhu ve slově "půlkruh" i na představu břichatého včelího samce ve slově "trubců". Zkuste si to:

*V půlkruhu trubců zvuk trub v úlu
u trůnu*

Zdá-li se vám to stejné, nemáte patrně poetický sluch. Lidem bez hudebního sluchu zní taky dur k nerozeznání od moll. Má se ale snad kvůli nim jedno nebo druhé zrušit?

Nebo ypsilon v ženských koncovkách sloves. Nehledě k erotickým asociacím, eliminace toho písmene v takových gramatických situacích by ochudila jazyk o jednu z možných metod významotvornosti. Když našemu nakladatelství Dáša Šimková nabídla své paměti z ženského koncentráku padesátých let, neměla pro ně titul. Nakonec nás, po dlouhých písemných úvahách přes Pacifik, napadlo řešení, které se, myslím, dobře hodí k ilustraci toho, co máme na mysli. Kniha se nyní jmenuje:

*Byly jsme tam taky
Něco jiného než:
Byly jsme tam taky*

KOLÁŽ PAVEL TAUSSIG

Jedno jediné písmenko, jež by mělo přijít ke zrušení, neomylně čtenáři naznačuje obsah této jímavé a velmi ženské knihy: "Ano, i my *ženy* jsme tam byly..." "I" tuhle funkci nezastane.

Konec konců, ono klasicky okřídlené a značkou -jg- citované:

Zda být či nebýt

znamená něco jiného než:

Zda bít či nebit.

Saudek to sice přeložil *Zda žít či nežít*, ale nikoli Sládek. Sládkův překlad *Hamleta* je náš překlad klasický, a herci mu dávají přednost před Saudkem. Vyjde-li někdy v novém pravopise, jak se to vyřeší? Jinak to nepůjde než poznámkou pod čarou:

*Zda bít či nebit**

Už předchozí reforma pravopisu, ačkoli většinou jenom přiblížila pi-

* Rozuměj: zda existovat nebo neexistovat; v angl. orig. *To be or not to be*, nikoli *To beat or not to beat*.

semnou podobu podobě zvukové, ochudila češtinu v několika sice malých, ale zato negramotných případech. *Pensylvanie* není od slova *pen* (pero), ale od vlastního jména Penn, což byl quakerský vůdce William Penn, po němž se ta lesnatá část Ameriky jmenuje. Doufám, že se v češtině nedočkáme jejího nového vědecko-realsocialistického označení za Perolesí. A třebaže papaláši změnili libežné a teskné slovo Zlin na buršácké Gottwaldov, pochybuji, že bychom i po nové úpravě pravopisu pro blbé psali Gotvaldof. Přes snahu odstranit výjimky, pro tohle německé slovo jistě výjimka zůstane.

Také v češtině zcela zbytečné písmeno "x" sotva bude fyzicky zlikvidováno. Marksista navrhuující takovou věc by mohl mít malér kvůli revizionismu, a Karl Marx má v ČSSSR větší váhu než William Penn.

Jazz? Značka -jg- uvádí, že Werich

Jiří Svoboda

Autostopem kolem světa

Autor beletrizovaného cestopisu, z něhož přinášíme ukázkou, žije v Torontě, pokud není právě na druhé straně zeměkoule. Od roku 68, kdy přišel do Kanady, ještě neodložil batoh a nevyul boty z příslovečné kůže toulačského telete. Zažil nepředstavitelná dobrodružství, jež popisuje ve dvou předchozích dílech svého Autostopu. Jeho zkušenosti jsou důkazem toho, že svět se dá znovu a znovu objevovat a dobývat. Máme pro Jiřího připraveno mnoho otázek týkajících se nejen cestování samotného, ale zejména jeho životní filozofie, názorů na současný svět a jeho politiku a mimo jiné mu položíme i otázku týkající se českého pravopisu. Interview uveřejníme v některém z příštích čísel Západy.

vyšel sem zase na jonge tam co jí křížovala količ a zase sem mňel na sobě baťoch z věcma a popošel sem g butce a vyťukal nula jedna jedna čtyry dva dva a f praze to začlo vyzvánět a vozval se ňákej hlas a já sem řek mami já vyrážím na cestu ameriku a máma řekla bože muj jirko dej na sebe pozor a f tom se do toho připlēt ňákej hlas s ústředny tak sem to položil a šel sem po jonge dolu a na sítnici mi vyskočil ten vobras tý ameriky z řekama a pohořima a jezerama a já sem si řek ameriko teť tě musim zvládnout a došel sem na začáteť dálnice a švihnul sem baťohem na zem a začal stopovat a zastavilo ňáký auto tak sem k němu běžel a hodil baťoch na zadní sedadlo a šofér se mi zeptal kam jedu a já sem řek dolu na vohnivou zem a von zavrtěl hlavou a řek takovou dálku a toronto se kolem nás mihalo a já sem si utřel kapičky potu a věnoval sem se krajiře a přemejšlel sem vo tom jesí sem nic nezapomněla ten šofér řek to ti bude trvat nejmíň dva roky

zatižením, množstvím cizích slov a technických výrazů. Nuže, věřme, že čeština roku 2000 nebude jen taková. Naštěstí jsou důvody domnívat se, že bude mít i lidštější stránky. Hlavní tíha tohoto břemene však leží a bude ležet na škole: především od ní se očekává, že zabezpečí vzrůst všeobecné úrovně jazykových znalostí a vychová uživatele k úplnějšímu a hlubšímu ovládnutí bohatství jazyka. Zejména na školní jazykové výchově bude také záležet, zda další generace budou svých jazykových dovedností využívat převážně jen řemeslně, mechanicky, anebo zda jim přude i o osobitost vyjádření, o jeho pestrost a krásu.

A nám ovšem nezbyvá než doufat, že škola v tomhle směru nezklame. Vždyť kdýby čeština měla být výhradně dokonale ekonomickým a logickým informačním jazykem, bylo by to pro generace roku 2000 přece jen chudé dědictví.

Dr. Karel Kučera, CSc.

a já sem si pomyslel dva roky prázdnin to je tedy číslo a svišťeli sme po dálnici a vzduch byl celkem příjemnej a teplej a krajina byla plná jara a vůně a lidi kolem chodili a nevěděli a nevnímali jen spěchali a mňe bylo dobře a slastne a uvolněne a blaze.

...

dámy a pánové tak sem tedy vyrazil stopem napříč ameriku.

normálně vot aljašky po vohnivou zem a spátky.

ten chlap mi doves na hlavní kanackej tach kerej spojuje východ ze západem na kerym je soustředenej veškerej dopravní nápor. stoupl sem si na vjest a za chvíli mi zastavil jeden kluk kerej si to šveholil po transkanacký dálnici a ontárijko kolem nás šumňelo jako vzdychající vodopát a já sem spomínal na domof a na čechy ale to už sme byli f sadbery v mňestě nyklu a začouzenejch továren a tam mňe nabral na dodáčku jeden chlap kerej už ves asi patnáct vopálenejch stopařek a stopařů. vyhodil nás v noci v mňestě süssenmeri což je vot toronta pěkněj kousek a my sme vešli skřehlí a zničený do noclehárny pro mládeš kerá mňela podobu indyjánckýho stanu. hodili sme si na zem pytle a za vokamžik usnuli. potřebovali sme to prté ráno nás čekala ta jízda kolem velkýho hořejšího jezera.

na kanadě bylo dobrý že stát zřídil a financoval besplatný noclehárny pro mládeš kerý bejvali přez leto umístěný v různějch barákách halách školách stadákách a věznicích. v jedny takový sem se tedy právě voctnul a díval sem se na vostatní stopaře a tulačky jak sou vopálený jak se sprchujou a jak polehávají. nadávalo se na větnam na republiku spojenejch americejch států chválili se komouši a trockisti. na zdich fskazy jako gde se mají dvě sejít nebo že už něgdo vodjel at' tam na ňej ten dotyčnej nečeká. dost blbě se tam spalo prté porát něgdo během noci přicházal nebo votcházal nebo mluvil nebo spíval nebo souložil ale mňelo to atmosféru mláďi a volnosti. ráno se podávala snídaňe a dyš eště fšichni spali voblik sem se a vyktrat sem se ven abych co nejdřív chytil stopa kolem toho jezera. ale na stojce už tam stáli tři kuci a jedna holka tagže čekačka smrti nezačínala nejlíp. mňeli sme ale štěstí prté nám zastavil růžovouček a protučnelej kapitalista

se zapřisahal, že nikdy nebude psát "džez", a pak ve svých knížkách (v kterých? Předinvazních? Pochartovních?) milovanou hudbu přesto tak opticky prznil. Jenže kdo ví, jak to bylo. Jak známo, existují redaktori, kteří dostávají vyhubováno, přehlédnou-li pravopisnou chybu. Werich byl už starý, nemocný, a bůhví, jestli ustrašený redaktor, bez Werichova vědomí, nepřepsal "jazz" do podoby srozumitelné i Ústřednímu výboru.

Vůbec se mi zdá, že neustálé dumání jak zjednodušit český pravopis je často nejen ochuzováním češtiny, ale je to taky počínání zcela zbytečné. Anglický pravopis se prakticky nezměnil od sedmáctého století, a proti němu jsou naše tvrdá a měkká "i" a naše "s" a "z" a "ů" a "ú" hračkami pro děti. Normální české děti taky český pravopis v páté obecně už ovládají - nebo aspoň historicky donedávna ovládaly. Nechci ve všem vidět spiknutí, ale opakuji: kvůli několika zabeďněncům omezovat možnosti češtiny, a v jedné generaci propůjčit všem českým knihám od Boženy Němcové až po Vaculíka optický aspekt podivnosti, ne-li směšnosti, je buď pitomé, nebo možná zločinné. Svobodnou českou literaturu se nepodařilo zabít vyloučováním z knihoven a učebnic; má se snad její čtení aspoň znesnadnit těm, kteří vyrostou v reálném komunismu a nebudou už vědět, kdo byl Bernard Shaw; budou mít jen nejasnou vzpomínku na jakéhosi Bernára Šo, jak ho vlivem azbuky, toho "pisma negramotů" (Jan Evangelista Purkyně) znají Rusové.

□

Čeština — model 2000

Vikend, MF č. 19, 14. května 1983

Poté, co se na této stránce objevil 2. dubna článek Ekonomická čeština (pojednávající o aplných Pravidlech českého pravopisu, která prosazovala "ekonomické" psaní typu S3H místo STRIH ap.), sešlo se v redakci vikendové přílohy docela slušné množství více či méně recesních dopisů. Jejich pisatelé se většinou dožadovávali ryze odborné porady, jako například zde podle nových Pravidel je možno psát čtvrtek pouze jako 1/4EK nebo i jako 0.25EK, anebo zda větu OTA Z NIKOHO NEMÁ STRACH lze napsat jako ?OHO NEMÁ STRACH.

Několik dopisů však bylo zcela vážných. Ne, že by jejich autoři nepochopili, že jde o pravopis zcela vymyšlený, to ne; zaujala je však ještě jiná stránka věci. - "Bylo by vůbec možné tak radikálně a neústrojně zasáhnout do jazyka, i kdyby šlo jen o pravopis, tedy o stránku zcela formální?" ptá se čtenář Z. S. z Prahy 10. "Jazyk by se takovému zásahu jistě bránil." J. K. ze Znojma k tomu dodává: "To, co předpisují jazykové příručky, bezpochyby musí být nějak sladěno se stavem jazyka, se směrem jeho vývoje. Že se nikdo z nás nedožije ekonomického pravopisu, o němž píšete, je jisté. Ale dalo by se dnes seriózně říci, čeho se v jazyce opravdu dočkáme - fekněme do roku 2000? Jak bude vypadat pravopis nebo mluvnice budoucí češtiny, jak bude vypadat čeština vůbec?"

...Shrňeme-li to, co bylo až dosud řečeno, vystane před námi obraz češtiny nepřilíhš vábny; uspěcháný jazyk choulicí se pod bicem vyjadřovací ekonomičnosti, klesající pod informačním

s prstenama na rukách a z jehlou f kravaře. fsunuli sme se fšichní dov- nitř a von náz za jízdy přěsvěčoval vo tom že vopchot jak von ho provozuje je ten nejličtější spůsob vobživy a nejslechetnější pomoc licťvu. pak si přešet na místo kluka co sešel vedle něj a řek mu aby za něj vzal volant. cejtíl se unaveněj a ten kluk mňel na- štěstí řidičák. pluli sme lahodnou lesní krajinou a ten kapitalouš sál lenivě kouř z havana. dojeli sme do blbákova nazvanýho bouřlivá zátoka a ten kapitalista nás fšechny pozval na večerí. chlastali sme mlíko a žrali sejry a jogurty a chleby a masa a v duchu sme líbali ty jeho ruce s prstenama a přáli sme si aby vydržel co nejdýl. pak sme se rozloučili a zapadli do ubikací kerý byli umístěny na zimáku.

mezihra

(hra na mezi č. 6)

dámy a pánové po skončení ameri- ky sem to švihnul kolem světa podru- hý.

nafštivil sem při tom ňekery ázijský zemňe kerý sem přet tím vynechal. proto to sem dávam.

Uvádíme příběh ze "zemňe turecký".

•
vodjeli sme spátky na stanici a ty maníci mňe nabídli žrádlo a pití.

pánové byl sem s toho šokovanej. uklidňovali mňe a jeden policajt si stahnul ponošky a dal mi je. svoje sem mňel nadranc jak sem v nich utikal po tom poli.

náčelník tý stanice zavolal šěfovi f cařihrade a ten se mi zeptal jak se mi vede. řek sem že dobře a šéf tomu ná- čelníkovi nařídil aby se mnou sepsal protokol a nechal mňe na stanici přez noc.

a taky přes ten následující den co byl zákas vycházení.

dámy a pánové řeknu vám že strávit noc a den na turecký policiji je pomňerňe nudná záležitost.

dyš sem se jakš takš dal trochu dohromady švihnul sem si na podla- hu ňečí kabát kerej tam visel a pokou- šel se usnout.

ale šlo to těžko. předňe se mi porád do hlavy vkrá- dal ten pitomej turek a to jaq blbě a jako ňáká pitomá vofce sem se nechal vlákad do pasti.

zadruhý policejní stanice je přede- fším určená k tomu aby se v ní bďelo a vostražilo a není možný aby vypa- dala jako alkrón. porát vo mňe ňegdo v noci zakopával.

druhej den ráno sme eště pročísli místo toho přepadu. ale bezvysledně.

pak sme jeli na centrálu sepsat protokol.

pánové řeknu vám že sem byl spolu s těma chlupatejma jedinej člověk kerýmu se gdy podařilo vidět ten pi- tomej cařihrat za bílýho dne apsolut- ně vylidňenej a prostej dopravy. byli sme jediný vozidlo kerý se tim mňes- tem pohybovalo. ulice byli mrtvolňe prázný.

dojeli sme do prostrantvni sultaná- hmedu a vešli do hlavní policejní budovy. tam mňe byli předhozený fotky různěch podezřelejch individu- jí. mňel sem určit toho svýho.

pánové řeknu vám že sem probral asi pětet ksichtů ale žádnej z nich to nebyl.

vodjeli sme spátky na tu stanici a jedna šarže mi dyš sme byli sami v misnosti důvěrňe zdělila že jí tu jízdu do mňesta a spět musim začálovat.

zacálovat řek sem. to sou přece státní výlohy.

díval se mi přímo do voči a mňe naskočili na čele kapičky potu. viděl sem jak má přes prsa zaveseněj nabi- tej samopal a na nohách těžký slu- žební boty a primitývní brunátnej povýšeneckej ksicht.

ne řekla ta šarže turecky a třela si palec o ukazováček vo sebe jako by mezi nima mňela pomyslný šusticí bankofky. musíš to zaplatit osobňe. my na to nedostaneme ani brko.

nevědel sem jak s toho vybruslit ale naštěstí zazvonil telefon. šéf s caři- hradu se mňe opěťne ptal jak se mi ve- de.

řek sem mu vo co kráčelo. řek mi abych mu předal náčelníka. náčelník přišel vzal telefon a na vobli- čejí mu vyskočily krůpěje potu. stál s tím sluchátkem f pozoru hlas a brada se mu třásli a dyš pokládal sluchátko nemoh se trefid do vidlice.

vodvést k šěfovi řek tomu co mňel na starosti dopravu a ukázal na mňe. vles sem si do auta.

jeli sme zase tou samou cestou a voctli sme se u ňáký budovy. byla to nenápadná stafba a šéf mňel kanclík f prvním poschodí. šofér mňe uvet na- horu srazil cvočky a votřičel. šéf byl bezvadňe rostlej silnej a inteligentní turek.

mám na starosti štvrtinu cařihradu řek a nabít mi křeslo.

pánové ta misnost byla elegantní a křesla byly kožený a votáčecí z vysokejma leteckejma vopěradlama. vnořil sem se do jednoho a votočil se kolem. vzadu f puštěný televizi běžel ňákej americkéj film. šéf vyndal ze šuplíku krabici s cukrovim a předho- dil mi jí. po boku se mu houpala těšká bambitka.

tu nevtokládám ani v noci řek a fsunul si do úst jednu tureckou lahút- ku.

díval sem se na vobrazofku a šéf vmlouval ten incident. pak stočil hovor jinam a začal se vyptávat na americký herečky a na ženy západ-

ILUSTRACE: MIRO MALIS

nich polityků. pak se pochlubil tim že je svobodnej ale že má hodně přítel- kyň a že fčera během noci uđelal cel- kem tři votpichy.

z jednou zeptal sem se.

ne ze třema různějma řek von.

pak sme jedli a pili a probírali světo- vý události a čekali aš vodbije sedum- náctá a aš se vobyvateľstvo zase vyhr- ne do ulic. vodbila a von mňe nahodil do mercedesa a ves mňe na sultha- nahmecký námňestí. cestou sem mu ukázal to místo gde sem s tim buze- rantem večerel.

vyhodil mňe u pudynkáče a řek mi že je mu líto že se to stalo ale že je dobrý že sem si zachránil prachy. pak vodjel a nechal mňe samotnýho samotinkýho jen f krátasech a f košili na cár s ponoškama vopánkama klo- boukem a s pytlíkem plnym peňes stát na chodniku uprostřet cařihradu. bylo to dámy s pánové fšechno co sem vlastnil fšechen muj majetek kerej sem na tyto planete mňel.

vy mi to nebudete věřit ale byl to bezvadnej pocit.

mňel sem najednou pocít apsolutní svobody apsolutní nezávislosti a necejtíl sem žádný pouta g žádnýmu osobnímu majetku.

chodil sem vokolo paláce topkapi a kolem mešit a radosňe sem se smál a chtěl sem skákad do vejšky a jódlovat a skládat básňe a tryskat natšenim a potkával sem lidi a turisty a hipíky ke- rý se flákali po sultanáhmedu a byli vobtížený baťohama a kabelama a ruksakama a bylo sem nemňel nic jen pytlík a klobouk a tag dále a chodil sem a prožíval sem ten pocit bejt najednou bez ničeho bes spacáku bes prádla a bylo mi jedno gde budu spát a nechával sem ten pocit trvat co nejdýl a nezaháňel sem ho prté sem vědel že za pár minut nebo hodin zmizi sám prté taková už je poctata pocítů že trvaji jenom chvíli tak sem to umňele prodložoval a chodil sem

špinavejma konstantynopolskejma ulicema a lidi se po mne vohlíželi a srovnávali mne sami ze sebou a z vostatníma turistama a napadlo je že je něco v nepořádku a nevěděli kam mne mají zařadit a nigdo z nich přirozeně nevěděl že sem byl přet chvíli vokradenej a že ten cár kerej mi plandal na plecích a kerej byl eště fčera nazývanéj pánckou košili mi spůsobil jeden z jejich spoluvopčanů netypickej turek a tak sem se prodíral sem a tam a potkal sem jednoho kluka z německa kerýho sem uš jednu potkal za soluní votkuť to taky švihal do cařihradu ale jeli sme každej jinym vozidlem a von mne teť uviděl a divně se na mne podíval a chtěl vědět co se mi stalo tak sem mu to vysvětlil a von vytáhl z chlebníku trenýrky a tričko a kartáček na zuby a dal mi to a já sem mu poďekoval a ten malej chlebník byl fšecho co mňel a mne zase začal přibívat ten pitomej hmotnej a hmatatelnej majetek ale řek sem si že se mi to hodí tak sem si to nechal a potkal sem ňáký kluky a ty kucí dámy a pánové mluvili česky a byli to normální češi s prahy na vjeleťe f cařihrade tak sme se dali do řeči a voni byli rádi že mají někoho gdo jim předá určitý zkušenosti a já sem byl taky rád že sem moch mluvit česky a že sem mňel nejčerstvější správy z domova a šli sme ulicema a našli sme lacinej penzijón a voni vybalili svý ruksaky a ty byly plný různěch žrádel a vloček a sušeněch mlík a konzerv a podobne a žvatlali sme a kecali a žrali a dávali si do těla bezvadný český žrádlo s konzerv a pak sme vodešli do pudynkáče a fotili se a projednávali záležitosti a jednoho z nich napadlo že by mi moch napsat příspěvek do autostopu z hlediska českoslovenckýho stopaře tak sme se na tom domluvili ale von mi zatím nenapsal a druhej den sme pokračovali v debatách a dostal sem vod nich vojenckou košili a byl sem rád že sem zase jakš takš slušně voblečenej a pak sem potkal jednoho itala kerej mne vobdařil spacákem a další kluk mi dal zase další věci a začalo mi to přibívat a dámy a pánové za chvíli sem byl zase voptěskanej věcma tema pitomejma nezbytnějma idyjocekjma věcma a nevěděl sem jak je to možný a nebyl sem f stavu je nepřimout nebo zahodit nebo nesebrat dyš byly pohozený kolem cesty a tak sem si řeg že člověku je souzený aby byl tim majetkem poutanej a věžněnej na věky věkúf na celou dobu svýho života ale pak sem to nechal plavat a s tema klukama sem se rozloučil prté voni jeli do řecka a já sem to namířil do sýrije.

neš sem vodjel do sýrije šel sem si zjistit jak to vypadá s íránem.
podáte si žádost vo vízum štyry fotky a čekáte osum neděl řek mi ten

nestydatej chomejnyho poskok co se tam pohyboval mezi stěnama polepenejma agitplagátama znázorňujícíma revoluční islámskej lit na pochodu k vífeství.

švihnul sem mu lejstra spátky a vypadnul sem ven. vosum neděl! f cařihrade!

venku sem potkal jednoho brita. vosum neděl řek ten kluk. za tu dobu si ve franciji na víne vyđelam pěkněch pár pětěk.

šli sme na syrský vyslanectví a potkali sme jednoho turka.

mluvil bezvadně anglicky byl pěkně vohozenej a na vočích mňel brejle proti slunci.

nazdar pánové řek slušně. jak se vám líbí ístambul?

dávali sme se na ňej a byli sme rádi že se našel ňegdo s kym mužeme konverzovat vo místních věcech. tomu chlapovi mohlo bejt tak pětatřicet byl malej a hlatce učesanej. kouřil americký cigára.

sem zaměsnanec turistický kanceláře řek po chvíli. potřebujete ňákou pomoc?

já sem nepotřeboval nic ale ten pitomej brit se ho zeptal na ňákou volovinu. turek mu to vohotně vysvětlil. pak se ho zeptal jesi si uš vymňenil prachy.

ňáký jo řek ten brit a pohodil trochu kšticí. ofšem potřeboval bych víc.

ten člověk z brejlema mu nabit místo na lavičce posadil se dal si nohu přez nohu a zapálil si další cigáro. mňel bezvadnej plynovej zapalovač ze seřiditelnou vejskou plamene a na zápěstí digitálky. kolem krku se mu houpal pozlacenej řetizek.

turecký banky řek a vdechnul do sebe kouř vymňeňujou prachy v nevýhodnym pomněru. znám jednu inštyuci kerá dáva dvakrát tolik. dybys chtěl moch bych ti to sprostřetkovat. zadarmo samozřejmně s přátelství.

brit nastražil uši a já sem se zálibou pozoroval do čeho se řítí. nebyl sem si ale docela jistej. chtěl sem ho upozornit na to že je to fšecho podvot ale chtěl sem bejt zároveň světkem toho jag daleko a jakejma tahama se to vyvine. slyšel sem vo tom uš ňekolikrát.

dvakrát tolik zeptal se ten brit. té skoro sto lir za marku. to není špatný vobrátil se na mne.

pokročil sem ramenama a spomňel si na ty kluky co sem vo nich psal f prvním díle. táš situace jenže v zelenym. přišli vo fšecho.

turek nabit tomu britovi cigaretu a žvejkačku. britovi zrudnul trochu vobličej a byl jasně vzrušenej. potom vytáhl západoňemeckou dvacetimarku a podal mu ji. turek se na ní podíval přímhouřil pod brejlema voči a zavřel hlavou.

musí to bejt minymálne dvě stofky. pod dvě kila nejdou. nemňelo by to pro ňe cenu.

ten brid byl vzrušeňejší a vzruše-

ňejší. řek sem mu aby s tim přestal a chtěl sem vot toho vodejit. ten turek najednou fstal a řek tomu britovi aby s nim šel vopodál.

sedel sem a čekal. najednou mne napadlo že to muže bejt nasazenej tureckej estébák kerej zbírá černochoy. fstal sem a vmísil sem se do davu na chodníku. pozoroval sem je s povzdálí.

něco nehrálo. vo ňčem se porád dohadovali. brit vytáhl další bankofky ale strčil je spátky do kapsy. zase je vytáhl a dal je tomu brejlatýmu dábloví, ten je spočítal a zmizel ale za chvíli se zase vobjevil. pag znova zmizel a já sem věděl že se uš nigdy nevrátí. ten brit čekal asi půl hodiny. pak si set na lavičku a dal si hlavu do dlaní. set sem si vedle ňej a snažil sem se ho utěšovat. dvěštie západoňemeckejch cvrčků není eště konec světa.

šli sme zvolna k tý věži co se z ní dá přehlídnout celej cařihrat ze fšema mešitama ze zlatym rohem a z bosporem a co je z ní vidět daleko do ázije.

pěkný mňesto řek sem tomu britovi dyš sme slejzali spátky dolu. ale trochu špinavý.

vyšli sme před věš a tomu britovi se po spocený tváři kutáleli slzy. zvolna si je votřel dlaní pak mi podal ruku a začal mized do dáli. musel sem na ten syrsej konzulát.

Autostop si můžete objednat na adrese: Sixty-Eight Publishers, Corp.
Box 695, Station "A"
Toronto, Ont., M5W 1G2
Canada

Na téže adrese si můžete rovněž objednat i nejnovější česko-anglický a anglicko-český slovník, který právě vyšel v USA:

Nina Trnka
CZECH/ENGLISH
ENGLISH/CZECH
CONCISE DICTIONARY
\$CAN 7.50, \$US 5.95

Slovník je velikosti pocketbook, má 578 stran a je tištěn strojovým písmem.

S objednávkou pošlete laskavě osobní šek nebo Money Order a připočtete poštovné - Kanada 42 centů, USA 78 centů, ostatní země 78 centů - nebo ekvivalent v jiné měně.

Objednávku vyřídíme obratem.
Dodací lhůta závisí na rychlosti poštovních služeb.

Služba čtenářům

Padesátník, ženatý, nastoupí kdekoli v zaměstnání jako manager v motelu, hotelu, obchodě atd. Mluvím a píši: japonsky, korejsky, španělsky a domluvím se: anglicky, německy, italsky a portugalsky. Zn.: "Slovanské jazyky".

Malá splátka na dluh Janu Vladislavovi

Před více než dvaceti lety jsem za večerního soumraku poslouchal v Praze z rádia chvilku poezie. Verše, které recitátoři četli, mne tak zaujaly, že jsem si je začal zapisovat a do konce pětiminutového vysílání jsem měl před sebou desítku japonských haiku. Tehdy jsem ještě nevěděl, že jejich překladatelem je Jan Vladislav. Ale protože mě zájem o tuto drobnou básnickou formu už nikdy neopustil, dostala se mi do ruky celá knížka Vladislavových překladů japonského básníka Bašó. Teprve tehdy jsem si všiml, že jméno překladatele už znám, protože mě fascinoval už předtím jeho překlad básní Giuseppe Ungarettiho.

To bylo mé první vědomé setkání s básníkem Janem Vladislavem.

Když jsem v těchto dnech dostal do rukou jeho knížku drobných úvah o umění a umělcích, která pod názvem *Malé morality* vyšla v mnichovském nakladatelství Arkýř, vyhledal jsem ve své knihovně svazky, které jsem si přivezl s sebou do exilu. Vedle překladů čínských básníků jsem našel verše Pierra Reverdyho, Paula Verlaina, Dina Campany, Dantův Nový život, básně Michelangelovy a Shakespearovy. Na jiném místě v knihovně stojí Vladislavův překlad Repertoáru Michala Butora.

Láska k japonským haiku, kterou mě nakazil Jan Vladislav, mě neopustila dodnes. Po jeho příkladu jsem je začal překládat a psát své vlastní.

Také Ungarettiho mi přiblížil jeho překlad. Když jsem přišel do exilu, opatřil jsem si i další překlady a originály knížek Ungarettiho. Za setkání s tímto velkým básníkem vděčím Janu Vladislavovi.

V padesátých letech jsem o Janu Vladislavovi nevěděl nic. Čítal jsem jen jeho jméno a úvody nebo doslovy ke knížkám, které překládal. Vy, milí přátelé, možná dnes nevíte ani tolik, situace je znovu taková — možná ještě horší — než v oněch temných letech padesátých. Jan Vladislav, který musel opustit filozofickou fakultu za příprav doktorátu ze srovnávací literární historie v roce 1949, se směl uplatňovat jen jako překladatel. V knížce *Malé morality* o tom píše:

„Nejen knihy mají své osudy, ale i jejich autoři, zejména v době, ve které žijeme právě my. Postarala se za vydatné pomoci některých horlivých lidí o to, abychom všichni dělali něco jiného, než jsme mohli, a mnohdy i uměli. A tak by se dala jmenovat i řada významných překladatelů, kteří tuto práci dělali proto, že nemohli dělat jinou.“

To jistě neznamená, že překládali

proti své vůli; ono to dobře ani nejde, zejména ne u poezie, ale přece jen se dá říci, že to byla v jistém smyslu z nouze čtnost. Nebo lépe: co bylo původně jakýmsi duchovním cvičením, zkoumáním zákonů literární tvorby na konkrétním příkladě, na analýze a syntéze cizího díla, cizí básně, na analýze a syntéze, která se dělá velmi názorně a prakticky při každém překladu, to se u mnoha lidí naší generace stalo životním povoláním — přinejmenším na léta. Tím spíš, že jiná možnost literární práce a zejména přímého vlivu na literární dění naší doby nebyla. Snad tím se stalo, jak bylo právě řečeno, že v padesátých letech se mnohdy těžiště naší literární tvorby přesouvalo do oblasti překladu. Nebylo to ostatně poprvé — a bojím se ani naposled — co se problémy české literatury řešily právě v této oblasti, protože se jinde otevřeně řešit nedaly.“

Jan Vladislav překládal v padesátých a šedesátých letech hodně. Jen knižních titulů je přes padesát, nemluvě o překladech pro sborníky a časopisy. Překládal lidovou poezii ukrajinskou, ruskou i rumunskou, básníky čínské a japonské. Ale hlavní váha jeho překladatelského úsilí leží v oblasti poezie klasické, dané jmény Danta, Shakespeara, Tassa, Michelangela — a v moderní poezii anglické a francouzské. Překládal například Machada, Michauxe, T. S. Eliota, Reverdyho a Italy Ungarettiho a Montala. Z prozaických překladů připomínám knihu teoretika nového románu Michala Butora.

Z anonymity překladatele směl Jan Vladislav vystoupit až s nastupujícím Pražským jarem. A tehdy také mohl uplatnit řady překladů, které dosud zadržovala cenzura. Směl taky završit svá studia na Karlově univerzitě. Angažoval se v novém oživení aktivit spisovatelského svazu a chystal nové knížky. Než však stačily spatřit světlo světa, padly za obět nově vlně cenzurních opatření a také z místa šéfredaktora Světové literatury byl Jan Vladislav znovu vyhnán do anonymity trpěného překladatele, autora převyprávěných pohádek a knih pro děti.

V ovzduší nového temna, umlčování stovek autorů a likvidace kultury, se v polovině sedmdesátých let vynořila idea neoficiální kultury, pokusy o soustavnější vydávání zakázaných autorů. Vznikla Vaculikova *Edice Petlice* a o něco později z iniciativy Jana Vladislava *Edice Kvart*.

Kvartu věnoval Jan Vladislav po řadu let téměř všechny svůj čas. Nejen jako redaktor a editor, ale i jako

zkušený vazač a upravovatel vnějšího vzhledu knih. V Kvartu také vyšly konečně jeho sbírky *Věty* a *Samomluvy*. Vladislav zde mohl vydat i plody svých mnohaletých úvah nad knihami ve čtyřech svazcích svého *Tajného čtenáře* a řadu překladů, které zneumožnila cenzura. Pro Kvart uspořádal Jan Vladislav i řadu sborníků, soubory esejů a vzpomínkových textů.

Této činnosti se Jan Vladislav věnoval až do roku 1981, kdy musel opustit Československo. Ale pokračuje v ní v jiné podobě v Paříži jako autor nesčítaných studií o moderní české literatuře, recenzent, editor a jako učitel na Vysoké škole sociálních věd.

Nejnovější publikací z díla Jana Vladislava je knížka úvah, výbor z mnoha, které autor napsal v průběhu minulých pětadvaceti let. Jsou to texty zdánlivě příležitostné, ale je jim společný jeden rys: neptají se především na konkrétní vlastnosti uměleckého díla či jevu, nýbrž hledají jeho obecnou platnost, základní umělecké zákonitosti a jejich smysl.

V jednom svém textu Jan Vladislav říká, „moderní umění je prostředkem. Plyne to ostatně už také z pouhé analýzy otázky po jeho smyslu, kterou jsme našli jako typickou pro moderní umění — na rozdíl od umění starého, v němž prostě nebyly — a která má přímo propastné zázemí, domyslíme-li ji do konce: neboť ptát se po smyslu umění znamená ptát se *vzhledem k čemu*. Odpověď je pravda jednoznačná: vzhledem k životu, vzhledem k člověku; ale pak ptát se po smyslu umění znamená taky ptát se — po smyslu člověka.“

Ptám se, zdali i dnes někdo hledá v antikváriátech knihy, které překládal Jan Vladislav — představuji si, že je cenzura přehlédla, tak jako tehdy v padesátých letech, kdy jsem si i já koupil přímo na Můstku v antikváriátu cyklus kreseb surrealistické maličky Toyen za zbytek peněz, které jsem měl na studentské obědy v menze. Přál bych takovému hledači, aby našel některou z knih, které Jan Vladislav přeložil ve službě umění jiných autorů. Tomu umění, o němž ve svých úvahách říká:

„Tak umění, opakuji, vykonává práci největší a nejtragičtější: člověka uvědomuje o jeho člověčenství, člověka utvrzuje v jeho člověčenství — a nutno říci okamžitě, že toto člověčenství, skutečné lidství, je charakterizováno právě stavem nejistoty, hledání a neklidu: ale je to nejistota, hledání a neklid, které jsou plodné a které jsou jedinou naší silou.“

Když jsem včera psal Janu Vladi-

Vit Hrubin

Jak to bylo

Není divu, že tak obsáhlé, fakty a daty nabitě dílo jako Paměti Václava Černého, se nemohlo vyhnout některým nepřesnostem, opomenutím nebo omylům, zvláště uvážíme-li okolnosti, za kterých autor psal. Bez ohledu na tyto "chyby", které by mohly pohoršit jen hnidopicha a které muže opravit kterýkoliv korektor, mající na rozdíl od autora přístup k pramenům, Černého Paměti zůstávají dilem, které, stejně jako jeho autor, výlučné a osamocené, ovlivní pohled na české dějiny XX. století nejenom generacím nynějším, ale i příštím. A to je vlastně důvod, proč píši tyto řádky.

Z vlastních vzpomínek totiž vím, že některá místa v Pamětech nejsou jen prostá opomenutí, ale nepravda. Nevím, zda vědomá či nevědomá; rád bych věřil té druhé alternativě: člověk, který celý svůj život prožil sice víc než plně, ale v hořkosti až k neunesení, může určitě situace vidět s odstupem času už jen tak, jak by si je vidět přál. A přání je, jak známo, otcem myšlenky.

Budu teď mluvit o pasážích, které se dotýkají památky mého otce, básníka Františka Hrubína, a to z pozice pamětníka i očitého svědka. Byl jsem sice tenkrát ještě dítě, ale leccemu jsem až nedětsky rozuměl; pohyboval jsem se totiž skoro pořád mezi dospělými. Navíc mám z dětství opravdu sloní paměť, takže za pravdivost těchto řádků se mohu zaručit, ač moje autorita jistě není ani zdaleka taková, jako autorita pana profesora Černého.

O vztahu k Františku Hrubínovi Václav Černý píše: "Naše vroucí přátelství trvalo leta a potvalo přesně do chvíle, kdy se na spisovatelském sněmování František jednoho dne zastal tvůrčí svobody a druhého dne couvl a ztratil tvář - ukázalo se, že si tajně vyměňuje dopisy i se Štollem - našim styčkům byl rázem mrazivý konec bez domlouvání, to bylo zase dáno mojí povahou."

Přátelství mezi mým tátou a panem profesorem bylo opravdu vroucí, tak veliké, že například čerstvě propuštěný pan profesor nešel z vazby nejprve domů, ale k nám. Dodnes ho vidím, jak pohublý a se zarostlými tvářemi stojí uprostřed naší kuchyně a vypráví se svým osobitým humorem anekdotické příběhy o zakyslé prokurátorce a blbých vyšetřovatelích. Myslím, že to byla rozdílnost povah, která tohle přátelství podminila a rozdílnost povah byla také příčinou jeho konce. Ke škodě táty, ke škodě pana profesora - a koneckonců i ke škodě české kultury. Chtěl bych opravit jednu zdánlivě zanedbatelnou nepravdu

LE PASTHEUR
SANS LA RUE SUFFLOT
LE 4 MAI 1980
TRINKEWITZ

slavovi do Paříže, vyslovil jsem přání, že až přijedu v květnu na několik dnů, abych pozdravil město tolika milovaných básníků a malířů, kteří mi byli v životě i tvorbě vzory, chtěl bych chvíli posedět s ním a s Jiřím Kolářem, a s básníkem Ivanem Divišem, s nímž tam také mám sraz, někde na nábřeží Seiny v kavárničce. Že bychom tak symbolicky přenesli na chvíli onen stůlek z kavárny Slavie na břeh Seiny a vzpomněli na všechny přátele v Praze. A také na všechna ta předchozí léta, kdy jsme se ptali umění a umělců na smysl života, mnohdy spojení se světem jen prostřednictvím knih nebo rozhlasových vln. Tak jako mnozí z vás dnes, kdy vám k pravdě zbývá jen cesta neoficiálních informací. A možná, že bychom vám mohli my všichni odpovědět na vaše otázky slovy Jana Vladislava, který k problému domova a emigrace napsal v roce 1979 tato slova:

"Člověk chce žít svůj vlastní život a zemřít svou vlastní smrtí. K tomu

pracuje od chvíle, kdy začne uvažovat, kdy se začne podílet na uskutečňování sebe samého i světa kolem sebe. V tomto okamžiku musí více či méně udělat právě tuto volbu, volbu, která je na rozdíl od jiných, od volby svého zrození a domova, do velké míry jen a jen v jeho moci: buď se rozhodne jít za svým vlastním životem, nebo přijmout život cizí. KDE se tak děje, není nakonec rozhodující. Žít vlastní život znamená chránit v sobě onen prchající a přesto přítomný domov v čase, svůj vlastní příběh, svou vlastní rodovou historii, svůj vlastní jazyk, své vlastní myšlení, svoji vlast." □

Služba čtenářům

Miloše Herolda, (her), bývalého "sálového kolegu", hledá Zuzana, (zun). Zn.: "Miloši, ozvi se, jsem TADY taky."

* * *

v Pamětech. Pan profesor tvrdí, že se s Hrubínem rozešel krátce po Sjezdu spisovatelů. Já si ale dobře pamatuji, že v době Sjezdu už spolu dávno nemluvili. Sjezd byl v roce 1956 a pan prof. Černý byl propuštěn roku 1953. K příhodě, o které teď budu mluvit, mohlo tedy dojít někdy v roce 1954 nebo 55. Příčina rozchodu byla víc než banální: pamatuji si, že kdykoliv se táta dozvěděl o nějakém novém projevu nevrzivosti Václava Černého vůči své osobě, říkával s hořkým úsměvem: "Jsou jen dva lidi, kteří Václava vyhodili. Halas a já. A on nám to nikdy neodpustil..."

Jak k tomu vlastně došlo? Pokusím se celou tu historii vylíčit v její anekdotické podobě; vždycky mě fascinovalo, jak drobné a zasuté děje mohou mít následky víc než dalekosáhlé. Tak tedy začnu tím, že můj tatínek byl, jak už básníci bývají, alkoholik. A v dobách, o kterých mluvím, alkoholik velmi chudý - za sbírku Hirošima byl (pro buržoazní pesimismus či co) odstaven a po plných osm let směl vydávat jen knížky pro děti. Byl tenkrát, jak ho správně pan profesor v Pamětech charakterizuje, "potlačený vyvrhel". Jednoho krásného večera, někdy v roce 54 či 55, kroužil můj ožralý tatínek noční Prahou, s největší pravděpodobností už neměl ani haléř a jeho organismus se naléhavě dožadoval posledního panáka. To ostatní naranžoval jistě sám čert a popostrčil tatínka do lákavě pootevřených dveří Klubu spisovatelů. Za normálních okolností by se nic nedělo: tatínek by si od některého kolegy vypůjčil nebo by zařal sekyru, občerstvil se panáčkem a jel domů, jako mnohokrát předtím. Ale čert si vybral místo a čas perfektně: toho večera se totiž v Klubu konala oslava kulatého jubilea jednoho z těch mnoha českých také klasiků, který spíš než svým skrovným dílem proslul svým nepěkným charakterem. A tento oslaveneц se teď k tatínkovi hrnul a se širokým úsměvem na tváři a sklenicí červeného v ruce vyzýval tátu k přípitku na své zdraví. Tatínek pohár sice přijal, ale místo očekávaného zdravice vychrstl víno do jubilatovy tváře, prohlásil, že s bolševiky (komunisty, kurvami, či kolaboranty, nevím, kterého slova tenkrát použil) nepije a pokud mu to pohybová koordinace dovolovala, odesel hrdě středem. Bylo to od tatínka jistě nezdivořilé, ale vzhledem k momentální situaci i historickému kontextu, lidsky pochopitelné.

To ráno potom se tatínek samozřejmě probudil se všemi symptomy, které patří k pořádné kocovině a s obnaženými nervy přemítal, jaké budou následky jeho živelné a zbytečné vzpoury. Byla to raná léta padesátá a veřejně vyslovené urážky režimu či jeho pilířů měly daleko větší váhu, než v dnešní zfrustrované čs. společnosti. Tak si tedy tatínek léčil kocovinu kávou a asi vágně přemítal o pánech

v kožeňácích, které očekával každým okamžikem. Zvonek u domovních dveří se za chvíli opravdu ozval - ale dovnitř nevpadli estébáci, za dveřmi stál Václav Černý. Tatínek si oddechl, ale tu již ne zcela informovaný pan profesor spustil: "Jak si to představuješ? Ty - resistant - a chlastáš s komunisty?" Než se táta zmohl na odpověď, objevila se nic netušící maminka a ptala se, zda si pan profesor dá kafe. A zoufalý tatínek, který právě dostal ránu, odkud ji nejméně čekal, se obrátil na maminku a řekl: "Ne, Jarmilko, Václav je právě na odchodu..."

To byl tedy ten první stupeň nerozumění. Ten druhý stupeň - tím byla právě ta nešťastná odlišnost povah a pohledu na svět. Táta dospíval v bohémském prostředí mezi básníky a v tomhle klimatu se nehledělo na okamžité afekty a silná slova. Naši klasikové, jak sám si dobře pamatuji, byli v mnoha ohledech jak malí kluci a mnohdy si i s chutí nafackovali, aby se zas druhý den či měsíc bez jakékoli zloby usmířili. Pan profesor byl ale z jiného těsta: ne kluk, ale muž. Vědec světového významu, hrdý a vědomý si své cti. Jeho prostředí neznalo a neakceptovalo klukovské šarvátky a tahanice. Proto byl pro pana profesora od tohoto okamžiku táta odepsán, přátelství byl "mrazivý konec beze slova domlouvání". Prostě - Václav Černý se nikdy nesmířil s potupou, které se mu od táty dostalo a zahořkl a táta zas nejdřív přemítal, jak je možné, že se kamarád Václav dokáže smrtelně urazit kvůli takové (pro tátu) prkotině a čekal na smířlivé gesto z jeho strany. Když se nedočkal, začal hořknout také. Jsem si jist, že kdyby tatínek toho osudného rána věděl, že se pana profesora tolik dotkne, jistě by svou cholerickou povahu zkontrolil. Nedovedl vědomě ubližovat.

Tolik tedy o chronologickém posunutí roztržky Černý - Hrubín. Teď bych se ještě rád pokusil vysvětlit, jak to bylo s tím spisovatelským sjezdem. Jednu zmínku V. Černého o sjezdu jsem už citoval a rád bych ještě uvedl druhou: "Příznačné je, jak se Zápotocký zachoval k projevům, zatím krotkým, spisovatelské opozice proti poutům vloženým na svobodu tvorby, jež se vyskytly roku 1957 (Hrubín, Seifert). Zápotocký je osobně přispěchal hasit, "spisovatel" mezi spisovatele, na spisovatelský sněm: ale nestíhal je sankcemi, neposlal policii, aby vyšetřovala. Naléhavě přemlouval, s úspěchem u Hrubína, toho pokolaborantštil..."

Tenhle Sjezd spisovatelů (v pořadí tuším druhý) byl v roce 1956, ne 57, jak píše Černý. Ale to je právě jen ta "chyba pro hnidopicha" a není vůbec podstatná. Ostatní tvrzení jsou daleko závažnější, v zájmu tátovy památky i v zájmu pravdy bych je rád uvedl na pravou míru. O co tedy tenkrát v projevu F. Hrubína šlo: Hrubín nejprve mluvil o úpadku české poezie na

konci čtyřicátých a začátkem padesátých let, její beznadějně postavení přirovnal k Mallarméové labuti s křídlem zamrzlým v ledu. Pak rozbíral vztah mezi básníkem a mocí, odsoudil ty literáty, kteří jsou schopni napsat cokoliv, jen aby si udělali "dobré oko" a obžaloval bezejmenné vrahy uštvaneho kamaráda ("kdo je vinen tvou smrtí, Konstantine Bieble?"). Odsoudil tak zvané společenské objednávky, které strana tak ráda na umělcích vyžaduje, upraveným příslovím "lásku vnucovaná není milovaná". Hrubín, který v roce 1956 dostal po osmi dlouhých letech umlčení šanci opět vydávaní, okamžitě veřejně požadoval tutéž "výsadu" pro "všechny" odstavené spisovatele, jmenovitě pro Jiřího Koláře. A jádrem Hrubínova vystoupení na Sjezdu byla polemika se Štollovými Třiceti lety bojů, tedy s biblií, o které se tenkrát nediskutovalo (šlo o obsah jobu památky Františka Halase). Jak je vidět, nebyl to projev zrovna "krotký", na léta padesátá toho nebylo věru málo a nebylo také divu, že zatímco lidé v sále aplaudovali (někteří dokonce plakali a objímali se), "spisovatel" Antonín Zápotocký, který nepřispěchal cokoliv "hasit" a seděl na Sjezdu od prvního okamžiku spíš jako Velký Bratr než jako usmířovatel, se údajně obrátil ke své gorile a pravil: "Ten mluví jak velebníček, okamžitě zavřít!" A tak, zatímco posluchači na Sjezdu ještě jásali, gratulovali tátovi a vlebili ho (zvláště na jeden výrok si táta dlouho pamatoval: "Franto, i kdybys teď byl celej život kurva, vše ti bude odpuštěno..."; ten, kdo tuto větu pronesl, byl pak jeden z prvních, kdo se od tatínka ze strachu před vnitřem distancoval), StB už rozjíždělo akci "František Hrubín".

Holešovický činžák, ve kterém jsme tenkrát bydleli, byl ve dne v noci hlídán dvěma pány v kožených kabátech, někdy stál i další pár vevnitř, u výtahu. Pravidelně vždy v 11 hodin večer zazvonil telefon a zastřený hlas pronesl nějakou temnou hrozbu (teď s odstupem času si uvědomuji, že ty výhružky bývaly občas dost legrační, zvláště na jednu si pamatuji: "Varuji vás, dejte si pozor! Morgenstern..."), tenkrát to ovšem psina nebyla). Okruh tatínkových kamarádů se zúžil jen na několik nejvěrnějších a nejstatečnějších, všichni ostatní s ním styky přerušili nebo alespoň podstatně omezili, což je vlastně totéž. A protože jsme žili v Čechách, začal táta dostávat balíky korespondence od zcela neznámých lidí, kteří ani dobře nevěděli, co vlastně řekl a o co mu jde. V těch dopisech bylo velmi málo projevů sympatií, zato mnoho žádostí o pomoc. Podle jednoduché formulky malého českého vyuka: "Když sis tohle dovolil, tak to už musíš bejt set-sakra silnej v kramflekách. Tak když už tyhle konexe máš, tak mi pomoz, frajere!" Zvláště si vzpomínám na pá-

ILUSTRACE: MIRO MALÍŠ

bitelské psaní od jistého ex-majitele biografu v ulici Na knížecí, který ape- loval na tátovy styky a dožadoval se vrácení svého znárodněného majet- ku, zatímco adresát onoho listu se v téže době přesvědčoval, má-li v kuffí- ku u dveří dostatek teplého prádla do vyšetřovací vazby. V téhle absurdní situaci žil tatínek několik měsíců, rok, možná i trochu déle. Nepamatuji se, vím jen, že to bylo pořádně dlouho. A pak se u něj jednoho dne objevil La- dislav Fikar (ještě s jedním spisovate- lem, ale už si nevzpomínám, kdo to byl). A ti tátu dlouho přemlouvali, aby ustoupil a odvolal. Že tím může za- chránit před sankcemi a eliminací Ja- roslava Seiferta a Svaz spisovatelů (a já nepochybuji o tom, že to bylo váž- ně a odpovědně míněno, Fikar byl čestný člověk). A tatínek si vzpomněl na své kamarády napravo, kteří ho zradili, vzpomněl si na majitele bio- grafu Na knížecí; osud kamaráda Sei- ferta ani osud Svazu nechtěl spojovat se svojí osobní tvrdohlavostí - a tak sestylizoval své odvolání v tom smys- lu, že na Sjezdu mluvil vlastně jen o poezii, mnoho lidí mu neporozumělo a vyložilo si to politicky, což on ne- chtěl. Koneckonců - vezmeme-li si do třetice všeho dobrého toho Ponrepa z Knížecí, je to v podstatě pravda.

Abych to tedy shrnul: táta necouvl "druhého dne", trvalo to pěkných pár měsíců. A "neztratil tvář", protože to neudělal pro sebe, ale aby jiné ušetřil vážných nesnází. Dopisy se Štollem si možná vyměňoval, nevím. Ale proč by to dělal tajně? Před kým by to měl tajit? (Ostatně - pokud byla alfou a omegou Hrubínova projevu polemika s Třiceti lety bojů a pokud se napade- ný Štoll ozval, neměl by mu snad Hru- bín odpovědět?) Stykům Hrubína a Černého byl mrazivý konec daleko dřív než po Sjezdu a není pravda, že by Zápotocký Hrubína nestíhal sank- cemi. Co tedy ještě z celého tvrzení Václava Černého zbývá? Snad jen konstatování, že "Zápotocký Hrubí- na pokolaborantštil".

Že mého otce nepřiměl k odvolání Zápotocký, jsem myslím už vyložil. A je pravda, že se táta po svém "od- volání" přestal nadobro zajímat o ja- koukoliv resistenci i jinou politickou činnost. Uvědomil si, že je na takovou hru příliš naivní a dobrosrdečný, že se jeho bezesporu statečný čin setkal na všech stupních společnosti s opač- ným výsledkem než předpokládal. Ale nikdy se nestal kolaborantem, to je obvinění až příliš vážné. Naštěstí je tu stále ještě jeho dílo, to může mluvit za sebe a každý pozorný čtenář lehko zjistí, že tak, jako psal můj táta, ko- laboranti nepíšíou.

Mnoho let po smrti mého táty a krátce před mým odchodem za oceán jsem potkal syna jednoho z význač- ných normalizátorů posrpnového ob- dobi. On byl zrovna čerstvě zfrustro- ván jakýmsi incidentem na zdravot- ním středisku, kde, jak se vyjádřil, nakládají se starými lidmi jako s do- bytkem. Pak přešel k přímému hano- bení reálného socialismu a skončil větou, která mě zahřála: "Ty se máš, tys neměl tátu kurvu..." A já si v tu

chvilu vzpomněl na jiný výrok, který řekl František Hrubín na Sjezdu v ro- ce 56: "Nehanbíme-li se za sebe my, budou se za nás stydět naše děti." Di- ky Bohu, za tátu se nestydím. □

Vodka v SSSR na přiděl "Tages Anzeiger", Zürich, 8.5.1985

Přídělovým prodejem vodky, vysokými pokuta- mi, tresty vězením a jinými opatřeními chce so- větské vedení potírat alkoholismus, jedno z nej- větších zel sovětské společnosti. Ze spolehli- vých sovětských pramenů se proslychá, že nová opatření vstupují v platnost 15.5. t.r. Základem opatření je přídělový prodej alkoholických ná- pojů, které mají být v budoucnu v prodeji pouze na odběrní poukázky a omezeny na přiděl 1 litru na osobu měsíčně. Podle tajné zprávy Akademie věd SSSR spotřebuje v průměru každý sovětský občan ročně přes 30 litrů vodky. Její cena má být proto zvýšena z 5 na 15 rublů za půllitrovou lá-hev, což odpovídá dvanáctině průměrného měsíčního příjmu. V restauracích mají být ceny zvý- šeny dokonce čtyřnásobně. Opilství na veřej- nosti má být trestáno pokutou 100 rublů - více než polovina měsíčního platu. Při recidivě hrozí tresty vězení nebo vypořádání z místa pobytu. Opilství za volantem bude trestáno doživotním odnětím řidičského průkazu. Pravda si stěžuje, že v mnoha obchodech je k dostání vodka, ale žádné mléko.

Are Russian vodka sales shrinking?

Z čs. tisku

I zpěvák musí mít jasno...

Mladá fronta - 13. března 1985 - str. 4

V Sovětském svazu hostujete pravidelně a vaše písně plně radostí, oslavy života, lásky a optimismu věděčně přijímají mladi i starší diváci. Jak hodnotíte svoje nejnovější setkání s Moskvou?

"...Už po první písničce vznikla atmosféra souzvuku, možno říci skutečného porozumění, jako mezi dobrými přáteli, a to vtisklo pečet celému vystoupení. Nefalšovaná, srdečná podpora z hlediště provokuje zpěváka podat nejlepší výkon, jakého je schopen."

Pracovníci Goskoncertu připomínali, že pokud by chtěli vyhovět všem žádostem zájemců o lístky, musel byste absolvovat třicet koncertů..

"...Ani velké hlediště však nestačilo pojmout všechny, a tak budeme dluh vůči návštěvníkům splácet při následujících návštěvách. Jsem opravdu rád, že Moskvané přijali nabízenou dramaturgii a ocenili charakter koncertu. Opět jsem se přesvědčil, že hostování v Sovětském svazu je setkáním s velmi dobrými přáteli."

V poslední době se stále více zdůrazňuje, že vklad umělce je nevyhnutelně měřit - nejen profesionální úrovni, ale i jeho osobní odpovědnosti, etikou, zájmem o věci občanské, celospolečenské. Jak se tyto rysy uplatňují ve sféře populární hudby a konkrétně ve vaší práci?

"Smysl práce je základem, na kterém musí člověk stavět. I zpěvák musí mít jasno, proč oslovuje svého současnika, komu adresuje výpověď a co chce jejím prostřednictvím říci."

...Zasloužilý umělec Karel Gott rozdával v Moskvě plnými hrstmi radost i dobrou náladu. Nedělním koncertem ukončil své hostování v sovětské metropoli a množství květů i spontánní potlesk tisíců diváků mu byly odměnou za příjemné zážitky a krásné večery.

Lubomír Stanček, Moskva

Pozn. red.: V době vydání tohoto čísla *Západu* je Karel Gott již umělcem národním.

Ionescova chřipka

Rudé právo - 16. února 1985 - str. 5

Francouzský dramatik Eugène Ionesco se v minulých dnech propůjčil k hrubé provokaci vůči lidovému Polsku. Chtěl přijet do Varšavy, ale nakonec nepřišel. Údajně kvůli chřipce. V pařížském buržoazním deníku Le Monde však přiznal, jakou komedii chtěl sehrát... Nezajímala ho práce polských divadel, která mimochodem jeho hry uvádějí častěji než francouzské scény. Zato plánoval řadu setkání se zkrachovalými politiky bývalé tzv. Solidarity a především se členy ilegální protistátní organizace KOR. Aby nebyl vůbec pochyb, komu jmenovitě chtěl Ionesco, řečeno jeho vlastními slovy "vzdát hold, prokázat úctu a obdiv", uvedl dlouhý seznam celé plejády polských kontrarevolučních bojůvků - Walesu, Michnika, Kuroně a další. Neopomenul se přiznat k hysterické nenávisti k zákonné polské vládě. Dal jí přívlastky nejhrubšího zrna - totalitární režim, listivá diktatura, bez ostychu jí přirovnal k hordě vrahů. Naopak, všem reakčním silám v Polsku poslal "bojové pozdravy": "Jsem z dálek s vámi. Chci, aby se vědělo, že jste mými přáteli, mými bratry, že jste v mém srdci. Objímám vás!..."

(IH)

Dotazy čtenářů

Mladá fronta - 19. března 1985 - str. 2

Doslechl jsem se, že prý u nás vychází více než 200 časopisů. To číslo se mi zdá trochu přehnané.

Hanuš J., Praha 7

Můžeme vám sdělit, že vaše představy jsou daleko za skutečností. Jenom týdeníků najdete na

stáncích PNS v celé ČSSR 238. Je to jen malý zlomek z celkového počtu 1071 titulů. Například Mladá fronta je jedním z našich třiceti deníků. Nejrozšířenější jsou měsíčníky, těch byste napočítal celkem 348, kromě toho vychází ještě 246 dalších časopisů. Pokud vám vedle čtení tisítkovin vybudě ještě čas, můžete ho strávit u rozhlasového přijímače, který denně odvysílá 117,6 hodiny, nebo u televize, jejíž vysílání zabere týdně v průměru 126 hodin.

(ph)

Redakci Tribuny

Náhodou se mi dostala do rukou Vaše Tribuna č. 50 z 12. prosince 1984 (viz Západ č. 2, 1985, str. 32) a dovoluji, abych se vyjádřil k článku, který pro toto číslo "připravil" jistý (ic). Rád bych totiž nesprávně poopravil.

Je svatá pravda, že ne každý, kdo se pro to či ono rozhodl odejít na Západ, pochodil přesně tak, jak si představoval. Ano, byli dokonce i tací, co se vrátili, emigrovali omylem. To se ovšem netýče těch, co emigrovali z jiných než ekonomických důvodů. Zpátky k soudruhu (icovi): "A ti co utíkají?" píše. "Vesměs bez problémů získali vzdělání i určité společenské postavení..." Vim o stovkách, ba co dim - tisícovkách případů, kdy tomu tak doma nebylo a nevěřím, že dnes je tomu jinak. Můj vlastní syn byl jeden z těch tisíců, kdo problémy měl. Provinil se tím, že měl tatínka, kterého po únoru vyhodili z armády a dodnes neví proč. Doma se jist chtělo, tak tatínek šel a po dlouhém hledání si našel práci. Pracoval v kanálech, kde bylo nad kolena vody, na izolaci parovodů, teplovodních a parovodních rozvodů v továrnách, na izolacích střech. Byli v partě tři - bývalý živnostník, bývalý kněz a bývalý důstojník. Proč od nás lidé utíkají? Fakt, že tolik lidí za ta léta od nás uteklo (nebylo-li zastřeleno na hranicích), svědčí o tom, že (ic) se v něčem mýlí. Utíkají-li lidé všichni stejným směrem, znamená to, že tu něco nehraje. Lidé utíkají a je jich mnoho, a to jsou kolem dokola natažené dráty nabitě elektřinou. Představte si, kdyby tam ty dráty a elektrika nebyly. I soudruh (ic) by utek.

R. Hanzlík, Kanada

Výpredaj — čoho?

Nové slovo - 1. novembra 1984

Ako keby sa ihla na platni zasekla a donekonečna vydávala pazvuky, tak mi pripadá komentovanie nášho vrcholového futbalu. Na aktivoch, schôdzach, v tlačí. Vybúchlí sme proti Kuvajtu (ale hrali na MS '82), vybúchlí na Cypre (nehrali

na ME '84), vybúchlí v Portugalsku (budeme hrať na MS '86?). Trenéri sa menia, výsledky nie. Návštevy na prvotligovom futbale permanentne klesajú...

Lenže niekde pes musí byť zakopaný! Veď Panenku si nevedia vynachváliť vo videnskom Rapide, Dobiáša sprevádzali chválospevy v belgickom Lokerene, Kunu vo videnskej Admiry. A to, prosím, majú 35 rokov za sebou! Najvyššie kruhy FIFA slová uznania adresujú J. Venglošovi, dobrý chýr išiel o trenérovi Ježkovi v Rotterdame, M. Vičanovi onoho času v Chorzow...

"Počul si? Jano podpísal ... za ...tisíc mariek."
"Vieš, koľko Tondo berie za postup v EPM? Neuveríš..."

"Videli ste Fera na novom Mercedese?"

"Bol som včera u Miša. Už sa vrátil domov a doviezol si rozprávkové veci."

Hráči o hráčoch, trenéri o trenéroch. Niektorá možná pridá, iný zveličí, tretieho hucká manželka. Takto si podaktorí naši futbalisti, ktorých zväčša sprevádza piskot už len najvernejších skalných, modelujú túžbu a sčasti aj životnú filozofiu. Čo na tom, že odiely väčšine umožnia štúdium, dobré zamestnanie, úzkoprofilové veci? Oni vidia a vyberajú si príklady podľa svojho gusta. Trenéri sa zasa ozerajú po príkladoch kolegov so zahraničným angažmá. Neraz sa nestacia doma ani ohriať a už utekajú...

Zamyslel sa niekto nad touto skutočnosťou? Dal ju do súvisu s tým, čo nás všetkých trápi pri pohľade na prázdne štadióny a bezobsažnú hru i bojovnosť aktérov? Nenaúčili sme trenérov i futbalistov zľahčovať si povinnosti doma a vyhľadávať príležitosti za hranicami? Nepripravili sme pôdu pre dvojakoť princípov a morálky? Asi áno. Lebo nárek nad klesajúcou úrovňou nášho futbalu neslabne. Najmä nie na Slovensku.

V súčasnosti nemenej ako 20 našich futbalistov hrá za cudzie peniaze, takmer desať trenérov speňažuje svoje vedomosti. Pritom sa nám ujde aj nemalé blamáže. Ako inak posudzovať situáciu, keď dvaja bývalí kapitáni reprezentácie ČSSR sa ponúknu druholigovému mužstvu? Len keď je to v zahraničí! Takto hrajú ďalší reprezentanti v druholigových, dokonca treťoligových mužstvách — vo Francúzsku, Rakúsku, na Cypre. Človek žasnie nad úrovňou niektorých debát aktérov najpopulárnejšej hry — išli by azda na Maltu či do Afriky, tak vynievajú.

Len náš futbal pokrívka a my všetci sa čudujeme...

V. A. Daniel

Zpráva agentury AFP — Korupce čs. celníků

17. května 1985

Generální ředitel čs. celní správy Ladislav Kusy byl už v lednu t.r. odsouzen k 10 letům odnětí svobody za "ilegální obohacování". Podrobnosti dosud zřejmě největšího čs. úplatkářského skandálu jsou známy ze spolehlivých pramenů. Čs. tisk referoval zatím pouze o jednotlivých případech korupce. Nejdůležitější částí této aféry je zjištění, že čs. celní úředníci byli součástí řetězu mezinárodních pašeráků drog, jedna z "cest" z Beirutu do vých. a pak záp. Berlína vedla přes Československo. Mnozí čs. celníci byli zasvěceni a pašeráky kryli. Mimoto bylo zatčeno několik techniků ve "Stovakofarmě", kteří se zabývali ilegální výrobou drog. Současně probíhal obchod bez účtů mezi Vítkovicemi a záp. Německem - za úplatky byla vyvážena kvalitní ocel jako "železný šrot". Další korupce byla odhalena v Tuzexu - gen. ředitel je už 6 měsíců "na dovolené..."

Nevzlykat

Měl bych připomínku k dopisu Ladislava Valicera st., z USA (Západ č. 2, 1985). Colombian káva je z Kolumbie. Ale zato Continental je druh, nebo spíše systém pražení kávy. Je jasné, že na kontinentě - evropském - se asi kávě moc nedaří. Je však zajímavé, že pan Valicer právě píše o "perličkách". Nemám na to jiné vysvětlení, jen to, že se jednalo o Costa Rica "Pearl" coffee, které je k máni přes mou firmu Conelasa. V lepších směsích kávy nesmí chybět káva z Kostariky.

Děkuji za dobré čtení, ale mohlo by to být vic bez toho vzlykání a vzpomínání na věci, které byly jasné už v r. 1943, kdy jsem se narodil.. Mně spíš zajímají zprávy o tom, kde se dobře žije, kde kdo vydělal peníze a kde se dobře vaří. Taky trochu historie. Politika a lidská ubohost za různých režimů je nezajímavá.

Jan Brix, Kostarika

Ekonomický odstřel

Odjel jsem z Československa a jsem v emigraci v Řecku, kde čekám na přijetí do Kanady. Dostalo se mi do ruky několik čísel časopisu Západ. Velice se mně líbí články, které jsou v něm otištěny. Také já bych chtěl přispět jednou zkušeností o pečlivě promyšlené ekonomii v Československu. V letech 64-67 jsem pracoval jako topenář v Pražské stavební obnově závod 01. Tedy opravy budov na Starém a Novém Městě. Dostali jsme za úkol zcela zrenovovat budovu Národního shromáždění. Celou budovu jsme osazovali novými litinovými radiátory ústředního topení, v té době velmi nedostatkovým zbožím. Musím podotknout, že stávající topení dobře fungovalo, potřebovalo jen drobné úpravy. Měl jsem zájem o několik starých exemplářů, které se daly ještě na mnoho let použít. Podal jsem si celkem zbytečnou žádost, neboť pro velký zájem fundovanějších pánů se na mě již nedostalo. Po necelém půlroce tato budova Národního shromáždění, asi pro velký nával delegátů obou zemí, kapacitně nevyhovovala, tak se elegantně odstřelila a namísto ní se mezi historické budovy Národního muzea a Smetanova divadla postavil honosný, ale nevkusný, "skleněný palác" s obrovskou mohylou a ještě větším nápisem "Všechna moc v Československé republice patří lidu". Pochopitelně, že nové zařízení dodané do staré budovy se před demolicí pečlivě demontovalo, aby se uspokojil velký zájem stavebníků přepychových chat z řad přesycených.

Václav Pišinger, Řecko

Tři poznámky Ivana Svitáka

1. K Manifestu KANu: Miloš Suchma uveřejnil Manifest KANu a svou výbornou vzpomínku na podpisovou akci (Západ č.2, 1985), což jsou cenná historická svědectví, k nimž mám jen jeden dodatek. Manifest byl uveřejněn teprve 11. července 1968, ale sepsán byl koncem dubna 1968, kdy se ještě reformisté slunili v chabé záři svého aukčního programu. Manifest byl míněn jako leták k 1. máji, byl ilegálně rozdáván v průvodu jako cyklostylovaná rozmnoženina a byl záměrně formulován velmi zdrženlivě, ačkoli i tak v podstatě věci daleko přesahoval perspektivu reformistů důrazem na lidská práva a demokratické volby. Manifest jsem měl předněst spolu se svým daleko radikálnějším stanoviskem na velké schůzi KANu na Slovanském ostrově počátkem května, ale nechtěl jsem podkládat své názory vedení pražského KANu. Tento můj záměr zmařil svým zákazem člen politbyra KSČ Zdeněk Mlynář, který přišel osobně na Slovanský ostrov zajistit, aby organizátoři mítinku nepřipustili ani mě vystoupení, ani zveřejnění této platformy. Iniciativa manifestu, snaha obrátit se k vedoucím osobnostem národa, nebyla jediným podnětem, který reformisté "znárodnili", když KAN předešli se Dvěma tisíci slovy. Když koncem června už zákazy nestačily, reformisté velmi obratně neutralizovali nezávislé podněty tak, že je uvedli pod stranického kontrolu a proměnili pak demokratické požadavky obou manifestů v bezobsažné tlachy o "pluralismu" a "oponentuře", s nimiž se zesměšňují dodnes. Co se dozvíme o těchto skutečnostech v desítkách memoárů protagonistů roku 1968? Nic. Miloš Suchma naruší poprvé homogenitu lži ohledně KANu, která dosud platí za obraz reality Pražského jara.

2. Odpověď na pražskou Výzvu Charty 77 z 11. března 1985. Čtyři desetiletí po ukončení druhé světové války je Evropa rozdělena stejně jako po Jaltské konferenci, ale národy střední Evropy učinily velmi rozdílnou zkušenost na různých březích Labe. Čeští a slovenští demokraté považují za svou povinnost poukázat na své zkušenosti právě proto, že nové evropské perspektivy si vynucují ohled na základní propasti, jež se nejednou rozevřely před občany a demokraty Československa. Mnichov 1938 prokázal, že ústupky agresorům neodvracejí, ale přibližují válku. Vzdor tomu je dnešní pacifistické hnutí založeno na iluzi, že lze vykoupit vlastní bezpečnost ústupky Sovětskému svazu. Dále byli čeští demokraté již před čtyřiceti lety koaličními

partnery ve vládě s českými "Eurokomunisty" a byli také těmi prvními, kdo se v roce 1948 dozvěděli v žalářích a v exilu co bylo a je smyslem koalice s komunisty. Dnešní evropská levice však nedbá na tuto dějinnou zkušenost ani tehdy, když se jí snaží čeští reformisté oživit jako varování proti iluzím. Konečně Sovětský svaz se kdysi jevil jako garant české státní nezávislosti jak křesťanům a demokratům, tak liberálům a komunistům, jako spojenec, jenž dokonce dočasně takovou roli vskutku hrál. Rok 1968 je však znovu mementem každému, kdo hledá SSSR jako spojení, protože najde jen okupanta. Čeští demokraté nemohou přehlédnout nebezpečí podobných omylů, iluzí a geografických omezení, jímž je dnes vystavena západní Evropa. Minimální program pro český národ pod sovětskou okupací musí obsahovat alespoň tři hlavní požadavky: 1) stažení atomových zbraní z českého a německého území, bezatomové pásmo ve střední Evropě, to jest diskontinuitu s dosavadní globální politikou supervelmocí; 2) stažení okupačních armád supervelmocí z českého a německého území, to jest neutralizace střední Evropy, diskontinuitu s politikou rozdělené Evropy a s tezemi o omezené suverenitě národů; 3) rozvoj svěbytných kultur středoevropských národů, to jest diskontinuitu s trendy amerikanizace a sovětizace kultur starého světa. Jaltské rozdělení světa se stalo překážkou národního a společenského vývoje všude v Evropě. Chartisté a rozumnější část českého exilu jsou v naprosté shodě: "Žádné rakety v Evropě - od Uralu k Atlantiku! Žádné okupační armády v Evropě - od Uralu k Atlantiku! Za mírovou smlouvu nezávislého Československa bez jaderných zbraní se sjednoceným Německem bez jaderných zbraní!"

3. Tlme Magazínu: Vážení pánové, žil jsem pod nacistickou okupací a nenáviděl Němce, protože členové mé rodiny byli popraveni, moji židovští přátelé zmizeli v koncentracích a v posledních dnech války jsem stál na pražské barikádě proti zbraním SS. To jsou také důvody, proč vysoce oceňuji ušlechtilé prezidentovo gesto dobré vůle vůči Německu. Neočekávám od sdělovacích prostředků, že gesto pochopí, protože jsou jen průmyslovým odvětvím na výrobu senzací, ale hysterie ohledně Bitsburgu je čiré šílenství.

Ivan Sviták, USA

Západ
P.O. Box 322
Waterloo, On.,
Canada N2J 4A4

ZÁPAD si můžete objednat touto kartou.

	na jeden rok	na dva roky
v Kanadě	Can. \$16.00	Can. \$30.00
v USA	US \$16.00	US \$30.00
jinde	US \$19.00	US \$36.00

nebo ekvivalent ve směnitelné měně.

Platit můžete čekem, mezinárodní poštovní poukázkou, hotově nebo převodem na naše konto TSA No. 5037-246, Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, On., Canada N2J 4H5. V Evropě také na naše poštovní konto No. 98601-202. Posílečkami 2000 Hamburg, západní Německo, bankovní směrovačí číslo 200 100 20.

Zde zaškrtněte: Objednávám časopis a poukazuji;
 Pošlete mi ukázkové číslo.

Jméno _____

Ulice a číslo _____

Město _____

Provincie (stát v USA) _____

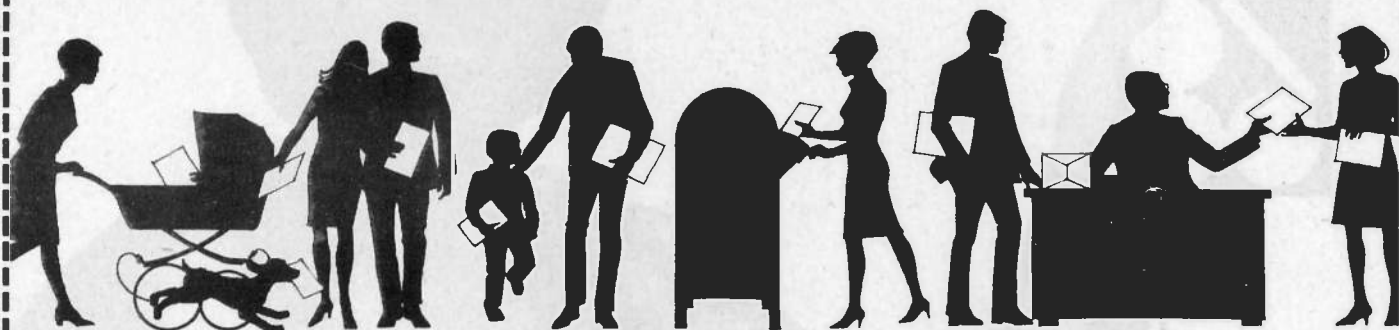
Poštovní kód _____

Země _____

Ceník kanadských poštovních služeb

Platné od 24. června 1985

DOPISY — I. třída	do 30 gramů	30 - 50 gramů	50 - 100 gramů
V Kanadě	34¢	51¢	68¢
Do USA	39¢	56¢	85¢
Ostatní země	do 20 gramů	20 - 50 gramů	50 - 100 gramů
	68¢	\$1.05	\$1.65

Ceník dopisů nad 100 gramů a ostatních poštovních služeb obdržíte na každém poštovním úřadě.

Expres

Sazba pro dopisy: \$1.96 plus cena poštovního za první třídu. Doručováno nejrychlejšími prostředky, 12 hodin denně, a v mnoha oblastech po celých 7 dní v týdnu. Musí být odesláno z pošty.

Doporučená pošta

Sazba: \$2.46 plus cena poštovního za první třídu. Na dopis (nebo balíček) obdržíte stvrzenku a příjemce musí dodání potvrdit podpisem. V ceně zahrnuta pojistka na \$100, kterou je však možno zvýšit na \$1,000. Musí být odesláno z pošty.

Sledujte svou poštu - najdete v ní Canada Post Service & Rate Guide
Brzy obdržíte výtisk ceníku kanadských poštovních služeb, který vám podá veškeré informace ohledně poštovního.

Balíček — I. třída

Příklad sazby: \$7.32 za 2 kg zásilku z Montrealu do Vancouveru. Tato rychlá a hospodárná služba může na vaši žádost zahrnovat pojištění, C.O.D., doporučenou poštu, doručení s průvodkou či expresem.

Balíková pošta

Příklad sazby: \$2.84 za 2 kg zásilku z Montrealu do Vancouveru. Výhodné v případech, kdy nechcete platit vysoké poštovné. Opět je zde možnost pojištění, C.O.D. a doručení s průvodkou. Maximální váha 30 kg.

CANADA POST CORPORATION

MARTINA, jak ji neznáte,

představí se Vám ve své autobiografii

JÁ JSEM JÁ

Mluví zde naprosto otevřeně, a s vkusem, o svém soukromém i tenisovém životě, podrobně líčí okolnosti svého rozhodnutí zůstat v Americe, dramatickou návštěvu rodičů v Texasu, vztahy k jiným tenistkám, dětství a ranná léta v Československu. Netají se ani svou láskou k Americe, ani svou nechutí ke komunismu.

Asi dva roky po invazi jsme hrály čtyřhru proti dvěma Ruskám. Vyhrály jsme, a jedna z těch dvou Rusek byla tak uražená, že mi po zápase ani pořádně nepodala ruku. No nic. Řekla jsem jí: "Ty bys na kurt musela přijet v tanku, abys mě porazila!"

Knihu přeložil z anglického originálu Josef Škvorecký a je vyzdobena mnoha fotografiemi, převážně z Martinina soukromého alba.

Objednat si ji můžete kartou vloženou do tohoto čísla *Západu*, nebo na adrese:

SIXTY-EIGHT PUBLISHERS, CORP.
BOX 695, POSTAL STATION A,
TORONTO, ONTARIO M5W 1G2,
CANADA

CENA včetně poštovného \$15.00

VYJDE V ZÁŘÍ '85

